

Norges Indskrifter med de ældre Runer.

Udgivne for

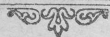
Det Norske Historiske Kildeskriftfond.

3die Bind.

Ved

Magnus Olsen.

2det Hefte.

Christiania.

A. W. Brøgers Bogtrykkeri A/S.

1919.

DEL II

stedsangivelse —, som hører sammen med **huwar ob kam** o. s. v. »hvem er kommen af [Rune-]Flokken . . . til (eller: ind i) **lat gotna**?«

Herfra falder der Lys tilbage, først over det skadede Parti mellem **haris a** og **lat gotna**. Umiddelbart foran **lat** (Akk.) »Land« venter vi en Præposition med Betydningen »til« eller »(ind) i«, oldn. *á* eller (sjelden) *í*¹.

Der er, som nævnt, intet i Veien for at læse 2den Stav i R. 58 som | i, altsaa i **lat gotna**. Efter oldnorsk Sprogbrug er det dog langt mere tiltalende at formode *á* foran *land*, og netop en saadan Læsemaade stemmer fortrinlig med Schetelig's ovenfor meddelte Redegjørelse: »Runen **ǫ** er mulig, og stenen viser spor som snarest tyder paa denne runen«. Kun vil jeg ikke nøie mig med at antage én Kvist til høire, men to: **ǫ a**, hvoraf den nederste meget godt tør antages at være nu helt forsvunden².

Videre falder der fra den antagne Tilstedsangivelse Lys tilbage paa R. 56 **a** »paa«. Der bliver ikke Plads til en Styrelse mellem dette Ord og R. 58 **b a**, da der her kun kan læses de to Runer (57—58 a): **h h** plus en Stav tilhørende et Vokaltegn, d. v. s. (theoretisk betragtet) | i eller *** a** eller **ǫ a**, og man i ingen af de Runekombinationer, som man faar frem ved at forbinde **h** med disse Vokaler, kan finde en brugbar Akkusativ af et Pronomen eller et Substantiv. R. 56 **a** maa følgelig opfattes som den absolut (adverbialt) brugte Præposition: **kam . . . a** »kom . . . paa (o: herpaa, paa Stenen)«.

Hvis nu baade det, som gaar foran, og det, som følger efter R. 57—58 **b** (**h ***), er rigtig opfattet som Tilstedsangivelser (»kom . . . paa [Stenen] . . . til 'Gotnernes' Land«), kan det ikke være tvivlsomt, hvorledes disse to Runer skal læses og tolkes. Den nærmestliggende Læsning, som er uden nogensomhelst Betænkelse (jfr. S. 85 f.), er **hi**, og dette kan (som Otto von Friesen først har været opmærksom paa) forståes som det pronominale Adverbium **hī*, der i historisk Nordisk kun er bevaret i gl.svensk *hūt* »hid« (af **hī-at*, ligesom *þūt* »did« af **þī-at*, se Noreen Arkiv f. nord. filol. VI S. 373 f.). Egentlig er dette **hī* en gammel Lokativ af Stammen **hi-* »denne« (jfr. *hin* S. 131 f.), og den oprindelige Betydning bliver altsaa »her«; men tidlig har det vel (ligesom *hér* og *þar*) ogsaa kunnet bruges om Bevægelse til 'dette Sted': »hid«, eller det har ialfald i Forbindelse med en Tilstedspræposition (**hi a**, jfr. **hī at*) kunnet antage denne Betydning. Altsaa **hi a lat gotna** »hid til (i) 'Gotnernes' Land«.

Efterat de enkelte Ord i A 41—66 (**huwar — gotna**) efter sin Form er tolkede, skal der tilslut tilføies lidt om Betydningen af **lat gotna**.

¹ Jfr. t. Eks. *kristni kom á Ísland* Íslendingabók 9,31 (Möbius), *at flýja á Egiftaland* Hauksbók 170,24. — Om Præpositionsbrugen ved Navne paa *-land* bemærker Vigfusson (*á A II*): »*á* is commonly used in connection with the pr. names [Eks.: *á Godþjóðu* Guðrúnarhvöt 8, Helreið Brynh. 8] or countries terminating in 'land' . . . In old writers *í* is here very rare, in modern authors more frequent.«

² »R. 58« vilde jeg have tallet som to Runer, hvis ikke den beskrivende Del af nærværende Bearbejdelse havde været afsluttet, før jeg vovede en sammenhængende Tolkning af Linjen A. I det følgende nødes jeg derfor til at betegne 1ste Stav af »R. 58« som 58 a og 2den Stav som 58 b.

Dette har jeg foreløbig gjengivet ved »Mændenes (eller: Goternes) Land«, idet jeg har sammenstillet det med *Gotna land*, som i *Grímnismál* 2 er brugt om Geirrød's Rige:

— — — —
*nema einn Agnarr,
 er einn skal ráða
 Geirrøðar sonr
 Gotna landi*¹.

Her hvor der aabenbart tænkes paa en bestemt Konges Rige, maa *Gotna* være Gen. pl. af Folkenavnet *Got(n)ar*. Dette Ord kan imidlertid i norrøn Digtning ogsaa bruges i den almindeligere Betydning »Mænd«, ligesom *goti* (egentlig: gotisk Hest) kan betegne »Hest« i Almindelighed². Derfor kan det ved **lat gotna** synes tvivlsomt, hvilken Betydning man skal tillægge Genetiven³.

Fra den gamle Digtning kan anføres ogsaa andre Eksempler paa Betydningsforskyvning fra Folkenavn til Betegnelse for »Mænd« overhoved⁴. Forudsætningen herfor er en Overførelse fra Kvæde til Kvæde indenfor skiftende politisk og geografisk Milieu, en Sagnvandring i og med en Heltedigtenes Vandring. Saaledes kan ogsaa Forholdet have været ved **lat gotna**; til Grund kan ligge en Kjæde af Heltedigte, begyndende i Folkevandringstidens gotiske Lande og strækkende sig nordover til Vest-Norge, hvor Kvadenes »Goter« ikke længer har staaet klart for Bevidstheden som det bestemte Folk, men alt efter Teksternes Sammenhæng har kunnet have et bestemt eller et vagere Betydningsindhold (Goter — sydlandske Mænd — Mænd overhoved). Til Eggjum-Stenens Begravelsesritual kan da Folkenavnet ad denne Vei være naaet frem i den almindeligere Betydning »Mænd (Mennesker)« — **lat gotna** = Menneskenes Verden —, som det er naturligt at søge i Forbindelsen »kom paa (Stenen) hid i . . . «.

Dog, ogsaa en anden Vei end Heltedigtningens er her tænkelig. Vi møder paa Eggjum-Stenen **lat gotna** i en Forbindelse, hvor der tales om Runernes Færd gennem Verdenerne til »Mændenes (Menneskenes) Land«. Men Runerne er, som det nu almindelig antages (jfr. Indl. S. 92 ff.), opfundne hos Goterne og er fra dem komne til Norden i Futharkens faste Formning med bestemte Navne paa de enkelte Runer og sandsynlig i en fast Gruppering efter »Ætter«. Til Grund for alt dette ligger Runernes udpræget magiske Anvendelse⁵, og det staar for mig som en rimelig Antagelse, at disse magiske Runer har været Emne for Digtning, før de naaede frem til Norden. I en saadan Digtning, som gaar tilbage til Goterne — til Kredse, hvor »Goternes Land« var enstydigt med »Menne-

¹ Sievers har — med Tilslutning fra Flere — formodet, at de to sidste Linjer oprindeligt har udgjort en Ljóðahátts-Fuldlinje: *Geirrøðar sonr Gotum*.

² Jfr. S. Bugge, *Der Runenstein von Rök* S. 49 f.

³ Jeg vil ikke undlade at nævne, at O. von Friesen har gjort opmærksom paa den ydre Lighed mellem **gotna** og **huni** (A 37—40) paa den ene Side og de i Heltedigtningen nøie forbundne Folkenavne *Got(n)ar* og *Húnar* paa den anden Side.

⁴ Disse Eksempler er sidst sammenstillede af Hj. Lindroth, *Namn och Bygd VI* (1918) S. 71 ff., hvor der henvises til ældre Litteratur.

⁵ Jfr. mit Skrift »Om troldruner« (citeret ovenfor S. 108).

skenes Verden« — kan Begravelsesritualets **lat gotna** have sin middelbare Forudsætning.

At søge at trænge frem til en Løsning af det her stillede Spørgsmaal falder imidlertid udenfor nærværende Undersøgelses Ramme. Her er bare Stedet til at hævde, at Eggjum-Indskriftens **lat gotna** har til Baggrund en for Vikingetiden faldende Forbindelse paa Digtningens Omraade — i Heltedigtning eller i runemagisk Digtning — mellem Goter og Nordboer. Og videre til at hævde for vor Sammenhæng, at der, saa sandt der i dette Afsnit af Indskriften handles om Runerne »sendte paa vide Veie« (Sigrdr.), kun kan være Tale om, »hvem af [Rune-] Flokken er kommen paa (Stenen) hid i Mændenes (ø: Menneskenes) Land«.

Dermed har jeg givet en fuldstændig Oversættelse af Afsnittet A 41—66:

huwar ob kam haris a hi a lat gotna,

efter min Tolkning i oldnorsk Sprogform: *hverr of kom hers á, *hi á land gotna.*

Dermed er der ogsaa fundet Anvendelse for det tredje Led i Parallelismen mellem Rune-Mythus og Rune-Ritus (S. 130 f.). Endnu staar der dog i den Del af Begravelsesritualet, som de tre gjennemgaaende Afsnit af Linjen C synes at aabenbare for os, adskilligt tilbage, som kræver en mere dybtgaaende Granskning. Dette gjælder baade den metriske Opbygning af disse Afsnit og Tolkningen af deres Indhold.

Hvad nu først den metriske Opbygning af A 1—66 angaar, bør der til Sammenligning mindes om, hvad Indskriftlinjen C allerede har lært os. Vor Tolkning af denne Linje viste sig at vinde i Sandsynlighed derved, at dens Metra kunde bringes i den fuldeste Overensstemmelse med de friere gammelgermanske Versarter, som Sievers nylig har behandlet i sine »Metrische Studien. IV«. Ved A trænges i endnu høiere Grad end ved C, at der ved Metrikens Hjælp saa at sige kan gjøres en Prøve paa Tolkningens større eller mindre Sandsynlighed.

Efter Indholdet af A venter vi, at her foreligger en lignende metrisk Tekst som i C. Kan nu ogsaa A forliges med Sievers's Regler for »Sagverse«?

De tolkede Afsnit af C falder stilistisk i to Afdelinger, én, hvor der i ligefrem Beretning fortælles om »Rødfarvning« af Hellen og om »Afskavning« af (Runer paa) Slædens Keiper, og én, hvor der gennem Spørgsmaal hentydes til Runerne »sendte paa vide Veie«. Disse to Afdelinger synes da at udgjøre hver sit metriske System. I det første faar vi sandsynlig 7 betonede Stavelser, med sparsom Anvendelse af Allitteration (**mar**, **made** og mulig **bor-moþa** med Hovedtone paa 2det Sammensætningsled)¹, i det andet 6 betonede Stavelser, med rigere Forekomst af Allitteration (**huwar**, **haris**, **hi**, mulig med tilsigtet Tilknytning² til **huni**, hvormed

¹ Sievers (S. 142) regner dog i Hárbarðsljóð med »Alliterationen ausserhalb der Hebungen«. Efter dette skulde ogsaa *bór-mōþa* kunne have *m*-Allitteration.

² Jfr. Sievers S. 141 f.

den forudgaaende Afdeling ender, ligesom den ogsaa aabnes med et betonet Ord paa **h-**, **hin**). Begge disse metriske Systemer har Paralleler blandt Sievers's »Sagverse«. Til det første svarer »der Siebener, bestehend aus je einem melodisch zu einer Langzeile gebundenen Vierer- und Dreierstück« (S. 109 f. § 110), som enkeltstillet i Lovtekster ofte kan bruges »zur Aufnahme eines ganzen Rechtssatzes«. Som Eksempel anfører jeg — af Hensyn til den endnu uafgjorte Interpunktion foran eller efter **mar** — en Linje, hvor »die sprachlichen Einschnitte sich mit dem System der Cäsuren kreuzen«:

ǣmǣ'n nokot sýzkini lívær, æi mā' fǣmpti man árf tákæ.

Til det andet svarer »der Doppeldreier, d. h. zwei melodisch zur Langzeile gebundene Dreiheber« (S. 112 § 112); Eks.:

nū' skal skípvist út gið'ræs ok i kúnunx vístehūs fð'ræs.

I Henhold hertil synes A 1—40 og A 41—66 at kunne skanderes saaledes (jfr. S. 111):

*hín varb ná-seu mǣ'k máde þeim kaíba i bormóþa¹ húni
húvák ob kǣm háris g' hí g' lǣ't gótna*

Eller i vanlig oldnorsk Sprogform og fordelt paa Linjer efter vor traditionelle nordiske Fremgangsmaade (jfr. S. 112):

*Hin varp *ná-sæ
maðr, máði þeim
keipa í *bor-móða³ húni.

Hverr of kom hers á
*hí á land gotna?

Paa ét Punkt kan en rigtig metrisk Opfatning faa Betydning for Tolkingen. Skanderer man, som her foreslaaet, bliver det naturligt at henføre **mar** som Subjekt til det foregaaende Verbum **varb** (som altsaa ikke bliver »upersonligt«), saaledes at dette Ord fra den første Sætning skal »underforstaaes« ogsaa som Subjekt for **máde** (jfr. S. 133). Det synes i Virkeligheden nødvendigt at gaa frem paa denne Maade, forat Linjens 10 første Ord skal kunne danne et fast rythmisk Hele; det, at sprogligt Indsnit ikke falder sammen med Cæsur, tjener til at forbinde, medens saadant Sammenfald altfor stærkt vilde afdele de 3 første Ord som et eget rythmisk Afsnit og derved ophakke Periodens Rythme. En Parallel til saadan Rythmisering er i det foregaaende anført fra Sievers's Upplandslagh, hvorfra ogsaa andre lignende Eksempler kunde hentes.

Den metriske Behandling af A 1—66 har saaledes for det første vist sig i Stand til at styrke den foreslaede Tolking af disse Afsnit, og dernæst har den hjulpet os til et Svar paa Spørgsmaalet om, til hvilken Sætning **mar** grammatisk hører. Dermed er vi naaet helt frem til en Oversættelse af A 1—66:

¹ Eller med Hovedtone paa 2det Led (*borm óþa*).

»Denne (Sten) overøste Manden med Blod [egtl. 'Lig-Sjø'] (og) skrabte med den (de med Runer beskrevne) Keiper paa 'bor-mødig Hun' [d. e. Slæden, hvorpaa Stenen kjørtes]. Hvem af (Rune-)Flokken er kommen paa (Stenen) hid i Menneskeland?»

Angaaende Indholdet af disse Afsnit skal her tilføies nogle Bemærkninger.

Ved »Manden« — eller, som det ogsaa kunde gjengives, »en Mand« — menes den Person, som staar for Begravelses-Ritens Udførelse. Udtrykket er af samme Art som naar (hvad der haves talrige Eksempler paa i norrøn Digting) en Skald betegner sig selv ved et Ord eller en Omskrivning for »Mand«, »Kriger« ell. lign. Der turde dog, som allerede antydtes S. 133, ligge noget mere deri end ret og slet en Betegnelse for den talende Person (»jeg«). »Manden« forekommer i en Sammenhæng, hvor magiske Runer — nogle af Runeflokken (*huwar . . . haris*) — følges paa Færden fra deres Ophav i Blod ad vide Veie til Menneskeland, hvor Gravhellen skal bevare dem. »Manden«, som lader dem blive »af skafnar . . . ok hverfðar [*hrærdar] við inn helga mjöð ok sendar á víða vega«, evner at føre netop disse af Flokken frem did, hvor de ikke er »með ásum«, ikke »með ölfum«, ikke »með vísun vönum«, men hvor det om dem kan hede: »sumar hafa mennskir menn« (Sigrdr. 18). Det er da Modsætningen mellem Menneskenes Verden og Mythologiens øvrige Verdener, som har fundet sit Udtryk i det Ord, som Runemagikeren anvender om sig selv.

Her har jeg ud fra et nyt Synspunkt igjen dvælet ved de Forestillinger, som ligger til Grund for vor Rune-Ritus. Men selve de rituelle Optrin som Helhed er ikke derved blevne mere forstaaelige. Hvilken Sammenhæng er der mellem Blodet (*naseu*) og Keiperne eller, i Myths Tale, mellem *inn helgi mjöðr* og »*sleða fjotrur*«?

Meget maatte her synes at være vundet for Forstaaelsen, om vi kunde klarlægge en Forbindelse mellem Runerne og Slæden. Runernes Forbindelse med Blodet ligger jo aabent i Dagen; Blodet er efter primitivt Forestillingssæt det livgivende og vækstfremmende, og derfor har det sin Berettigelse, at Runernes Tryllekraft tænkes vakt tillive og styrket ved Blod. Kunde man nu finde en Forbindelse mellem Runerne og Slæden af lignende Art, vilde Blodet og Slæden (Keiperne) falde ind under samme — al Vækst i Naturen omfattende — Grundsyn.

Maaske vil det lønne sig at gribe tilbage til den Forestilling, som synes at ligge til Grund for Slæden, benævnt som **bormóði húnn*. Dette er, som jeg har fremholdt S. 124, en digterisk Personificering, idet den ydre Lighed mellem den stærke og brede Stenslæde og Bjørnen har foresvævet de Gamle. Nu er videre at mærke, at Slædens stærkeste Partier er ved Keiperne (se Heiberg's Bemærkning S. 127). Her er altsaa den som et Dyr opfattede Slædes Kraft ligesom samlet. Men Dyrets Livskraft er efter gammel folkelig Anskuelsesmaade ikke bare at finde i Blodet, men det tænkes ligefrem koncentreret i dets Avlelem. Hvis vi nu tør udforme videre det Billede, som har været bestemmende ved Benævnelsen **bormóði húnn*, lige til den vigtige Enkelthed, at Slæden har havt sin Modsvarighed til

Dyrets Phallos, da kan det ikke være tvivlsomt, at denne Modsvarighed maa søges i de stærkt phalloslignende Keiper.

Under Behandlingen af Strøm-Brynets Runeindskrift (Bd. II S. 702 ff.) har jeg udførlig redegjort for de phallosformede Plugger, *tjosnur*, 4 i Tal, som var anbragte i Hjørnerne af den firkantede Feld, paa hvilken efter den gamle Holmgangsløv Tvekamp fandt Sted. Ved disse *tjosnur* afgrænsedes og viedes Kamppladsen, Stedet, hvor en under guddommelige Magter stillet Retsafgjørelse fuldbyrdedes. Holmgangsfelden skulde være »5 Alen«, d. v. s. 2½ Meter i Firkant, og det kunde da passe at lade den bestaa af 4 sammenføjede Huder, hver med sin tilhørende Phallos. Her kan da 4-Tallet være motiveret i selve det viede Steds Eiendommelighed, men det kan ogsaa — om den nævnte Formodning ikke holder Stik — bero paa en let forstaaelig Stræben efter Symmetri.

Hvis vi vover at opfatte de 4 phalloslignende Keiper paa **bormóði húnn* som Koncentrationer af den animalske Kraft, har vi sikkert at gjøre med en lignende symmetrisk Udformning — for den folkelige Fantasi ikke mere stødende end f. Eks. at udstyre Odin's hurtige Hest med 8 Fødder —, men denne kan tillige være fremhjulpen ved en Analogi af den Art, som Holmgangsfelden frembyder. Ligheden med denne er i Virkeligheden ogsaa ganske stor. I det firkantede Rum mellem Slædens Keiper hviler Gravhellen under et af Begravelses-Ritens Oprtrin omgiven af de 4 værnende Phalloi.

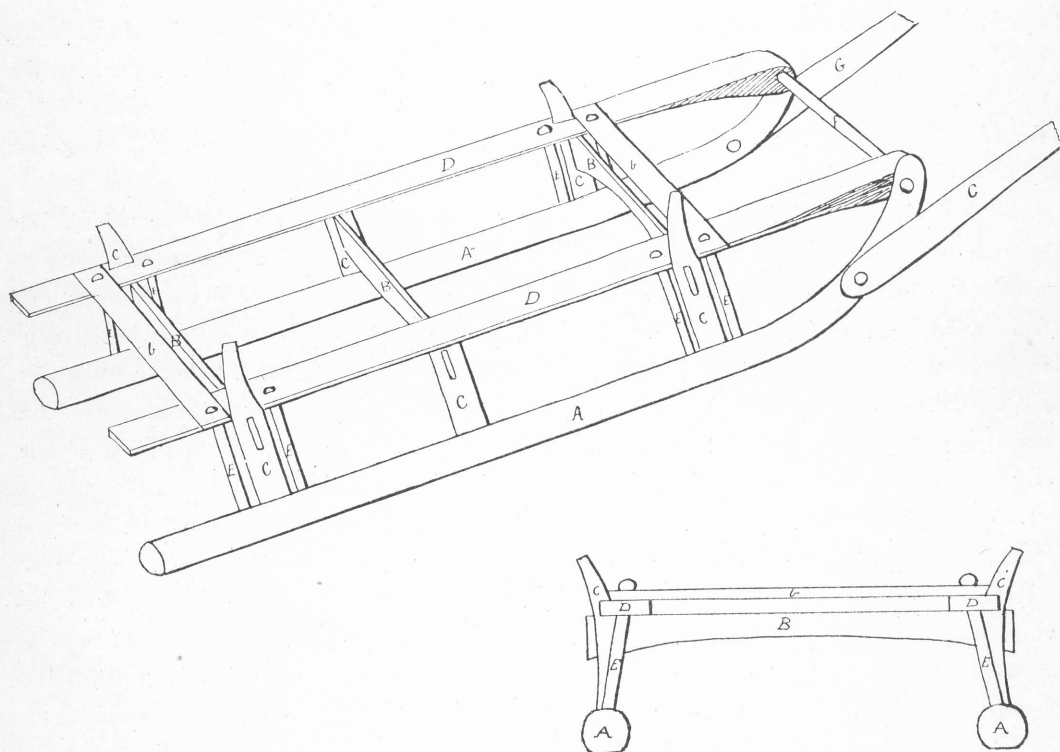
Paa de phalloslignende Keiper, som den blodbestænkede Gravhelle under Fremkjørslen skal »skrabe«, synes Runer at have været indridsede. Det bliver da under etslags Gudsdoms Form, at Keiperne Runer, samtidig med at Slæden bevæger sig fremover, symboliserende Runernes Færd ad vide Veie, rødfarves og skræbes af Hellen. »Hvem« — spørges der i det Parti af Begravelsesritualets Formular, som har Hensyn til Runernes Ophav — »er af 'Hæren' (d. e. Runernes Flok) kommen paa Stenen hid i Menneskeland?«

Hvad forstaaes i denne Sammenhæng ved '(Runernes) Hær'? Mon ikke Futharkens 24 Runer, som vi kjender fra en Række Indskrifter (deriblandt paa Gravhellen fra Kylfver)?

Hvis saa er Tilfældet, da oiner vi en Forbindelse mellem Futharken og Slæden, en Forbindelse af en saadan Art, at det derved bliver ligefrem forstaaeligt, hvorfor netop Slæden har faaet en Plads i Rune-Ritus overhoved.

Det er ikke rimeligt at tænke sig, at Runerne i Ritus altid har fulgt en Slæde af noiagtig den Type, som den nuværende sognske Keipe-Slæde (S. 121) fremviser. Nu for Tiden varierer Slædetyperne stærkt i de forskellige Landsdele, og at saa ogsaa har været Tilfældet i gammel Tid, viser de 4 Slæder fra Oseberg-Fundet, Arbeidsslæden her foran S. 122 og de 3 kunstnerisk udstyrede Slæder med Karme, som er afbildede i »Osebergfundet« I S. 63, 65, 67, 111. Med Støtte i Oseberg-Slæden kunde man være tilbøielig til at tro, at den gamle Slæde, som først er bleven forsynet med Runer paa Keiperne eller *á sleða fjotrum*, havde tre (ikke to) Fjette-Par. Men af dem behøvede ikke mere end de to — det fremste og det bagerste — at have havt Keiper, ja, det vilde endog have medført Ulemper for Transporten, om Bærefladen oventil havde været afbrudt ved opstikkende Keiper

eller Horn paa Midten; her skulde et Fjetre-Par kun tjene til at styrke Slæden paa det svageste Sted og maatte være indrettet derefter. Netop en saadan Slæde — med tre Fjetre-Par, det midterste dog uden opragende Horn — er den gamle Arbeidsslæde (til al mulig Brug), fra Vinje i Telemarken, som jeg her meddeler en Tegning af¹. Og under Forudsætning af en saadan Slædetype ogsaa for forhistorisk Tid muliggjøres den antydede Forbindelse mellem Futhark og Slæde.

Arbeidsslæde fra Vinje, Telemarken.

A. Mei(d). B. Flautestokk. b. Tverrtre. C. Flauta. D. Rim. E. Stavband.
F. Veginde. G. Skaak.

I Vinje skal man kunne høre brugt Udtrykket »eit Sle(d)avirke« om det Tal, som svarer til Antallet af Bestanddele i Slæden². Dette Tal er **24**, idet »Skjækerne« ikke regnes med til Slæden³. Futharken og Slæden bestaar altsaa begge af 24 Dele. Naar man er opmærksom paa, hvilken fremtrædende Rolle Tallet spiller i Folkets mundtlige Udformninger, fremfor alt i Gaader, kan det ikke

¹ Udført efter et Rids af Stud. philol. Eivind Kvaalen, som ogsaa har meddelt Oplysninger om Navnene paa de enkelte Slædedele.

² Meddelt af Student Kvaalen. Udtrykket er ikke meget vanligt (det skal forekomme i obscene Ramser); fra Aaseral, hvor det ogsaa kjendes, vidste en Meddeler kun at oplyse, at han havde hørt fortælle om en Mand, som havde erklæret sig i Stand til at »frata eit Sledevirke«.

³ Man tæller ifølge Eivind Kvaalen i Vinje saaledes: 1 »Veginde«, 2 Meier, 2 »Rimar«, 6 »Flautor«, 3 »Flautestokkar«, 2 »Tverrtre« og 8 »Stavband«, = 24. — Professor Torleiv Hannaas skriver til mig: »Heime i Hornnes og andre stader i Robyggjelag talar me um eit sleevirkje. Men eg hev ikkje høyrnt noko gamalt ord um kor mange stykke det var. Slik som dei arbeider sledarne no (ein vanleg høyskogs-slede eller ved-slede), so er sledevyrket paa 23 stykke, eller 25 um ein tel skjækerne med. Sume brukar og eit tvertre meir, so det daa vert 24 (26).«

synes urimeligt at antage, at denne Overensstemmelse mellem Runerækken og »Sledevirket« skal tages som et betydningsfuldt Moment ved Klargjørelsen af Slædens Plads i Rune-Ritus.

Mulig tør vi gaa et Skridt videre i Anvendelsen af den telemarkske Slæde-type. Denne har 'Fjetror' (i Telemarken »Flautor«), som gaar i ét med det op-
ragende Horn. 'Fjetror' af denne Form kan passende de antages at være, som omtales i Sigdrifumál; naar nemlig her Runerne siges at være ristede *á sleða fjoþrum*, det vil vel sige: paa disses opstikkende Horn, faar man her en noiaagtig Modsvareghed til de Runer, som jeg har formodet paa Flautekeiperne paa den Slæde, som har været brugt til Fremkjørsel af Eggjum-Stenen. Utænkligt er det kanske endog ikke, at der kan antages fuld Identitet mellem den gamle Eggjum-Slæde og Sigdr.'s Slæde. Man maatte vel da antage, at begge havde tilhørt Telemark-Typen, og at »Keiper« i vor Indskrift var brugt paa en noget anden Maade end nu i Indre Sogn. Nødvendig er dog langt fra en saadan Antagelse, da Forbindelsen mellem Futhark og Slæde kan være knyttet i Egne, hvor man brugte Slæder af Telemark-Typen, og herfra overført til Bygder, hvor den lokale Udformning af Slæden var en anden, med et forskjelligt Antal i »Sledevirket«.

Den her udtalte Formodning, at Slædens Anvendelse i Rune-Ritus har været fremhjulpent derved, at Slæden har bestaaet af 24 Dele ligesom Futharken, turde have Krav paa Opmærksomhed i denne Sammenhæng. Den vilde dog, da den gjælder et temmelig udvortes Træk, ikke gribe dybere ind i vort Syn paa Transportslæden i Gravhellens Ritus. Det bestemmende har været det, som ligger gjemt i selve Udtrykket **bormóði húnn*: Opfatningen af Slæden som et levende Dyr med sin Kraft koncentreret i Keiperne. Keiperne falder da ind under det samme Grundsyn som Blodet; ved begge befinder vi os paa et Omraade, hvor Rune-Ritus griber over i Frugtbarheds-Ritus.

I Rune-Ritus saavel som i Rune-Mythus er Blodet det livgivende og vækstfremmende Princip. Slæden, den stærke *húnn*, bærer Runernes 'Hær', indridset paa de phalloslignende Keiper, ud ad vide Veie, til de raadende Magter og til Menneskeland. Hvem af 'Hæren' er kommen paa Stenen?

Svaret paa dette Spørgsmaal venter vi at finde i Fortsættelsen af Linje A (R. 67 ff.).

I det 4de Afsnit af Linjen A har jeg allerede tolket det første Ord, som uden Tvivl er *fiskr* (A 67—71) = oldn. *fiskr* Nom. sg. m. »Fisk«.

Derefter kommer de to Runer *or* (A 72—73), som sandsynlig er Præpositionen oldn. *ór* »ud af, ud fra«, enten som selvstændigt Ord eller som 1ste Led i et sammensat Ord. Hvilket af Delene kan vi desværre ikke med Sikkerhed udfinde, da R. 74—76 kun har efterladt sig svage Spor, og de derpaa følgende 5 Runer, *nauim* (R. 77—81), er flertydige.

Først ved R. 82 ff. turde vi igjen være paa sikker Grund i Tolkningsen af de enkelte Ord. Her kan nemlig læses et Ord, som efter Meningen passer aldeles fortrinlig til *fiskr*, nemlig R. 82—88 *suemade* (første e ikke sikker), d. e. *svemande*, oldn. *svimande* (-i), »svømmende«, Præs. Ptc. Nom. sg. m. af det stærke Verbum

*sweman (med Rodvokalen lydret beholdt, jfr. *nema* v., i Modsætning til oldn. *svima*), med Sideformerne *swimman (oldn. *svimma*) og *sumjan (oldn. *symja*)¹.

R. 67—88 bliver altsaa:

fiskr OR *** nauim suemade,

oldn. *fiskr ór* (eller *ør*-.) . . . *svimandi* »Fisk . . . svømmende²«.

De her med Sandsynlighed tolkede Ord turde give et Vink om, hvordan der videre skal læses. »Fisk . . . svømmende« lægger den Formodning nær, at der herefter, som foreslaaet af O. von Friesen, har været talt i R. 89—108 om

fokl ifs ** — g[A]landi,

oldn. *fogl (fugl)* . . . *galandi* »Fugl . . . galende (skrigende)«.

De Betæneligheder, som man kan nære ligeoverfor Formen *g[A]landi* (med *-an-* og med *-i*, forskjelligt fra *-ade* straks foran), vil man vistnok uden Vanskelighed kunne finde sig tilrette med (se herom mere i det følgende). Derimod maa Skrivemaaden *fokl* for *fogl* (af *foglar, jfr. *stain* af *stainar) synes temmelig paafaldende; den har dog en Parallel i *lat* = *land*, forsaavidtsom ogsaa i dette Ord en Rune, som i den ældre Rækkes Skrift egentlig betegner en ustemt Eksplosivlyd, er brugt som Tegn for en stemt Konsonant med samme Artikulationssted. Ved Skrivemaaderne *lat* og *fokl* stemmer Eggjum-Indskriften overens med Lydbetegnelsen i Indskrifterne med den yngre Runerække. Herom skal tales mere i et følgende Afsnit.

Det Spørgsmaal, som indeholdes i 3dje Afsnit, — hvilke Runer er komne paa Stenen — faar, som det synes, sit Svar i Ordene »Fisk . . . svømmende, Fugl . . . galende«. Disse Ord bliver da at opfatte som jevngode med en Runegruppe, kortere eller længere. Paa Forhaand maa der synes at foreligge flere Muligheder for deres Tolkning.

Af disse Muligheder tør vi vel bortse fra den, hvormed Forskere i 1ste Halvdel af 19de Aarh. har opereret ved Tolkingen af Guðrúnarkviða II 22 (anført S. 130). I *lyngfiskr* o. s. v. har Finn Magnusen³ og Liljegren⁴ villet se en Beskrivelse af Runetegn (M Y N); men Forklaringen er vilkaarlig og savner Analogi. I det hele tror jeg vi maa afstaa fra at søge i denne Strofe en direkte Veiledning ved Tolkingen af Linjen A, skjønt den ydre Lighed mellem *lyngfiskr lagar* (v. l. *langr*) og *fiskr . . . suemade* (ligesom mellem *lands Haddingja* og *lat gotna*) unegtelig fortjener Opmærksomhed. Det skal tilføies, at jeg ved et saadant Forsøg (ved hvilket en Betegnelse for »Orm« maatte søges i *lyngfiskr langr* [Cod. Reg.]) heller ikke vilde kunne finde nogen Hjælp i det irske *Nathair fria fróech*, d. e. »Orm med sin Lyng«, som i Book of Ballymote er Navn paa et eget Ogam-Alfabet,

¹ Jfr. om disse Former Torp og Falk, Fick's Wörterbuch⁴ III S. 548.

² Saaledes ogsaa tolket af O. von Friesen, som videre formoder *im* (R. 80—81) = oldn. *em* »jeg er« og udkaster Spørgsmaalet: »törs man läsa (M Y N) † * N: *elin-äu*? jfr. *Élivágar*«, opfattet som »stormdrifvet vatten« (AU Dat. af oldn. *á f.*)?

³ Den ældre Edda IV (1823) S. 114.

⁴ Run-Lära (1832) S. 10 Anm. 7.

som afbildes dér: det karakteristiske herfor er, at en ormlignende Linje gjør en Slyngning om hver Bogstav¹.

En anden Mulighed er, at »Fisk . . . svømmende« og »Fugl . . . galende« er, hvad man paa Island i nyere Tid har kaldt *dylgjur*, d. v. s. Omskrivninger af Runer (f. Eks. *áss hinn einhenti = Týr*, Navn paa Runen 1 t), som skulde læses sammen til Ord derved, at man for hvert Runenavn satte den Bogstav, som vedkommende Rune udtrykte. Men det ældste Eksempel, som haves paa saadan Brug af Runenavnene, er ifølge Björn M. Ólsen (Runerne i den oldislandske litteratur S. 107 f.)² et Sted i *Skáldhelgarímur* (14de eller 15de Aarh.?), hvor Forfatteren — eller, efter Finnur Jónsson (Litt. Hist. III S. 42), en senere Afskriver — har navngivet sig i et Vers, hvor *Týr, úr, maðr, ár* og *sól* (d. e. *Tumás*) forekommer. I *Skáldskaparmál* er denne Slags »Runebinding« ikke omtalt, og ogsaa af den Grund kan man være tilbøielig til at tro, at den ikke har eksisteret i før-litterær Tid³. Jeg har imidlertid ikke undladt at gjøre gjentagne Forsøg paa at tolke Slutningen af A (samt B) som en Række *dylgjur*, men alle uden tilfredsstillende Resultat.

Jeg er da bleven staaende ved en tredje Mulighed: at der i Slutningen af A foreligger *ofljóst* (Snorra Edda I 544 f.), det vil i dette Tilfælde sige: »Fisk . . . svømmende« og »Fugl . . . galende« er Omskrivninger for Ord, som ikke skal tages i sin vanlige Betydning, men ombyttes med andre (homonyme) Ord eller med Orddele, hvor de omskrevne Ord mekanisk indsættes (jfr. f. Eks. i en Strofe af Kong Olav Haraldsson *gramr ok brattir hamrar = Ingi ok björg* ∴ Kvindenavnet *Ingi-björg*, *Skjaldedigtn. A I S. 221, B. I S. 212; Ránar væfr-firðingar = Ísfirðingar* Guðmundr Oddsson, smst. A I S. 81, B I S. 92)⁴. Denslags Omskrivninger tilhører den før-litterære Digtning og kan være meget gamle. Ofte er et Personnavn paa denne Maade »skjult« (*folgit*⁵) mellem Ord, som har sin ligefremme Betydning.

I næsten alle de Kenninger, hvori *fiskr* indgaar, har man at gjøre med Omskrivninger for Orm (*fiskr foldar, f. grundar, f. lyngs, dalfiskr, viðfiskr*, se *Lex.*

¹ Henvisningen til dette Ogam-Alfabet skylder jeg Professor Carl Marstrander, som har tilstillet mig et Uddrag af Ogam-Afsnittet i *Book of Ballymote*. Dette Haandskrift er fra ca. 1400; men en Række af de Alfabeter, Teksten nævner, var ifølge Marstrander kjendt i oldirsk Tid og hørte til det faste Pensum i de gamle Digterskoler. »Den norske ogam [d. e. den yngre nordiske Runerække] som betegnende nok staar sidst i rækken, er vel føiet til i det 10. aarh.«

I Anledning af *Nathair fria fróech* tilføier Marstrander:

»'Lyng' (*fróech*) er en betegnelse for ogamstaverne; det viser flere eksempler i samme tekst.

Det nye ved *Nathair fria fróech* er at det forlater den rette linje og føier staverne (»lyngen«) til en bugtet linje, som maa antas at kunne sno og dreie sig som den vil — efter beskaffenheden af det emne som indskriften ristes ind i.«

Om Muligheden af Laan fra Irsk bemærker han: »Det irske *nathair fria fróech* vilde en nordbo ganske naturlig gjengi med *lyng-ormr*. Men hvad der nu gjør . . . [en sammenstilling med *lyng-fiskr langr*] meget betænkelig er den sterkt utbredte bruk av *lyng* i nordisk (poesi som prosa) i forbindelse med *ormr* (*lyng-ormr, -plunn, lyngs fiskr, lautsíkjar lyng* o. s. v.).«

² Jfr. ogsaa Liljegren, *Run-Lära* S. 47 f.

³ Derimod har Ierne allerede i oldirsk Tid brugt Omskrivninger af samme Art som de i de islandske *dylgjur* anvendte. I Marstrander's Uddrag af Ogam-Afsnittet i *Book of Ballymote* (se ovenfor Anm. 1) finder jeg to Slags »Navne-Ogam«, d. e. Omskrivninger af Bogstavnavnene, anførte i Ogam-Alfabetets Rækkefølge; Eks.: *d* (med Navnet *dair*, som betyder »Eg«, jfr. *Indl. S. 151 f.*) omskrives ved *ardam dossa* »høieste af Buske« og ved *gres sair* »Snedkerens Kunst«.

⁴ Jfr. Konr. Gislason, *Det kgl. danske Vidensk. Selsk. Skrifter. Hist. og philos. Afd. IV S. 288 ff.*; *Corpus poeticum boreale II, Register (III.1) under »Puns«.*

⁵ *Egils saga* (Kbh.-Udg.) 182.².

poet.). Forsøgsvis indsætter vi da istedenfor *fiskr* . . . *suemade* Runerne ᚿ ᚱ ᚱ ᚱ *ormr* eller (i Stammeform) ᚿ ᚱ ᚱ *orm*, den Form uden *w-*, som »Orm« maa have havt paa Indskriftens Tid (jfr. Bd. I S. 102, 248, 336).

Hvor i den gamle Digtning *gala* er brugt om Fugle, er der Tale om Hane (Völuspá 42. 43), Kraake (Hávamál 85), Ørn (Helg. Hjórv. 6: *orn gól árla*) eller Ravn (*gunnar haukr*, Hrómundr halti); se Lex. poet. Vi bør da undersøge, hvilket af disse Ord i deres gamle Form bedst passer sammen med *orm(r)*. Det synes at maatte blive oldn. *ari* (-e) »Ørn«, altsaa *ᚱ ᚱ *are* (snarere end *ari*, jfr. *sakse*, *snarer*, *made*, *suemade*, hvor -e følger efter en Stavelse med a).

Tilsammen udgjør Ordene for »Orm« og »Ørn« en Forbindelse, som giver god sproglig Mening: ᚿ ᚱ ᚱ ᚱ ᚱ *ormare*, hvilket kan være Dativ af Mandsnavnet oldn. *Ormarr*.

Her, hvor »Fisk . . . svømmende« i en Opregning er sidestillet med Nominativen *fokl g[A]landi* (= -are), lod det sig ikke gjøre at bruge en Akkusativform (**fisk* . . . *suemada*), som formelt vilde fuldt ud dække det udkrævede *orm-*, men man maatte hjælpe sig med den mindre nøiagtige Nominativ (egentlig = *ormr*). Jfr. Unøiagtigheden *ualraubr* = *ualraubak* paa Rök-Stenen (samt Omskrivningen for »Orm« i Guðr. II 22 efter Bugge's Tydning, Arkiv f. nord. filol. XXVI S. 340).

Navnet *Ormarr* er gammelt i Norden. Det kjendes fra alle nordiske Lande og har tilsvarende i Gammeltysk (*Wurmhari*, 8de Aarh.) og i Angelsaksisk (*Wyrmore*)¹. For os har det sin Interesse, at det forekommer i Landnámabók (114.12) som Navn paa en Mand, der boede paa Gaular i Fjalafylki — d. v. s. Søndfjord, Landskabet nordenfor Sogn — og maa have levet omkring Aar 800: hans Søn var Hersen Þorbjörn Ormarsson, som var Fader og Morfader til Landnaamsmænd. Her kommer vi altsaa nær Eggjum-Indskriften baade i Tid og Sted.

Men vi kan komme Eggjum endnu nærmere, ialfald hvad Sted angaar.

Navnet *Ormarr* gik tidlig af Brug paa Island, medens det holdt sig ud gennem Middelalderen i det sydøstlige Norge (Telemarken, Romerike, Onsø i Smaalene, hvortil slutter sig det eneste gammelsvenske Eksempel hos Lundgren, fra Dalsland); her har man ogsaa to Eksempler paa det med Mandsnavnet sammensatte Gaardnavn **Ormarsstaðir* (i Vaale og i Sandeherred, Vestfold), hvilket ogsaa kjendes fra V. Slidre i Valdres og fra Vest-Agder (fra Søgne og Halsaa Herreder ved Lindesnes, altsaa nær dansk Omraade)². Ligesom paa Island forsvinder Navnet *Ormarr* ogsaa tidlig i Vest-Norge. Foruden Eksemplet fra Søndfjord (9de Aarh.) har man kun sikre Spor dertil bevaret i de to Gaardnavne *i Ormarshaughi* i Gaupne Sogn, Lyster (Biskop Eysteins Jordebog S. 34, 35), nu forsvundet, og *Ormalseng*, Matr. Gaards-Nr. 32 i Sogndal, udt. *ǽrmǽlsæng*, skrevet *Ormolzenngh* 1567, i oldnorsk Form sandsynlig **Ormarseng*³.

¹ Navnet tilhører den gamle Heltedigtning om Goterne og Hunnerne (jfr. S. 139 Anm. 3): *Wyrmore* i Widsið = *Ormarr jarl*, Hervor's Fosterfader i Hverarar saga. Jfr. R. W. Chambers, Widsith (Cambridge 1912) S. 47, 221.

² Jfr. ogsaa Ormsrud, af **Ormarsrud*, i Ringsaker, Hedemarken (Norske Gaardnavne III S. 13).

³ Se Lind, Norsk-isländska dopnamn Sp. 818 f. og O. Rygh, Personnavne i Stedsnavne S. 191. O. Rygh bemærker rigtignok om *Ormalseng*: »I kunde være fremkommet ved Dissimilation; dog er vel dette Tilfælde tvivlsomt«. Nogen anden indlysende Forklaring af dette Navn synes dog ikke at frembyde sig; jfr. Norske Gaardnavne XII S. 90.

Det maa virke ganske overraskende paa os, at de eneste Eksempler, vi har paa Mandsnavnet *Ormarr* paa den lange Strækning fra Egnen omkring Lindesnes og nordover langs Norges Kyst¹, optræder i de to Nabolandskaber Søndfjord (ét Eks.) og Sogn (2 Eks.), indenfor Sogn igjen i to Bygder (Gaupne og Sogndal), som bare ligger ca. 30 Km. fra hinanden, og — hvad der netop fortjener vor særlige Opmærksomhed — i Sogndal paa et Sted, som ligger i umiddelbar Nærhed af Eggjum: fra Eggjum op til Ormalseng er det bare lidt over 1 Km.; imellem de to Gaarde ligger den éne Gaard Hausum (oldn. *Hausar*), i Grænd med Eggjum (*Eggjar*).

Det kunde nu ogsaa være af Interesse at faa fastslaaet, fra hvilken Tid Navnet **Ormarseng* (Ormalseng) skriver sig. Desværre er dette ikke gjørligt. Her skal imidlertid peges paa, at der egentlig foreligger to forskellige Spørgsmaal: hvor gammelt er **Ormarseng* som Navn paa en Gaard, og hvor gammelt som Navn paa en Lokalitet, en Eng, som har staaet i et eller andet Forhold til en Person Ormar? Der er intet i Veien for, at Stedet kan have Navn efter en Ormar, som har boet paa Eggjum ved Aar 700; i saa Fald har vel **Ormarseng* været en ham tilhørende Udmark. Eller Stedsnavnet kan have Hensyn til en anden, kanske yngre, Ormar af samme Slægt, idet dette Mandsnavn kan tænkes ved Opkaldelse at have fulgt Ætten. En Forbindelse paa den ene eller den anden Maade mellem det med *Ormarr* sammensatte Stedsnavn og det paa Eggjum-Stenen læste **ormare* er altsaa meget mulig. Tør man først gaa med paa den nævnte Læsning, vil man vel have vanskeligt for at væge sig mod at søge en Støtte for den i det Stedsnavn fra Eggjums Nabolag, som jeg her har trukket med ind i Indskrifttolkningen.

Hvis vi nu er paa ret Vei ved Tydningen af det sidste Afsnit i A, er vi ved Mandsnavnet Ormar naaet udenfor det egentlige Begravelsesrituals Omraade: Indskriften A har Hensyn til en Person (vistnok den Afdøde)² — bosat paa eller nær ved Eggjum —, over hvem Eggjum-Hellen er lagt.

Eggjum-Indskriften er enestaaende blandt de urnordiske Indskrifter, baade hvad Omfang og den indholdsmæssige Opbygning angaar. Særlig gjælder dette sidste med Hensyn til Linjen A, som synes at omspænde en Række rituelle Optrin, der gjenspeiler sig i Sigrdrifumál's og Hávamál's runemythiske Afsnit. Disse Eienommeligheder ved Indskriften giver ogsaa Begravelsen som Helhed Karakter af noget ualmindeligt. Grunden hertil maa man være berettiget til at søge i noget usædvanligt, enten ved den Afdøde selv — Frygt for, at han efter onde Handlinger i Livet ikke skulde lade de efterlevende i Fred (jfr. Paralleler i islandske Ættesagaer) — eller ved de ydre Forhold, hvorunder han er kommen af Dage. Det sidste turde være det rimeligste; et ondt Menneske, som man frygtede efter Døden, vilde man sikkert ikke have begravet i Bygden, paa et fremtrædende Sted nær Dalens selvgivne gamle Alfarvei.

Det kunde synes, som om her forelaa et ret og slet bygdehistorisk Spørgsmaal, som det ikke lønnede sig at beskæftige sig nærmere med. Imidlertid maa Sagen

¹ Eller maa det hede: fra Jæderen til Nordmøre? Se om usikre Spor til *Ormarr* i Gaardnavne i Stavanger og Romsdals Amter NG. X S. 6 og XIII S. 379, 433.

² En anden Mulighed søger jeg at tilbagevise i det følgende S. 154 Anm. 1.

stille sig anderledes i Lys af de tidligere fremdragne runemythiske Forhold. Vi har seet, at Runemagiens Anvendelse i Begravelsesritualet gaar parallelt med vigtige Træk i Runemythen. Endnu har vi ikke fulgt Eddaens runemythiske Afsnit tilende. Der gjenstaar i Hávamál endnu et betydningsfuldt Træk — som forøvrigt ikke staar isoleret indenfor Edda-Digtningen —, hvori de tidligere behandlede Træk munder ud, og vi maa ikke undlade at forske efter, om ogsaa et av Livets Forhold, som kunde faa Anvendelse paa Eggjum-Indskriften, skulde gjenspeile sig i Hávamál's Slutningsstrofer.

Af Hávamál's 18 »kraftige Vers« har vi tidligere (S. 129) navnlig dvælet ved det 14de og 15de. Disse handler om, hvordan Runegaldrene sættes i Bevægelse, saaledes at de opnaar at frembringe sin Virkning hos Æser og Alver og hos Visdommens og Rune kyndighedens Gud — de skjænker *hyggju Hroptatý*. Derved er Odin kommen i Besiddelse af den 16de og 17de Galder (Str. 161 f.):

*Þat kann ek it sextánda,
ef ek vil ins svinna mans
hafa geð allt ok gaman:
hugi ek hverfi
hvítarmri konu
ok sný ek hennar gllum sefa.*

*Þat kann ek it sjautjándá,
at mik mun seint firrask
it manunga man.*

Disse Strofers Indhold er eiendommeligt: Odin kan ved Galdre vinde den unge Kvindes Kjærlighed. Hvordan passer dette ind blandt de »kraftige Vers«, som Odin har hentet op fra Dybet?

Den 16de og 17de Galder maa sees i Sammenhæng med Runeafsnittets Slutningsstrofe (163), som antyder Odin's dybeste Viden, den, som han ikke lærer noget levende Væsen undtagen den Kvinde, som slutter ham i sine Arme, »eller det skulde være min Søster«:

*Þat kann ek it átjándá,
er ek æva kennik
mey né manns konu,
— allt er betra,
er einn of kann,
þat fylgir ljóða lokum —
nema þeirri einni,
er mik armi verr,
eða mín systir sé.*

For at udfinde, hvad her hentydes til, vender jeg mig til andre gamle Digte, hvor Odin aabenbarer sin Visdom. Ét kan Odin, som er skjult for alle andre. Herom spørger han tilslut i Vaffþrúðnismál — det attende Spørgsmaal (Str. 54) —:

*Hvat mælti Óðinn,
áðr á bál stigi,
sjalfr í eyra syni?*

Og med det samme Spørgsmaal — det seksogtredivte — ender Odin sin Gaadekamp med Kong Heidrek i Hervarar saga:

*Hvat mælti Óðinn
í eyra Baldri,
áðr hann væri á bál of borinn?*

Vi kan gjætte paa, at Odin har hvisket i sin Søn Balder's Øre, at der skulde fødes ham en Broder til Hevner: Váli, Odin's Søn med Rind (Baldrs dr. 11), hvis Kjærlighed Odin vinder ved 'Seid' ifølge Kormákr (*seið Yggr til Rindar Sigurðardrápa* 3), ved Galdre ristede [med Runer] i Bark (*cortice carminibus adnotato*) ifølge Saxo (I 128). Og denne Gjetning slaar udmærket til for Hávamál's Slutningsgelder: Lader vi den 18de Galder handle om Váli's Fødsel, bliver samtidig ogsaa den 16de og 17de forstaaelige; dér hentydes til Maaden, hvorpaa Odin — ved Runegaldre, *carminibus* — faar sin Vilje med Váli's Moder¹.

Ligesom Balder's Død er Midtpunktet i den norrøne Gudelære, saaledes er ogsaa Forestillingen om Balder's Hevner det centrale i den mythiske Runemagi og Visdom (*fornir stafir* Vaffþr. 1) overhoved. I Hevner-Tanken munder baade Hávamál's og Vaffþrúðnismál's Opregninger (*þat kann ek annat* o. s. v., *segðu þat annat* o. s. v.) ud. En Refleks av det samme møder os ogsaa i Grímnismál's Opregning af Gudeboliger (*bær er sá inn þriði* o. s. v.); efter Nóatún som den 11te, beskrives i Str. 17 Landet Viði, hvorfra Odin's Søn Víðarr drager ud for at hevne sin Fader.

Ogsaa i Sigdrifumál's Opregning af Raad, som knyttes til det tidligere ofte omtalte Runeafsnit, finder vi i en lignende Opbygning en Gjenspeiling af Hevner-Tanken. Det sidste Raad er det almindelig holdte: *at þú við illu sjáir*² | *hvern veg at vini*, hvorefter der i den selvsamme Strofe hentydes til Sigurd's snarlige Død. Dette synes at være senere tilføiet for Anledningen. Det virkelig sidste bliver da Str. 35:

*Þat ræð ek þér it tíunda,
at þú trúir aldregi
várum vargdröpa,
hvers þú ert bróður bani*

¹ Saaledes forklaret af mig i Forelæsninger Høsten 1918, uden nogen Tanke paa mulig Anvendelse ved Tolkningen af Eggjum-Indskriften.

² Næsten ordret Gjentakelse af Str. 32.2 (det 8de Raad): *at þú skalt við illu sjá*.

*eða hafir þú feldan fœdur:
ulfr er í ungum syni,
þó sé hann gulli gladdr.*

Denne Strofe med dens af 4 »Fuldlinjer« bestaaende »2den Halvstrofe« danner en vægtig Afslutning paa den ellers i regelmæssig Ljóðaháttr affattede Stroferække, hvor der gives Raad i større Almindelighed. Den praktiske Livsvisdom, som indeholdes i disse Raad, munder her ligeledes ud i en Omtale af Hevner: tro aldrig Eden (*várum*), som sværges af 'Ulve-Draaben', d. v. s. fredløs Mands Afkom; thi »en 'Ulv' er i den unge Søn«.

Her er Tale om Menneskelivets Forhold, og blandt disse træder Ættestrid med Drab og Hevn i Forgrunden. Parallelt dermed er Gudernes Skjæbne udformet, og ganske naturlig kulminerer derfor ogsaa Mythologiens Runemagi i Gudedrab med paafølgende Hevn og Gjenoprettelse. Men Runerne i Mythus har, som jeg har antydnet, sit Grundlag i det virkelige Livs Rune-Ritus: Rødfarvning af Runerne, disses Indridsning og Afskavning og deres Udsendelse paa vide Veie. Nu finder Hávamál's (og Sigdrifumál's) Runebelæring sin Afslutning og Kulmination i en Galder (et Raad), som har Hensyn til Hevn. Mon da ikke hele denne Kombination — Rødfarvning o. s. v. plus Anvendelse af Runer, forat Hevn kan fuldbyrdes — har sit Forbillede i Menneskenes Runemagi? Det vilde, anvendt paa vort Emne, sige: Den fulde Rune-Ritus, som omspænder alle Led i Runestenens Tilveiebringelse, har hørt hjemme, hvor et Drab, som krævede Hevn, greb ind i Slægtens Liv. Og heraf skulde følge, at vi tør vente, at der efter de tre tolkede Afsnit af Linjen A paa Eggjum-Stenen har kommet et fjerde Afsnit, som handler om Hevn efter den Afdøde.

Allerede det, som jeg har ment at kunne læse af fjerde Afsnit i A, maa synes at stemme godt med den Tanke, som nu turde gjøre Krav paa at blive den ledende. Vi er naaet til en Dativ *ormare, og naar dette skal danne Led i en Sætning, som handler om Hevn, har den sandsynlige Sætningsbygning været: for Ormar er (eller: vil blive) født en Hevner.

Vi tør vistnok straks bestemme os for et Udtryk med »er«. Efter den lange Runeforbindelse (A 67—108), som har givet Læsningen *ormare, følger nemlig i samme Linje den ene Rune 109 s¹. Denne kan her, efter Vokal, opfattes som oldn. 's (es) »er«; jfr. C 1—3 ni-s »ikke er«.

Derpaa mener jeg at Fortsættelsen har fulgt i den korte Linje B, som vender Runernes Basis op mod A, og som skal læses fra høire mod venstre. Desværre er denne Linje mangelfuldt overleveret:

5   10
* * * * M I N N R Y *
A * * * * m i s u r k *

¹ Som antydnet S. 87, kan der have fulgt derefter indtil 6 Runestave, men intet Spor dertil sees nu, og det tryggeste turde derfor være at se ganske bort fra denne Mulighed. Det vil ogsaa af andre Grunde fremgaa, at den har lidet for sig.

Alligevel synes det muligt at finde en Udfyldning, hvorefter Linjen B føier sig som en passende Afslutning til A.

Ovenfor har jeg gjengivet Sætningsbygningen saaledes: for Ormar er født en Hevner. Herved har jeg ved Ordvalget ladet mig lede af Steder i den gamle Digtning, hvor en Hevner ikke allerede er forhaanden, men hvor en saadan enten skal (kan) vokse op fra Barn¹ eller først maa fødes (avles)². Man venter da efter *ormare s enten *borinn* (baaren, født) eller *alinn* (avlet, født, fostret), og netop den sidste Læsning passer fortrinlig i B, hvor R. 1—4 efter de bevarede Spor kan udfyldes til * [r | t] A[lin]. Med Hensyn til Formen kan dette Particium sammenlignes med *skorin* i C.

Tilslut har vi saa at søge et Ord for »Hevner« i R. 5—11 *misurk**.

I det gamle Sprog betegnes »Hevner« foruden ved *hefnandi*, *hefnarmadr* og (poet.) *hefnir* ogsaa leilighedsvis (poet.) ved *ulfr* »Ulv«. Eksemplerne herpaa er allerede meddelte: *ulfr er í ungunn syni* Sigdr. 35, hvor Ordvalget er betinget af det forudgaaende *vargdropi*; *skal-at ulf ala ungan lengi* Sig. III 12. Hertil kommer videre *dis ulfhugud* i Sig. II 11 (om Lyngheidr), i en Sammenhæng, hvor der hentydes til en fremtidig Hevner. Som man ser, er *ulfr* i Edda-Digtene langt fra stivnet i denne Brug, men fører en livskraftig Tilværelse som Midtpunkt i et Forestillingskompleks: Hevneren tænkt som den lumske eller grumme Fiende (jfr. i Prosa de aktive Udtryk *ala e-m ulfa* skaffe én Fiender paa Halsen, *fæða ulf* opføde en Fiende, samt *ulfhugr*, *ulfshugr*, *ulfúð*, *grályndr* o. a.).

Naar jeg nu skal forsøge at forklare *misurk** som en Betegnelse for »Hevner«, er jeg nødt til at lægge en lignende Betragtningssmaade til Grund for Ordet, ja, jeg ser ingen anden Udvei end ligefrem at erklære *misurk** for en Ækvivalent til *ulfr*: Hevneren tænkt som Fienden, Ugagnsdyret, i Forhold til den forurettende Part. Jeg opfatter nemlig sidste Rune i Ordet som | i — andre Opfatninger turde efter de levnedes Spor og af sproglige Grunde blive betænkelige († n, * A, † t) — og tolker *misurki* som **mis(s)yrki* m. »Misdæder (Ugagnsdyr)«. Her foreligger da en Dannelse som *teig-yrki* m. »Jordarbejder«, *hard-yrki* adj. »ivrig«³ (af en germansk Stamme **wurkian-*, oldhøitysk *wurcho*, mht. *-würke* m. »Arbejder, Verfertiger, operarius, artifex«), og i Anledning af første Led kan sammenlignes f. Eks. oldn. *mis-verk* = *mis-gerð*, *mis-víg* utilbørligt Drab, o. s. v., got. *missadeds* »Misgjerning, oldhøitysk *missiurken* »auf fehlerhafte Weise handeln oder arbeiten«, angelsaks. *mis-weorc* »evil deed«.

Den her brugte Betegnelse for »Ulv« (Hevner) er paa én Gang kraftig, som sig hør og bør i denne Sammenhæng, og tilfredsstillende de Krav, som Navnetabu stiller. Netop for Dyrenavne er i det af Folketroen prægede Sprog saadanne omskrivende Benævnelser særlig almindelige: »Graaben« for Ulv, svensk *gråtasse*,

¹ Sigurdarkviða III 12: *Látum son fara | feðr í sinni, | skal-at ulf ala | ungan lengi.*

² Baldrs draumar 11: *Rindr berr Vála | í vestrsplum.* Völuspá 32: *Baldrs bróðir | var of borinn snemma.* Sigurd. II 11: *Al þú þó dóttur, | dis ulfhugud!* o. s. v. Jfr. Háv. 72: *Sonr er betri, | þótt sé síð of alinn | eptir genginn guma.*

³ Om *-yrki*, enstydigt med *-virki*, til *verk* n. (i *ein-, ill-, spell-virki*), jfr. Hj. Falk, Beiträge zur Gesch. d. deutschen Sprache XIV S. 20.

ohyra, tuss o. s. v. (se K. Nyrop, Navnets magt i »Opuscula philologica«, Kjøbenhavn 1887, S. 125, 130 f., 134 ff.). Kanske har Folketroen ogsaa forlangt, at *ormare, som efter sin ydre Form indeholder Dyrenavne, skulde omskrives paa lignende Maade. Disse Omskrivninger i Slutningsafsnittet af A og i B stemmer forøvrigt ogsaa ganske godt overens med »Lig-Sjø« (naseu) for 'Blod' og »bor-mødig Hun« (bormoþa huni) for 'Slæde' tidligere i samme Linje.

Jeg har dog ikke helt kunnet fri mig for det Indtryk, at den valgte Betegnelse for »Ulv (Hevner)« virker noget søgt og unaturlig. Kun under én Forudsætning kan den givne Tolkning af *misurki* helt tilfredsstillende mig: der maa bag dette Udtryk ligge et Arbejde med at mestre den ydre Form, som har stillet ganske betydelige Krav til Runeristeren. At vi i Virkeligheden netop paa dette Sted i Indskriften har at regne med saadanne rent formelle Krav, skal jeg søge at vise, saasnt vi er kommet tilende med Enkeltgjennemgaaelsen af nærværende Afsnit.

Der er nu givet et Svar paa det S. 149 reiste Spørgsmaal: Hvilke usædvanlige ydre Forhold, knyttede til Begravelsen paa Eggjum, har foranlediget den enestaaende lange og eiendommelig opbyggede Runeindskrift, som er givet den Døde med i Graven? Den Afdøde ligger uhevnet; men alt hvad Samtidens Rune-kyndighed har formaaet, er blevet gjort, forat Hevnen skulde fuldbyrdes. Og Fuldbyrdelsen skal ske gennem en endnu ikke voksen Slægting, snarest en Søn — en »ungr ulfr«, som det heder i Sigurdarkviða III —, der er født (eller fostret) — »alinn« — den Afdøde.

Oversættelsen af sidste Afsnit bliver saaledes:

*ormare s alin misurki,

oldn. *Ormari's alinn *mis(s)yrki*, »for Ormar er født (eller: fostret) en 'Ulv' (en Hevner)«¹.

Aflæst paa denne Maade kan det hele Afsnit opfattes som et slags Ljóða-hátts-Fuldrinje (en »Dreier«) med regelret Allitteration og Udgang paa et trestavelles Ord. Mulig har dette havt Hovedtone paa 2det Sammensætningsled (*yrki*), og i saa Fald faar Linjen tre indbyrdes allittererende Ord.

¹ Ormar synes ikke at kunne være Navn paa Drabsmanden, som da i Indskriften var stillet ligeoverfor den (i Tankerne til Fremtiden udskudte?) Virkelighed: en 'Ulv' (en hevrende Fiende) er opfødt — *es alinn* kan ikke forstås som Præsens (»der opfødes«), jfr. Falk og Torp, Dansk-norskens syntax S. 165 f. — for (o: mod) Ormar. For en saadan Opfatning vilde man ikke kunne paaberaabe sig det aktive Udtryk *ala e-m ulfa*. Heller ikke kunde man finde en fast Støtte herfor i det fyldige Betydningsindhold, som rummes i *misurki* (Ugagsdyr), hvor naturligt det end kunde være at lade den i *misurki* liggende Trussel være rettet mod en i samme Sætning navngiven Person (*ormare, Dat. incommodi). Til den anden Side kan nemlig fremhæves *dis ulfhugud* Sig. II 11, hvor »Ulv-Hu« antyder det Fiendesind, som den døende Hreiðmarr ønsker skal leve efter ham i Ætten og engang føre til Drabet af hans Banemand. (Jfr. ogsaa en Lausavisa af Hild, Gange-Rolv's Moder, Skjaldedigtn. A I 31, B I 27.) Og videre: Hvis Eggjum-Indskriften kulminerede i en direkte udtalt Forbandelse, ventede man et opfordrende Udtryk med *skulu* eller det endnu stærkere Imperativ (jfr. Bd. II S. 708), ikke et Udtryk for den passive Handling i Fortid eller for den i Nutiden afsluttede Handling, og om saa var Tilfældet, vilde det være underligt, at netop den Tanke havde faaet sin Udformning indenfor Begravelsesritualets Ramme: en 'Ulv' er opfødt, en voksen Hevner kan skride til Handling. Et saadant bestemt Udsagn vilde ogsaa stemme mindre godt med Indskriftens hele Udtryksmaade forøvrigt.

Vi maa dog heller ikke undlade at søge et metrisk System i hele Afsnittet A 67—B 11. Omskrivninger i Skaldesproget som *gramr ok brattir hamrar* (= Ingi-björg) er jo en fast Bestanddel i Strofebygningen, og paa lignende Maade er det rimeligt at tænke sig, at Runemesteren tillige har læst (skanderet) Slutningsafsnittet i A saaledes, som der ligefrem er skrevet: **fiskr . . . suemade, fokl . . . g[A]landi**, o. s. v.

Men dette metriske System kan vi ikke i Enkeltheder fastslaa, da hele Ord her er ulæselige. Alligevel bør vi ikke gaa af Veien for et Restitutionsforsøg, saa meget mere, som vi, hvis Indholdet stort seet er klart, deri mulig har et Hjælpe middel til at efterspore, fra hvilke Forestillingsomraader Runemesteren naturlig har maattet hente sine Omskrivninger.

Indholdet af A 67 ff. er efter den givne Tydning kort og godt: Ormar skal hevnes, 'Ulven' lurar paa Drabsmanden. Saasandt vi her har med noget mere at gjøre end blot og bart Verse- og Runekunstleri — og de malende Participier »svømmende« og »galende« taler afgjort i den Retning —, venter vi, at denne Grundstemning ogsaa i nogen Grad har faaet Anledning til at gjennemtrænge og beaande — det vil tillige sige: gjøre tryllekraftigere — de bredt udførte Omskrivninger for Navnet paa den Døde, den paa Straf over sin Fiende endnu ventende.

Dette Hensyn har ført mig til følgende Tolkningsforslag.

Foran **suemade** »svømmende« læser jeg som ét Ord R. 77—81 **naum**, sammensat med det samme **na** »Lig« som **na-seu** »Lig-Sjø« (Blod). Andet Led **-uim** kan være Akkusativ af germ. *wimi- (som Appellativ kun bevaret i oldhøitysk *uimi* Akk. pl. »scatebras (fluviorum)«, »fremsprudlende Kilder«), her med Betydningen »Strøm« eller »Elv«; jfr. de mythologiske Elvenavne *Vimur* (Sn. Edda I 286) og *Geir-vimul* (Grímn. 27). Den nævnte Ordstamme kjendes forøvrigt kun fra Stedsnavne¹, men en Række beslægtede Ord haves baade i Nordisk og Gammeltysk²; se mine Bemærkninger i Arkiv f. nord. filol. XXII S. 123 ff. Altsaa **na-uim** »Lig-Strøm, Lig-Elv«, Akkus. (Kjøn uvist), at forbinde med **suemade**: »svømmende gennem Lig-Strømmen«; jfr. *margan hefi ek fors of farit* Sig. II 2, *vaða þunga strauuma* Völuspá 39, (*hestr*) *renn lopt ok lög* Sn. Edda 118.1 og beslægtede Udtryk hos Nygaard, *Norrøn syntax* § 96 b.

I **na-uim** er, ligesom efter Konsonant i **suemade** (jfr. **huwar** = *hwær*), u-Runen brugt til at udtrykke den Lyd, som ellers (i Fremlyd) har sin egen Rune: **wiltir, warb**.

¹ Bygdenavnet oldn. *Vima* (Gen.), á *Vimum* (Spydeberg og Skiptvet i Smaalenene) og de to Gaardnavne, *Veme* i Norderhov og *Vimme* i Aamli, som ikke haves i gamle Former.

² Oht. *uemon* »fluitare« og (af en redupliceret Rod *we-um-*) *uuumman* »scatere«, *ih wiumo* »scateo«, *uuiumit* »horret«, *uuiomente* »ebulliens«. Se Graff, Altd. Sprachschatz I 852 f. og Kluge, Etym. Wörterbuch under *wimmeln*. Jfr. videre isl. *vim*, *vim* n. »giddiness, a swimming in the head, wavering«, norsk dial. *vima* (med lukket *i* og med aabent *i*) »tumble, gaa som i Forvirring«, *vima* f. (med lukket *i*) »Svimmel; kvalm eller doven Smag«.

Til de nævnte oldhøityske Ord henfører Th. von Grienberger (Mittheil. d. Inst. f. oesterr. Geschichtsforsch. XIX S. 530 f.) de oldtyske Elvenavne *Wimna*, *Wemma* og *Wiemena*. Jfr. Elvenavnet *Scatebra*, Biflod til Liris (Plinius),

Jeg har tidligere (S. 145) maattet lade uafgjort, om den efter *fiskr* følgende Runeforbindelse *OR* (A 72—73) er et selvstændigt Ord eller 1ste Led i en Sammensætning. Da *na-uim* alene, uden Præposition, kan forbindes med *suemade*, behøver man ikke at tolke *OR* som oldn. *ór* »ud af«. En saadan Tolkning maatte ogsaa efter Meningen synes paafaldende; »Fisken« svømmer rimeligvis *i* (gjennem) Strømmen, ikke ud af den (ud i Havet eller en Sjø). Desuden vilde ikke »svømmende ud af« kunne støttes ved et parallelt Udtryk, hvor der i det følgende er Tale om »Fugl *ifs* — galende«; thi her kan man ikke afdele som ét Ord i »*i*« (Præp.) og lade et nyt begynde med *fs*-.

Sandsynlig udgjør da A 72—76 *OR* *** ét Ord, en Sammensætning med Præpositionen *OR*-, oldn. *ór*-, *ør*-. S. 86 har jeg gjort Rede for de nærmestliggende Muligheder ved Udfyldningen af dette Ord¹, og blandt dem vil nu i første Række komme i Betragtning: 1) Naar R. 74 er *u*, *ORUKI*, *ORUFI*, *ORULI*, *ORUIS*; 2) naar R. 74 er *m*, *ORMIS*. Bedst synes de under 1 nævnte Udfyldninger at passe i vor Sammenhæng, idet Endelsen tilsteder et Adjektiv (i Nom. sg. m.) til *fiskr*. Jeg vil ikke undlade at nævne, at *ORUIS* formelt kan opfattes som en Modsvarethed til oht. *urwīs* »ausgewiesen, entfernt; degener, dissimilis parentibus, ignobilis« (se Schade)²; men da dette Adjektiv ikke har efterladt sig noget Spor i Nordisk, tør det neppe komme i Betragtning her. Den eneste af de mulige Udfyldninger, som jeg kan finde en brugbar Mening i, er *ORUKI* [*ORUKI*] *OR*[*UKI*], d. v. s. naar *k* her tages som Tegn for *g* (som i *fokl*). Vi faar da oldn. *ør*[*uggi*], best. Form af Adj. *øruggr* »frygtløs, trygg, ubekymret, frimodig, fast overbevist, paalidelig, fast i sit Forsæt, standhaftig, urokkelig« (jfr. *uggr* m. »Frygt, Bekymring«, *ugga* »forskrække, frygte«)³.

Under stærkt Forbehold vover jeg altsaa at gjengive A 67—88 i oldnorsk Form saaledes: *fiskr ør*[*uggi*] *ná-vim svimandi, »Fisken, den faste i sit Forsæt⁴, gennem Lig-Strømmen svømmende«.

Hvilken »Orm« er det nu, som kan omskrives paa denne Maade? Sikkert én i Mythologien og — nøiagtigere bestemt — en i de Dødes Verden. Midgardsormen (»så *fiskr*« Hym. 24), som omslynger Jorden, er saaledes udelukket; ligesaa vistnok '*þiöþvitnis fiskr*' paa et uforklaret Sted i Grímnismál (Str. 21), hvor der synes at være Tale om en »Flod« i nøie Forbindelse med Valhøll. Tilbage bliver da — naar vi holder os til Edda-Digtenes Overleveringer, vor eneste gamle Kilde — kun Ormen *Níðhoggr*, »dybets orm«, hvis »æden af lig« Axel Olrik (Aarbøger for nord. Oldk. 1902 S. 258, 271) anser for et gammelt Træk, skjønt Udmalingen heraf først kjendes fra det af den fremrykkende Kristendom prægede Digt *Völuspá*.

Ormen *Níðhoggr* forekommer i Grímnismál (Str. 32 og 35) og i *Völuspá* (Str. 39 og 66).

¹ Jfr. dog hertil ogsaa S. 146 Anm. 2.

² Omtalt af Torp og Falk, Fick's Wörterbuch⁴ III S. 411 f. ved oht. *wisan* »vermeiden«: »Dazu kaum ahd. *ur-wīs* expulsus, entartet«.

³ Et **ør(h)ugi* »modløs« (jfr. *ørhjarta*, *ørviti*) vilde formelt være muligt; men et saadant Ord kjendes ikke ellers. — At læse *OR UK I*, oldn. *ór ok i*, giver, saavidt jeg ser, ingen Mening her.

⁴ Denne Oversættelse af *øruggi* vil nærmere fremgaa af det følgende.

Ifølge det første Digt ligger den ved Yggdrasil's Rod og gnager paa denne: *skerðir Níðhoggr neðan* (jfr. Sn. Edda I 68) — en Personifikation af »den opløsende og tilintetgjørende Kraft, som virker paa Naturlivets og Menneskelivets dybeste Fibrer og som er betinget ved det i Verden indtrængte moralske Onde«¹ —, idet den lytter til Avindsord, som Ekornen Ratatoskr bærer op og ned ad Verdensaskens Stamme mellem Ørnen i Toppen og Ormen i Dybet: *arnar orð | hann [o: Ratatoskr] skal ofan bera | ok segja Níðhoggvi niðr* (jfr. Sn. Edda I 74).

I Vøluspá 38 f. danner Níðhoggr Midtpunktet i Skildringen af det Sted, hvor de Onde efter Døden faar sin Straf:

*Sal sá hon standa
sólu fjarri
Náströndu á,
norðr horfa dyrr*

— — — —
*Sá hon þar vaða
þunga strauuma
menn meinsvara
ok morðvarga
ok þanns annars glepr
eyrarúnu;
þar saug Níðhoggr
nái framgengna,
sleit vargr vera.*

Her er Níðhoggr fremstillet som Straffer af de Mennesker — Menedere, Mordere (*morðvarga*) og Kvindeforførere —, hvori det Ondes »opløsende og tilintetgjørende Kraft« aabenbarer sig. Den suger Ligene af de Døde i de 'tunge Strømme' (jfr. Sn. Edda I 200, hvor Strømmen Hvergelmir [Grímn. 26] er nævnt som Níðhogg's Opholdssted: *í Hvergelmi er verst: þar kvefr Níðhoggr nái framgengna*).

I denne Vøluspá's Skildring møder vi saaledes en Lig-Strøm »paa Lig-Stranden« (*Náströndu á*), og Strømmen er Tilholdssted for en Orm. Dette er netop, hvad vor Tolkning af Eggjum-Indskriften rent udvortes, skaldeteknisk, forudsætter. Men Omskrivningen af den uhevnede Dødes Navn ved Hjælp af en Udmaling af *Níðhoggr*, »*fiskr öruggi *ná-vim svimandi*«, det er tillige netop en Omskrivning, som har Fynd og Klem i Eggjum-Indskriftens Nid mod Ormar's Drabsmand.

Om Ørnen i Yggdrasil's Top heder det Sn. Edda I 74 i en Forbindelse, hvor Træk forekommer, som ikke kjendes fra de bevarede Edda-Digte (Høgen Vedfølnir mellem Ørnens Øine): *örn einn sitr í limum asksins, ok er hann margs vitandi*. Denne »meget vidende« Ørn, hvori Bugge (Stud. I S. 472) har seet »et Afbillede af Guderigets Hersker«, kan nu synes at melde sig her, hvor vi skal gaa videre i Enkeltgranskningen af Omskrivningerne for *orm-are. Er det dertil, der i Indskriften sigtes ved *fokl ifs— g[A]landi* »Fugl . . . galende« (= *ari* »Ørn«)?

¹ Bugge, Studier I S. 452.

Desværre har vi ikke Midler til med Sikkerhed at udfylde det manglende i dette Parti. Man tør dog vel med Tryghed udtale (forudsat at **fokl** er rigtig tolket), at **if** her skal udskilles som eget Ord (jfr. S. 156). Sandsynlig er dette = oldn. *ef* »hvis, om« (til got. *ibai, iba*, oht. *iba, oba*, o. s. v.), med **f** for det ventede **b** (jfr. A 46—47 ob) paa Grund af den ustemte Lyd **s**, som følger umiddelbart efter.

I det skadede Parti mellem **if s**- og **g[A]landi** har jeg læst 6 Runestave (A 96—101), d. v. s. 6 eller et noget mindre Antal Runer. Man venter her en rythmisk Parallel til de to midterste af de 4 betonedede Stavelser i **fiskr or[uki] nauim suemade**, hvormed den anden Omskrivning logisk er parallel, altsaa antagelig 3 Stavelser, hvoraf de to betonedede. Videre venter man efter **if** Prædiketet i en Betingelsessætning, hvis Subjekt er »Fugl . . . galende«.

Ledet af disse Hensyn og fremdeles under Hensyntagen til den Mening, som kræves paa én Gang af selve Omskrivningen (Ørnen — Skaldedigtningens Aadsselfugl — galende, om den . . .) og af det hele Afsnits bærende Tanke (Hevnen), foreslaar jeg at udfylde A 96—101 saaledes:

90	95	100	105
f	i	s	g
o	l	[	[
k	i	i	l
l	f	n	a
i	f	i	l
f	o	k	l

Udfyldningen **s[liti]**, oldn. *sliti*, Imperf. Konj. 3 sg. af *slita* »slide, rive i Stykker« stemmer lige til de mindste Enkeltheder med de levnedede Spor, og jeg har derfor — efter adskillige andre Forsøg — afgjort fæstet mig ved den. Denne Udfyldning har da naturlig trukket med sig en Læsning **†*** (eller **†***) **na**, oldn. *ná*, Akk. sg. m. af *nár* »Lig«; jfr. *slitr ná* Völuspá 50 (og 39.9 *sleit vargr vera*)¹. Ogsaa den sidste Udfyldning passer godt efter de bevarede Træk (jfr. 8—9 **†***, ligeledes tæt sammenskrevet). Det hele Udtryk føier sig ogsaa smukt ind i den større Sammenhæng, hvor »Lig« bliver Bærer af Grundstemningen. De to Omskrivninger, som begge indeholder **na(-)**, minder om Skaldedigte, hvor et enkelt til Kampen hørende Begreb varieres fra Linje til Linje.

I oldnorsk Form bliver altsaa **fokl** o. s. v. at gjengive: *fogl* (*fugl*), *ef sliti ná*, *galandi*. Dette skal vistnok oversættes saaledes: »Fuglen, som vilde gale (skrige), om den fik slide Lig«. Imperfektum Konj. er her brugt om det tænkte Tilfælde (Nygaard § 193), og som fuld Periode kunde det hele opløses i oldnorsk Prosa ved: *fogl, er mundi gala, ef sliti ná*. Denne hypothetiske Udtrykksmaade er ikke mindre virkningsfuld end Omskrivningen for »Orm« gennem en Skildring af den fast i sit Forsæt virkende Orm i Lig-Strømmen; den leder Tanken hen paa

¹ Jfr. ogsaa den metriske Indskrift paa Kobberdaasen fra Sigtuna, som O. von Friesen (Fornvännen 1912 S. 8 ff.) gjengiver saaledes:

*Fugl *velva sleit fölvan:
fann gauk á nás au[k]a.*

»En fågel sönderslet den likbleke röfvaren; man såg på asgöken, hur han svälde« (*fann á nás gauk auka* [Akk. sg. m.]). O. v. Friesen forklarar dette som en Forbandelse mod den, som stjæler Daasen.

den Situation, som Runemesteren ser for sig som en Fremtidsmulighed: at Ormar kunde blive hevnet og Ørnen slide hans Banemands Lig¹.

Ved den foreslaaede Udfyldning turde nu det S. 157 opstillede Spørgsmaal være besvaret: om der ved »Fugl . . . galende« tør tænkes paa Ørnen i Yggdrasil's Top. Der maa svares Nei paa dette Spørgsmaal. Bag Omskrivningerne for *ormare synes vi at skimte den ligsugende Orm i Dybet, som trolig røgter sin Dont, men heller ikke flere af den senere Mythologis Skikkelser; Ørnen, som skriger over Ligene, er sikkert ikke den »meget vidende« Ørn i Verdenstræet, og »Yggdrasil's Ask« øiner vi ikke.

Vi har igjen at kaste et Blik paa A 67 — B 11, saaledes som dette Afsnit nu maa fremtræde som et metrisk Hele. Den metriske saavel som den indholdsmæssige Parallelisme mellem de to Omskrivninger er aabenbar; vi faar her to Linjer, hver med 4 betonedede Stavelser. Dertil synes saa at maatte slutte sig en »Dreier«, saaledes at vi faar frem en »Dreizeiler« af det almindelige Schema 4:4:3 (Sievers, Uppl. Einl. S. 116 § 119,4). Meningen turde snarest kræve Betonning af Verbet »er« (hvorefter har fulgt en »excitierende Pause«, jfr. S. 111 nederst). Altsaa (med samme Betegnelsermaade som tidligere):

*fiskr ór[uki] ná-uim suémæde,
fókl, if s[liti ná], g[á]land(i)
is á[lín] misýrki²*

I vanlig oldnorsk Sprogform og fordelt paa Linjer efter den traditionelle nordiske Fremgangsmaade:

Fiskr ór[uggi]
*ná-vim svimandi,
fugl, ef s[liti
ná], galandi —
es alinn *misyрки.

Foruden den stærkt fremtrædende Allitteration lægger vi her Mærke til den faste Plads, som i begge »Langlinjer« indtages af ná(-), Grundstemningens Bærer, som jeg tidligere har kaldt dette Ord. Derimod er kanske Halvrimet ved -uim og suem- tilfældigt.

Man maa sikkert læse g[A]landis med Pause saaledes, at baade Participiet faar en Vokal i Udlyd og Verbet »er« en Vokal i Fremlyd³. Den sidste Vokal kræver Skrivemaaden is (jfr. is Möjebro), medens »galende« regelret skulde være skrevet -ande eller -ade i Lighed med suemade. Man har da, kan man være tilbøielig til at udtrykke det, i Skrift udeladt Slutningsvokalen -e i »galende« foran

¹ Til denne Situation vilde der ikke saa direkte hentydes, hvis man, hvad der nok er muligt, her vilde forklare Konjunktiven *sliti* efter Nygaard § 201 (Konj. om »et oftere gjentaget Tilfælde«).

² Snarere end *misyрки*.

³ Forskjelligt fra Forholdet ved C 1—3 *nīs*, d. e. *nī*'s, hvor begge Ord er svagt betonedede.

et Ord, *is*, som begynder med den nærstaaende Lyd *i*. Imidlertid er et saadant fonetisk-grafisk Hensyn ikke tilstrækkeligt til at forklare Afvigelsen fra den fyldige Lydbetegnelse i *ni s soiu*, hvor Runen for *s* er gjentagen i et betonet Ords Fremlyd.

Vi maa fastholde, at vi skulde vente *g[A]lade is*, ikke *g[A]landis*. Men hvorfor har da Runemesteren tilføiet en overflødig *n*-Rune og udeladt et Vokal tegn, som regelret skulde have været skrevet? Han kan ikke have gjort det for at faa frem et »tilsigtet Talforhold« (jfr. S. 108) i Linjen A eller i A og B tilsammen; thi *g[A]landis* og *g[A]ladeis* indeholder det samme Antal Runer, og med begge Skrivemaader fremkommer i A + B (efter mine Udfyldninger af »A 58« [= 2 Runer] og A 95—101) $110 + 11 = 121$ Runer, ikke et Multiplum af 24^1 .

Men de to orthografiske Inkonsekvenser optræder saa nær sammen, at det maa synes nødvendigt at antage, at Runemesteren havde Brug for dem netop her i Linjens Slutning, d. v. s. netop paa det Punkt, hvor Omskrivningen for **ormare* og det ad direkte Vei udtrykte *is A[lin] misurki* stødte sammen. Nu ved vi fra andre Indskrifter², at Inkonsekvenser i Skrivemaade kan tjene til at faa frem »tilsigtede Talforhold«. Dette er rimeligvis ogsaa Tilfældet her. Kun skal vi ikke nøie os med her, som ved C 1—48 (S. 108), at gaa frem efter én Linje, men vi maa regne med krydsende Tendenser.

Efterat jeg var naaet tilende med den nu meddelte Tolkning af A og B, lykkedes det mig at finde en, som det synes, helt tilfredsstillende Løsning af de to orthografiske Inkonsekvenser i *g[A]landis*. Denne Løsning virker ogsaa tilbage paa Tolkningen, som derigjennem tør siges at vinde adskilligt i Sandsynlighed.

Afsnittet A 67—B 11 — det fjerde Afsnit — danner efter den givne Tolkning Indskriftens egentlige Kjerne og indeholder en i sig afsluttet Mening: »for Ormar er født en Hevner«, parallelt med Hávamál's 18de Galder og Vafþrúðnismál's 18de Spørgsmaal (= 36te Gaade i Hervarar saga). Ser vi nu paa Forholdene i dette Afsnit, finder vi, at A 67 — B 11 tilsammen udgjør 54 Runer. Allerede dette gjør Krav paa stor Opmærksomhed; vi synes her at møde 18-Tallet i Háv. og Vafþr. multipliceret med 3 (jfr. 18×2 i Herv. s.). Men de orthografiske Inkonsekvenser i *g[A]landis* tyder paa, at samtidig en anden Tællemaade skal komme i Betragtning. Her falder det naturligt at spørge: Hvor mange Runer udgjør nu den Mening, som ligger 'skjult' i *fiskr* o. s. v., Ordene **ormare s A[lin] misurki*? Svaret bliver det overraskende: 18 Runer.

Disse Talforhold i A 67—B 11 forklarer fuldt ud Skrivemaaden *g[A]landis*. Man maatte skrive saaledes for paa én Gang at faa frem 54 Runer i A 67 ff. og 18 Runer i **ormare* o. s. v. Havde man skrevet *g[A]ladeis*, vilde nok 54-Tallet være i Behold, men **ormare is* o. s. v. vilde udgjøre 19, ikke 18 Runer, og havde man skrevet *g[A]lade s*, var vistnok 18-Tallet ved **ormare s* o. s. v. reddet, men 54 var gaaet tabt og 53 kommet i Stedet. Derimod løses ved *g[A]landis* Vanskelighederne til begge Sider, paa en ganske enkel Maade: *n*-Lyden i *galande* faar sit

¹ Det ligger her nær at prøve paa at faa frem $5 \times 24 = 120$ Runer (jfr. 2×24 Runer i C 1—48, se S. 108). Et saadant Forsøg har dog ialfald jeg maattet opgive.

² Tryllerunerne paa et vævspjeld fra Lund (Chr. a Vid.-Selsk. Forhandl. 1908. No. 7) S. 16 ff.

egget Tegn, og den nøiagtige Lydbetegnelse *-ande* er ofret til Bedste for det følgende (vistnok stærkt betonedede) *is*, idet man har nøiet sig med en Skrivemaade med *i* for de to sammenstødende, i Lyd nærstaaende Vokaler i *galande is*. Det fremgaar da heraf, at *g[A]landis* ikke kan komme i Betragtning ved en sproglig Drøftelse af Endelserne *-e* og *-i* i denne Indskrift.

Hvis nu dette orthografiske Spørgsmaal er løst, da maa denne Løsning ogsaa komme selve Tolkningen tilgode. De Talforhold, hvori vi fandt Hjælp, betegner nemlig en ny — udvortes — Overensstemmelse med norrøne litterære Overleveringer, hvis Indhold og Opbygning har været vor bedste Veiledning ved Behandlingen af Linjerne A og B.

I Tolkningen af vort sidste Afsnit var der en Enkelthed, som jeg kun modstræbende kunde gaa med paa: Opfatningen af *misurki* »Misdæder (Ugagnsdyr)« som en Betegnelse for Ulv eller Hevner. Udtrykket stod for mig som mindre naturligt og maatte være begrundet i ganske særegne ydre Forhold. Nu bliver **misyrki* »Ulv« lettere forstaaeligt. Det har neppe faldt Runemesteren let at forme Afsnittet om Hevneren saaledes, at der fremkom Forbindelser af 18 og 54 Runer. Vi maa tænke os, at han har prøvet sig frem ad forskellige Veie, indtil han fandt Ord for sit Indhold, som paa én Gang passede efter Rythme og Talforhold. Sidst i Sætningen har han tilladt sig det kanske i Digtning kun leilighedsvis optagne **misyrki*, ligesom han i *g[A]landis* har maattet gjøre Brud paa sin vante Retskrivning. For mig staar det, som om disse smaa Afvigelser fra den vante Skrivemaade og fra den glatte poetiske Udtryksmaade netop øger Tolkningens indre Sandsynlighed. Møie maatte der til for at bygge op de virkningsfulde, i »hellige Tal« indrammede Ord om Ormar's Hevner¹; men ingen Møie kunde her være for stor, hvor det gjaldt om at koncentrere de alle Verdener omspændende Runers Tryllekraft i Indskriften paa Gravstenen.

Tidligere har jeg kun vovet at tale om en Parallelisme mellem Eggjum-Stenens Rune-Ritus og den fra Edda-Overleveringen kjendte Rune-Mythus. Jeg har ladet skinne frem, at Ritus her som andensteds er det primære og Mythus det afledede; men jeg har afholdt mig fra at udforme, hvordan vi i det foreliggende Tilfælde skal tænke os Forholdet mellem Menneskelivets og Mythologiens Runer. Nu skulde jeg paa Grundlag af Eggjum-Indskriften ville vove en bestemt Antydning (jfr. S. 133) af en Vekselvirkning mellem de to Verdeners Runer i Tiden omkring den ældre Jernalders Slutning. Ligesom *Níðhogg*-Forestillingen — »Fisken, den faste i Forsæt, gennem Lig-Strømmen svømmende« — har præget det Afsnit, som er direkte rettet mod Ormar's Drabsmand, saaledes kan ogsaa en Runegalder, som i den mythiske Digtning har været knyttet til en ved Nidingshaand fældet Guds Hevn — Navnet Balder undgaar jeg med Flid at bruge — og som har faaet sin Tryllekraft øget ved *Fimbulljóð*'enes hellige Tal, have virket tilbage paa Udformningen af Eggjum-Indskriftens Hevner Afsnit².

¹ Til de psykologiske og kulturhistoriske Forudsætninger herfor kommer jeg senere tilbage.

² Om anden mulig Forekomst af tilsigtede Runegrupper paa 18, 36 og 54 Tegn har jeg endnu ikke kunnet anstille nærmere Undersøgelser. »Tilsigtede Talforhold« af denne Art synes at ligge i et andet Plan end de, som er byggede paa Futharkens Tal.

Hevner-Afsnittet A 67—B 11 er, som alt tidligere fremhævet, Eggjum-Indskriftens egentlige Midtpunkt. Dets Bestemmelse er at bringe Død over Ormar's Banemand, og allerede ved sit Indhold konstituerer det saaledes Indskriften som en Nid-Indskrift. I en saadan hører »tilsigtede Talforhold« hjemme¹. Men Indskriftens Karakter af Trolddoms-Indskrift, bestemt til at skade ved de alle Verdener gjennemtrængende Runer, forstærkes derved, at Runernes Ophavs-Mythe faar speile sig i de forudgaaende Afsnit, hvor Mærkepunkterne i en aabenbart indholdsrig Begravelsesritus er afsatte. I Forgrunden træder Gravens Dækhelle, som overøses med Blod og derpaa under Fremkjørslen rødfarver og afskraber Runer, indridsede paa Slædens phalloslignende 'Keiper'. Vi skal her vistnok snarere tænke paa et helt Runealfabet end paa enkelte udvalgte Runer (jfr. S. 143 ff.), og symbolsk er da udtrykt, at Runernes samlede overnaturlige Magt er sat i Bevægelse. Noget deraf er kommet i Menneskeland, hid paa Runestenen: det er de 54 (3 × 18) Trylle-runer (A 67—B 11) — etslags Tredobling² af det egentlige Nid *ormare s A[lin] misurki —, som i Virkning svarer til Odin's 18 Galdre i Hávamál, hvorved han ikke bare ved Besked om de forskellige Verdeners Beboere (Nr. 14: »ása ok álfa ek kann allra skil«), men ogsaa har opnaaet saadan »hyggju« (Nr. 15), at han kan vinde den Kvinde (Nr. 16 og 17), som — deri munder Odin's hele Runemagi ud (»þat fylgir ljóða lokum«) — skal blive Moder til Balder's Hevner (Nr. 18).

For Slutningen af Linjen A (+ B) — det fjerde Afsnit — er det saaledes Hávamál's »Ljóðatal«, som frembyder sig som det nærmeste Sammenligningsmateriale. I Sigrdrifumál's Runestrofer findes ingen Parallel til Hevner-Afsnittet paa Eggjum-Stenen (jfr. dog om Sigrdriva's Raad S. 151 f.); men de tre foregaaende Afsnit synes at have sin umiskjendelige Modsvarighed i Sigrdr. 18, hvor den hele Runemythe er sammenpresset:

*Allar váru af skafnar,
þær er váru á ristnar,
ok hverfðar (hrę[r]dar v. l.) við
inn helga mjöð
ok sendar á víða vega;
þær 'ru með ásum,
þær 'ru með álfum,
sumar með vísum vönum,
sumar hafa mennskir menn.*

} jfr. Eggjum A:
II. made
I. warb na-seu
III. huwar ob kam

[a] lat gotna

Og derefter fortsætter det i Str. 19 (med en Afslutningsformel, som tyder paa, at Runeafsnittet oprindeligt har endt her), delvis i Ordslag, som fører Tankerne over til den først tolkede Linje (C)³:

*Þat eru bókrúnar,
þat eru bjargrúnar
ok allar óbrúnar*

¹ Jfr. mit S. 108 citerede Skrift »Om troldruner«.

² Jfr. Bd. II S. 600 ff.

³ Denne er imidlertid vistnok indridset før A og B; se i det følgende S. 172.

ok mætar meginrúnar,
 hveim er þær kná óvilltar
 ok óspilltar
 sér at heillum hafa.
 Njóttu, ef þú namt,
 unð rjúfask regin.

} jfr. Eggjum C:
 } ni snarer, ni wiltir manr lagi

Her er vi fra Ophavs-Mythen kommet over til Runernes Anvendelse i Menneskeverdenen: det gjælder om at have dem »uvildede og uskjæmte« (jfr. ogsaa Háv. 144: »Veiztu hvé rísta skal . . .?«), og hertil tager Linjen C Hensyn. Gravhellenes Runer maa intet menneskeligt Øie se, for ikke at fordærve dem eller fordærves af dem, ligesom heller ikke Solens Straaler har maattet naa dem eller bidende Jern har maattet røre Stenen.

I de to forbundne Strofer i Sigdrifumál mødes Tolkningen af A (+ B) og Tolkningen af C, — en ny Støtte for den Opfatning, som jeg her har gjort gjældende af den samlede Runeindringsning paa Eggjum-Hellen.

Efter denne Opfatning forener A (+ B) og C sig til et organisk Hele. Den ledende Almentanke er: Magt over »Runerne, de fra de raadende Magter stammende« (Fyrunga-Indskriftens Udtryk), og den, som »skriver« dem — **runo fahi raginaku(n)do** Fyrunga — »óvilltar ok óspilltar«, han 'nyder' dem, til 'Magterne (ragina-, regin Sigdr. 19.9) forgaar'. I Mythen vover Tanken sig endnu videre, til Gudeættens Opreisning efter Ragnarok, og det kan se ud, som om Eggjum-Indskriften er gjennemaandet af en saadan Forestilling. Det er da en virkelig religiøs Tro, som bærer Runemesterens Værk.

Det er imidlertid en Iagttagelse, som vi undertiden gjør i Religionshistorien, at virkelig Gudstro, som endog kan give sig et ædelt og tankeklart Udtryk, kan rummes i samme Sind som lav Overtro eller Magi. Vi mindes f. Eks. fra en noget senere Tid Egil Skallagrimsson, som stammede fra omtrént de samme Trakter i Vest-Norge som Eggjum-Stenens Runemester. Egil har været Odin's Ven, og han takker ham efter Venskabsbruddet for Digtningens Idræt, som kan skjænke Trøst i Sorgen (Sonatorrek); men den samme Egil reiser mod sine Dødsfiender Kong Eirik og Dronning Gunhild Nidstang, beskrevet med ramme Troldruner og udstyret med Hestehoved, vendt ind mod Landvætterne i deres Rige¹.

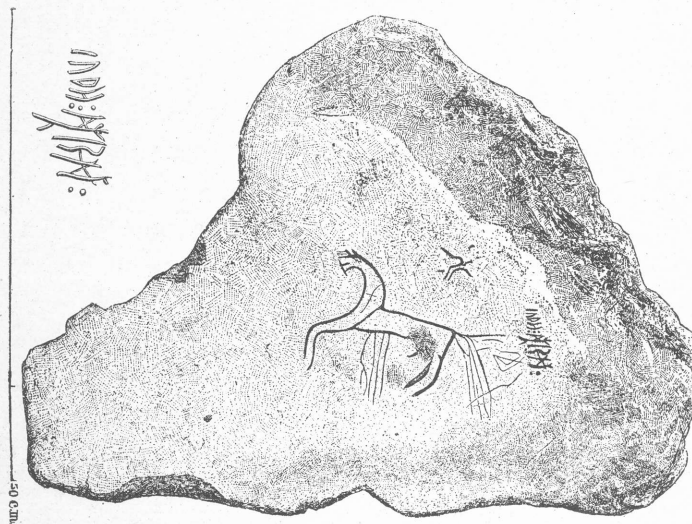
Det kan da ikke forundre os at finde en lignende Dobbeltthed i vor Runemesters Sind. Virkelig Religiositet forener sig her med Tro paa det fra gammel Tid nedarvede Begravelsesrituals Virkningsfuldhed i Kraft af Runebesværgelsernes verbale Magi, ja, der bliver ogsaa Rum for Forestillinger fra den materielle Magis endnu lavere Sfære²: omgivet af Runer paa tre Sider er paa Eggjum-Hellen indridset en nogenlunde fuldstændig Dyrefigur, sandsynlig en springende Hest, som der kan synes at være Grund til at sammenligne med Hestehovedet paa Egil's Nidstang.

¹ Jfr. Bd. II S. 628 f. og mit Skrift »Om troldruner«.

² Vidnesbyrdene om verbal og materiel Magi fra den ældre Jernalder er sammenstillede og belyste i det fortjenstfulde Arbejde af Emanuel Linderholm, »Nordisk magi. Studier i nordisk religions-ock kyrkohistoria. I. Urnordisk magi« (Svenska landsmål XX, 1919, Hefte 1) S. 51 ff.

Dermed er jeg fra Eggjum-Stenens tre Runelinjer (A + B, og C) kommet til det derimellem indridsede Billede af en Hest, og vor Opgave maa da blive at undersøge, hvilken Plads dette indtager i den hele Indridsning. Herved maa liggende væsentlig samtidigt Materiale drages ind i Undersøgelsen, og det følgende Afsnit skal nu blive en Redegjørelse for det saaledes vundne Resultat.

Hesten paa Eggjum-Stenen synes at have en nær Parallel i det Billede af en Hest, som sammen med andre Figurer¹ og Runer er indridset paa den lille Sandstens-Plade fra Gaarden Roes i Grötlingbo Sogn paa Gotland (nu i Statens historiska museum i Stockholm). Roes Stenen er her afbildet efter Tegningen i Svenska Fornminnesföreningens tidskrift XI (1900) S. 114 ff., hvor Sophus Bugge

først har behandlet den². Senere har Löffler (smst. S. 197 ff.) offentliggjort en noget afvigende Tolkning, og endelig er Bugge paany (1903) kommet tilbage til Roes-Indskriften i nærværende Værk Bd. II S. 541 f., hvor han har meddelt en ny Tydning.

Roes Stenens Runer (som jeg ikke selv har seet) synes ikke at give Anledning til nogen Tvivl, hvad de faktiske Forhold angaar³. Derimod er der delte Meninger om, hvordan forskellige Runetræk bør opfattes. Jeg skal ikke gaa nærmere ind herpaa, men ganske kort meddele den Læsning, som for mig har fremstillet sig som den naturlige, medens jeg endnu ikke havde nogen Tolkning at

¹ En Fugl (?) over Hestens Ryg (saaledes opfattet af Bugge paa det nedenfor anførte Sted) og »paa stenens andra sida . . . en cirkel m. m. . . ., som ej torde vara samtida med runinskriften« (Bugge's nedenfor citerede Afhandling S. 115 Anm. 1).

² Paa Grundlag af Fotografier af Stenen og et Papiraftryk af Indskriften.

³ Ved Hjælp af et Stanniol-Aftryk, som Professor O. von Friesen godhedsfuldt har taget til mig, har jeg kunnet danne mig et bestemt Indtryk af Indskriften, end den offentliggjorte Tegning tilsteder; denne er »nog i hufvudsak riktig men i fråga om detaljerna ganska otillfredsställande« (v. Friesen).

foreslaa af den hele Indskrift. Der synes at maatte læses saaledes (her i Gjen-
givelse med vanlige urnordiske Runer):

$$\begin{array}{c} \text{I N P I } \overset{5}{\text{I}} : \overset{9}{\text{N M Y R * Y}} \\ \text{i u p i n u d r a k} \end{array}$$

(»Tværstregen [paa R. 5] strækker sig helt fra Rune 4 og, om end lidt svagere, til den øverste af de 3 Prikker« [Bugge S. 116]. — Binderunen R. 6 er opløst i dens tre Bestanddele; om Rækkefølgen, hvori disse skal læses, se Anm. — R. 8 synes mig at være en A-Rune, paa hvilken de krydsende Staves Skjæringspunkt ved en Skjødeshed falder lidt til høire for Staven, og hvor desuden Kvistene dels berører, dels endog skjærer den følgende Stav. Jfr., at Sidestaven paa R. 7 ikke slutter tydelig helt ind til den lodrette Stav. — Om R. 9 bemærker Bugge, »at der . . . tæt nedenfor . . . Stav[en]s Top er en meget kort, men skarpt og dybt ridset, til høire opadgaaende Kvist. Denne synes mig betydningsløs.« Det forekommer mig naturligere at opfatte denne Streg som Y-Runens Kvist, der i denne aabenbart med raske Rids skrevne Indskrift kan have faaet en lidt usædvanlig Form. Ogsaa O. v. Friesen anser Læsningen Y for »høgst sannolik«¹).

¹ Bugge læser og tolker (1900): *iu pin udr rd (R M)*, *iú þinn Uddr raid*, »denne Hest indred Udd«, d. e. »dette er den Hest, som Udd indred«. Han tænker sig »som en Mulighed, at denne Sten er bleven lagt af en Gotlænding ved Navn Udd over det Sted, hvor hans døde Hest blev gravet ned«. Indridningen er efter Bugge fra ca. 750 eller lidt senere Tid. Senere (1903) foreslaar han, under Hensyntagen til Läffler's Tolkning: *iu pin dūr rad*, (*l*)*iú þinn Dýur; rád*, d. e. »denne (Sten) hug Dyr; læs (dette, om du kan)«.

Läffler læser og tolker: *iupin diuri raid*, *Iupin Diuri raid*, »Diure inred Judhin [Hestnavn]«. Han fremholder ved Siden heraf som Muligheder for Læsningen af Mandsnavnet: *diur*, *diuri* og *dūr*. Derimod udtaler han sig bestemt imod at læse Binderunens Nedenfra opad som *udr*, idet han bemærker: »Det synes mig . . ., som om, i fall det varit runristarens mening, att runan för u skulle afläsas först, han hade bort sätta den för u karakteristiska kvisten icke vid den andra, högra stafven af M, utan vid den första, vänstra stafven. Såsom det nu står, är det ju uppenbart, att runan för d, d. v. s. M, kommer närmast i ordning att afläsas efter det föregående iupin.« »Man kan säga, att tre af de fyra raka streck, genom hvilka samanställning runan är bildad, stå före u, och det fjärde strecket för M står i förhållande till N så, att det är det naturliga att läsa u närmast efter d.«

Dette Läffler's Ræsonnement synes mig dog ikke at være bindende. Vi har her at gjøre med 3 Samstavsruner, som sandsynlig udgjør Runemesterens Navn. (Jfr. Samstavsrunerne paa de danske Hedeby- og Sønder-Kirkeby-Stene, som dog skal læses ovenfra nedad [Wimmer, Runem. I S. 110, III S. 439, Haand-Udg. Nr. 72 og 88]. Lignende ogsaa i Tørvik-Indskriften B.). Det er rimeligt at tænke sig, at denne ikke for første Gang har skrevet sit Navn med denslags Runer paa Roes-Stenen. Han har antagelig pleiet at skrive sit Navn saaledes, idet han har valgt denne Runeordning af symmetriske Hensyn (jfr. fra yngre Tid Bemærker, dannede ved Sammenstilling af Runer til én Figur). Naar N M A (eller Y) skulde skrives paa samme Stav, var det naturligt, at det blev høire, og ikke venstre, Stav paa M, som blev forlænget nedover og opover; ellers kunde M-Runens Kryds og N-Runens Bistav let have kommet altfor nær ind paa hverandre, og Figuren vilde være bleven mindre symmetrisk.

Læsningen *udr* synes mig altsaa fuldt forsvarlig, og jeg finder den tillige meget naturlig, naar en Samstavsrune her skal antages; paa en saadan maa de enkelte Runer læses i en fast Rækkefølge, i vort Tilfælde nedenfra opad, da Y R sandsynlig angiver Ordafslutning. At Rækkefølgen

Kun ved sidste Ord afviger jeg fra Bugge's oprindelige Tydning, idet jeg foreslaar at tolke Roes Indskriften saaledes: *iú þinn Uddr rak*, »denne Hest drev Udd (afsted)«.

rak er Præteritum af gl.svensk *vræka* (*vrak*), oldn. *reka* (*rak*), som i Gutnisk, ved regelmæssigt Bortfald af *w* foran *r* (Noreen, Altschwed. Gramm. S. 255 § 324,1), heder *reka* (*rak*). Roes-Indskriften bringer det ældste Eksempel paa dette Bortfald, som altsaa viser sig at naa tilbage til de urnordiske Runers Tid. Her er Verbet *reka* som ofte brugt om at drive, jage Dyr afsted (jfr. oldn. *reka hross, hesta, bú, hjorð, kýr* o. s. v.).

Roes-Stenen er fremkommen »vid en nyodling långt från någon nutida gård«; den blev »funnen enligt uppgift under rötterna af en hasselbuske« (Bugge anf. St. S. 115). Stenen synes at være henlagt der i en bestemt Hensigt. Efter min Mening foreligger her et Eksempel paa Kombination af materiel Magi (den indridsede Hest) og verbal Magi (Runeindskriften): Hesten sendes ud mod en Person, som Udd vil paaføre Nid, og Nidet forstærkes derved, at den afgjørende magiske Handling er udtrykkelig angiven i Runeindskriften, som er indridset bag Hesten, og som derved ogsaa symbolsk fremhæver Runerne som den Kraft, der 'driver Hesten afsted'.

Ser vi nøiere paa Hesten, vil vi lægge Mærke til, at det er en Hingst, stærkt naturalistisk udført. Det er muligt, at vi her tør minde om Buslubøen's *hestar streði þik*, idet Indridningen skal indordnes indenfor det vidtstrakte Omraade, hvor Nidets Ophavsmand forhaaner sin Modstander ved at hentyde til *ergi*, Umandighed.

Endnu andre Ting fortjener at fremhæves ved Figuren paa Roes-Stenen.

Fra Hestens Bug gaar 4 indbyrdes nogenlunde parallelle Streger ned til omtrent i Linje med Bagbenene. Om Betydningen af disse Streger vover Bugge ikke at udtale sig. Löffler mener, at de kan antyde »ett plankstaket«, hvorpaa Hesten er bleven spiddet, idet den vilde springe over det. Hvis der her skal tænkes paa en *skidgarðr*, bør Forholdet vistnok opfattes som af Löffler foreslaaet; Stregerne slutter jo helt ind til Hestens Bug, saaledes at der ikke kan være Tale om en Hest, som springer over en Skigard (jfr. Hermod's Ridt). Der er imidlertid andre ensartede Streger paa Figuren, som i denne Sammenhæng ikke bør lades ud af Betragtning.

Bugge mener, at begge de to Linjebundter, som gaar sammen ved Hale-roden, skal opfattes som en meget bred og busket Hale. Dette synes mig mindre naturligt. Jeg er tilbøielig til at regne til den springende Hests Hale kun de Streger, som fortsætter i Kroppens Retning bort mod Indskriften, hvorimod jeg i den nedadskraanende Linjebundt ser en Pendant til Stregerne, som gaar ned fra Bugen. Tilsammen synes nemlig de to sidstnævnte Linjebundter at udgjøre En-

blev omvendt af det naturlige, kommer vel deraf, at Λ -Runens Bistav, anbragt oventil, let kunde misopfattes som Kvisten paa Γ .

Medbestemmende er det for mig ogsaa, at et Mandsnavn *udr*, d. e. *Uddr*, gotlandsk Form for det oldnorske *Oddr* (jfr. *utr* Lilj. 1594 [Carl Säve, Gutniska urkunder Nr. 90]) danner Allitteration med *iu*.

derne af en Bue, hvis midtre Parti gaar i ét med Hestens Bagkrop. En Hest og en Bue er da her forbundne til én Figur.

Til denne Betragtningmaade er jeg bleven ledet ved et Udtryk i Referatet af et Forhør i Ose Tingstue (18. Okt. 1694) over to for Trolddom anklagede sætersdalske Kvinder¹.

Den ene af disse, »Astri Andersdatter«, bekendte »At have udi forleden aars Høst Udsat Galderen for Knud Gundersen Soredahl [Sordal i Bygland], formedelst hand slog hende aftenen tilforn, Men Hans Søn kom der først udi og Fich den, og efter tilspørsel huad galderen var og hurledes hun satte den ud, og huad hun brugte der til, Sagde hun ej andet at bruge end de ord, it i Haar, det andet i skind, det tredie gaar ind, og der til Spøttet Hun i Døren«. Sønnen fik da »hastig tilfald og Suaghed«. Salve Sordal, Knud Gundersen's Broder, blev saa sendt til den anden anklagede Kvinde, Turid Langeid, forat hun skulde »tage af« Sygdommen. Turid »løb strax ud i Gaarden, og var der En liden stund, saa kom hun ind til hannem igjen med lidet salt Udi En Klud, og bad ham strax skønde sig hiem dermed, og gifue Drengen det«. Saa blev gjort, med den forønskede Virkning. »Bemelte Thurj Langej blev og tilspurt huad konst hun gjorde det med«. »Da Salfue Soredahl kom til hende paa Langej, da saae hun Galderen staae udi hans broders Knuds Dør, paa Soredahl, Lige som en Veirbue, der med tog hun noget salt og spøttet udi, og Stach der udi En knif, og flyde hannem det at gifue Drengen, som var siug.« Turid havde lært Fremgangsmaaden af »En gammel quinde for lang tid siden Død paa Langej«², og at hun kunde se saa langt, skyldte hun en hvid Orm med sort Hoved, som hun engang havde truffet i Nærheden af Kristiansand: hun havde kastet en Synaal over Ormen og var saa bleven synsk, da hun traadte hen paa det Sted, hvor Ormen havde ligget.

Efter denne Optegnelse møder vi i Sætersdalen i 17de Aarh. den Forestilling, at »Galder«, som er »udsat« paa en Person for at skade ham, har kunnet have Skikkelse af »en Veirbue« (sætersdalsk *vēibōji*) eller Regnbue. Denne Forestilling gjør Indtryk af at være en Levning af nordisk Hedendom. Jeg vover derfor at tage den til Hjælp ved Forklaringen af Roes Stenens Indridsning. I denne har vi efter min Opfatning at gjøre med en Kombination af Nid-Hest og af »Galderens« regnbue-lignende Fremtrædelsesform, og svarende hertil en Kombination af to Forestillinger, som har nærmere eller fjernere Sammenhæng med Hestehovedet paa Nidstangen og med den sætersdalske »Galder«. Naar Roes-Indskriften udsiger: »denne Hest drev Udd (afsted)«, svarer her »drev afsted« (rak) til Udtrykket »at have udsat (Galderen)« i den sætersdalske Retsprotokol. Man vilde vist komme Roes-Indskriftens Mening ganske nær, om man med Vendinger fra det 17de Aarh. gjengav den saaledes: »denne Galder udsatte Udd«. Det er naturligt, at man her i et over Dagliglivet hævet magiskvirkende Udsagn har fraveget den almindelige prosaiske Ordstilling (jfr. Nygaard, Norrøn syntax § 343, a) og brugt det verslignende:

¹ Efterat Professor Knut Liestøl havde gjort mig bekendt med dette kulturhistorisk vigtige Materiale (i den ældste Retsprotokol for Vestre Robyggjelaget Sorenskriveri, nu i Kristiania Stiftsarkiv [jfr. »Syn og segn« 1919 S. 196 ff]), foretog min Hustru Fru Mathilde Olsen den Sammenstilling af sætersdalsk Overtro og Figuren paa Roes-Stenen, som jeg her følger.

² Fremgangsmaaden kan altsaa følges tilbage til ca. 1600, og den er, ligesom Galderen »it i Haar, o. s. v.«, sikkert meget gammel. Galderen minder meget om Ragnhild *tregagás's* Trylleformular (Dipl. Norv. IX, Nr. 93, S. 113, Aar 1325, jfr. Fritzner under *gøndull*): »Ritt ek i fra mer gondols ondu [= gndum?]. æin þer i bak biti annar i briost þer biti þridi snui uppa þik hæimt oc ofund, oc sidan þesse ord ero lesen skall spyta uppa þan er till syngzst«. — Astrid var ogsaa anklaget for at have dræbt et »fænød« ved at spytte tre Gange og sige: »It i Haar, o. s. v.«

iu þin	<i>iú þinn</i>
udr rak	<i>Uddr rak.</i>

Roes-Hestens stærkt naturalistiske Udførelse stiller denne Indridsning i en Særstilling indenfor det forhaandenværende Materiale, hvorved en Tidsbestemmelse ad arkæologisk Vei vanskeliggjøres. Den maa efter dette sit Præg nærmest sammenlignes med de sikkert betydelig ældre Fremstillinger af Heste paa Möjebro-Stenen (Rytterbillede, som sikkert slutter sig til Rytterbilleder paa romerske Gravstene, se Bd. III S. 61 f.) og paa Bagsiden af en Sølvspænde fra ca. 450 fra Nordrum i Hedrum, Vestfold (afbildet i Aarsberetning 1900 S. 299). En anden Udviklingslinje repræsenteres af de stiliserede Hestebilleder paa Hæggeby-Stenen fra Uppland (af T. J. Arne, Sv. Fornm.-för. tidskr. XI S. 321 ff. ført sammen med Brakteatbilleder fra ca. 500) og af de Smykker af Form som Heste, som H. Schetelig (Oldtiden I S. 90 ff.) har sammenstillet fra Folkevandringstid og Vikingetid. Denne sidste, stiliserende Retning tilhører ogsaa Eggjum-Hesten, hvoraf følger, at en arkæologisk Behandling af denne i Forbindelse med Billedet paa Roes-Stenen ikke for Tiden er mulig. Saa meget kan dog ialfald nu siges, at arkæologiske Forhold ikke hindrer os i at henføre Roes-Stenen og Eggjum-Stenen til væsentlig samme Tid¹.

At disse to Mindesmærker i Virkeligheden er nogenlunde samtidige, synes at fremgaa af andre Forhold, runologiske og sproglige: de forholdsvis sene Runer for *a* og for *k* er de samme i begge Indskrifter (* og †), og Synkope af Endestavelser tør antages at være gennemført paa ensartet Maade i begge.

Det har da sin store Interesse, at der paa Roes-Stenen med dens Hestefigur og dertil knyttede magiske Runeindskrift foreligger en Indridsning, som vi tør stille sammen med Eggjum-Indridsningen². Nærmere betragtet kan det endog ligefrem synes rimeligt at antage, at de to Indridsninger har et fælles Grundlag, hvad magisk Teknik og Anskuelsesmaade angaar.

Roes-Stenens »Galder«-Hest 'drives afsted' for at skade den Person, som Trolddommen er rettet mod. Det synes, som om de bag den indridsede Runer jager den fremover. Ogsaa Eggjum-Hesten er tegnet springende, og Runer (deriblandt det virkningsfulde *misurki*) er anbragte bag den paa lignende Maade som paa Roes-Stenen. Allerede en flygtig Betragtning er saaledes egnet til at give én det Indtryk, at Hesten drives afsted mod Ormar's Banemand.

Dette Indtryk bestyrkes og uddybes, naar man videre tager Hensyn til forskellige Enkeltheder. Vi lægger Mærke til, at Runerne i Linje A ikke overalt staar lige tæt sammen. I de tre første Afsnit af Linjen har Runemesteren økono-

¹ De her meddelte arkæologiske Oplysninger har jeg H. Schetelig at takke for, hvem jeg ogsaa skylder Vink om deres Benyttelse.

² Bestemtere tør jeg ikke udtale mig om Roes-Stenens Tid. Den nøiagtigere Datering afhænger i nogen Grad af, hvor tidlig *w*- i Gutnisk tør antages bortfaldt foran *r*. Hvis man paa Grund af Formen *RAK* mener sig nødsaget til at rykke Roes-Indskriften temmelig langt ned i Tiden, taler ikke Runeformerne (ligesaa lidt som Sprogformerne) herimod; af Rök-Indskriften ved vi, at urnordiske Runer endog af en ældre Type end Roes-Indskriftens var i Brug helt ned i Vikingetiden. (Jeg vilde ikke finde det nødvendigt at antage, at *w* i *RAK* var bortfaldt i Sætnings-Sandhi [*Uddr wrak*]; eller at *Ń u* i Binderunen for *udr* skulde læses dobbelt, ogsaa som Tegn for *w* i *wrak.)

miseret stærkt med Pladsen, medens han i det sidste Afsnit, navnlig ud mod Slutningen, har skrevet Runerne langt rummeligere; han kunde udmærket godt have faaet anbragt ogsaa de 11 Runer i B i øverste Linje¹. Det kan synes, som om han har gjort dette for at faa Hesten paa tre Sider — ogsaa bag, men ikke foran — omgivet af Runer. Den springende Hests Bane fremover er saaledes tydelig fremstillet. Der havde paa Hellen været god Plads til Hesten — til en fuldstændig Hestefigur — andensteds paa den beskrevne Flade. Hesten skulde imidlertid — af Grunde, som Roes-Indskriften turde have givet os et Indblik i — anbringes i Forbindelse med Runerne, og sandsynlig er disse indridsede først², saaledes at de kom til at begrænse Hestens Rendebane³ paa tre Sider; med Forsigtighed er det under Sprang løftede Forben ridset saaledes, at det ikke kom til at falde sammen med noget Runetræk, og Bug og øvrige Ben er udeladte af Hensyn til Linjen C⁴.

Saaledes er vi da ved Hjælp af Roes-Stenen naaet til det Resultat, at Hevner-Afsnittets verbale Runemagi er bleven understøttet ved den materielle Magi, som bæres af den indridsede Hestefigur. Vor Sammenstilling af Indridsningen paa Eggjum-Hellen med Egil Skallagrimsson's runebeskrevne og med Hestehoved forsynede Nidstang har altsaa kunnet fastholdes, og det har vist sig til en viss Grad rigtigt at sammenligne Egil Skallagrimsson med den Mand, som har affattet og indridset Eggjum-Indskriften.

Vi maa dog her afbryde vore Betragtninger over Eggjum-Stenens Runemester og hans Efterfølgere i Magi og Digtning i historisk Tid. Hertil skal vi senere komme tilbage. Endnu er vi ikke færdige med de magiske Virkemidler, som har fundet Anvendelse ved Eggjum-Indridsningen, men vi maa ofre endnu et par kortere Afsnit dels paa mulig Forekomst af en Art materiel Magi, som kan synes at uddybe vor Forstaaelse navnlig af et enkelt Indskriftparti, dels paa Eiendommeligheder ved de gjenstaaende to Linjer, D og E, som giver Anledning til at kaste et sidste Blik paa den hele Indridsnings Karakter.

I det først tolkede Parti af Eggjum-Indskriften, C 13—30, har jeg kortelig berørt det Spørgsmaal, hvilket Redskab man har brugt ved Indridsningen, siden, som det her heder, **ni sakse stain skorin** »ikke (er) med Kniv Stenen skaaren«. Jeg udtalte (S. 95), at man rimeligvis har maattet hjælpe sig med et Redskab, som ikke var af Metal (Jern), og jeg tilføiede som en Mulighed, at dette har været en Benspids med en but Odd.

¹ De 121 Runer, som A og B efter min Læsning udgjør, er fordelte saaledes: Første Halvdel heraf, 60½ Rune, udgjør 57,5 Cm. af Linjen, anden Halvdel derimod hele 69 Cm. (deraf i A 53,5 Cm. og i B 15,5 Cm.). Det havde været let gjort at anbringe sidste Halvdel i en Linje paa 58 Cm. (de nævnte 53,5 Cm. + de 4,5 Cm., som er ubeskevne mellem A 109 og Stenens Kant [S. 87]).

Iagttagelsen af Runernes forskellige Tæthed i A—B og den deraf dragne Slutning skyldes Fru Mathilde Olsen.

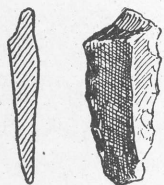
² I hvilken Rækkefølge Linjerne A—B og C er indridsede, skal jeg senere søge at gjøre Rede for.

³ Her tør mulig mindes om *flatvegr* til Indridsning af Runer, som sendes ud for at skade; jfr. S. 130 Anm. 3 og S. 131 Anm. 2.

⁴ I B kan Runerne være skrevne i omvendt Retning og satte paa Hovedet i Forhold til Runerne i A som et Udtryk for den Forestilling, at Magiens oversanselige Verden forholder sig paa ensartet Maade til Virkelighedens (jfr. *snúa um landslagi öllu* i Citatet S. 104).

Imidlertid havde jeg ogsaa tænkt mig en anden Mulighed: Da vi ved, at jordfundne Stenalderredskaber har spillet en Rolle i senere Magi, var det nok ogsaa tænkeligt, at et saadant har været anvendt.

Denne Bemærkning havde jeg nedskrevet, medens jeg endnu ikke var opmærksom paa, at der i Eggjum-Graven virkelig er fremkommet et Stenalderredskab, nemlig den S. 81 omtalte og her afbildede afbrukne Flintflekke¹. Man kan da spørge, om ikke Indskriften og Hesten skal tænkes indridset med denne Gjenstand. Derved kunde forskjellige Eiendommeligheder ved Runernes Indridsning forklares, saasom Trækkenes forskellige Dybde og Fasthed og Runernes undertiden noget forvredne Former; noget bekvemt Instrument var jo ikke en saadan Flintflekke, men til den anden Side kan Anvendelsen deraf tænkes at have været af overordentlig tryllekraftig Virkning.

Flintflekke fra
Eggjum-Graven.
(B. M. 6928.)

Efterat jeg havde forelagt dette Spørgsmaal for Professor Schetelig, har han derom udtalt følgende: »Det er sikkert ingen ting i veien for at runene paa Eggjumstenen kan være skaaret med en flintflekke. En flintflekke med retoucheret kant, omtrent som den fra Eggjumgraven, vil gi en litt bred strek som ganske godt kan svare til karakteren i runene. — — Ellers er det slet ikke saa sjelden at bearbejdet smaaflint findes i og ved graver fra senere tid, baade fra bronsesalderen og jernalderen. Som O. Rygh sagde i sine forelæsninger [1905—06]², er jeg ogsaa mest oplagt til at tænke at de som regel er kommet tilfældig tilstede. Spaaner og flekker af bearbejdet flint forekommer frit meget mere end vi gjerne tænker os.«

Men ligesom Schetelig finder ogsaa O. Rygh Grund til at antage, at Stenalderssager undertiden forsætlig, i Kraft af en dertil knyttet Overtro, har været nedlagte i Gravhauger fra Jernalderen³.

¹ Den oprindelige Længde kan ikke bestemmes.

² Jfr. O. Rygh, Aarbøger for nord. Oldkynd. 1877 S. 180 f., hvor der findes Henvisninger til ældre Fund.

Hertil har Schetelig efter en delvis Gjennemgaaelse af Bergens Museums Arkiv føiet følgende supplerende Oplysninger om bearbejdet Flint fundet i Gravhauger:

»Utgravningen av Kjørkhaug, en stor bronsesalder haug paa Gunnarshaug, Karmøen. I haugfylden fandtes en god flintflekke og 7 spaaner av flint. Utgr. Schetelig. B. 5953.

To gravhauger, Lyftingane, paa Vold, Varhaug sogn, Jæren, fra ældre jernalder. Løst i haugfylden fandtes i den ene en rund skraper av flint, i den andre en bladformet pilespiss av flint. Utgr. Schetelig. B. 6125.

Rois paa Rimbereid, Fitjar sogn, Hordaland. Ældre jernalder. Spredt i roisen fundet flere smaa flintstykker og odden av en flintdolk. Utgr. E. de Lange. B. 6274.«

Schetelig bemerker, »at denne slags fund maa skrive sig fra fagmæssige utgravninger for at være betryggende«. Han tilføier: »Saken var vel værd en særlig utredning, men det vilde kræve adskillig arbeide at samle materialet«.

³ O. Rygh udtaler sig saaledes (Aarb. 1877 S. 180 f.):

»Ved flere af disse Fund synes det rimeligt, at Stenalderssagerne ere komne ganske tilfældigt i Haugen med det Materiale, hvoraf den blev opført, idet de fra Stenalderen af havde ligget blandt den Jord eller det Grus, som hertil blev anvendt. Men der er Tilfælde, hvor det virkelig ser ud til, at de Stenalderen tilhørende Stykker ere nedlagte med Hensigt samtidigt med Gravenes Anlæg i Jernalderen. — — Der kan neppe være nogen Tvivl om, at de ere komne i Haugerne i Kraft af den Overtro, som man jo paa mange Steder lige ned til vor Tid har knyttet til Jordbundens Sager fra Stenalderen, at de altsaa ere medgivne den Døde som Talismaner eller i lig-

Jeg har ogsaa forelagt Professor Schetelig det Spørgsmaal, om det kan synes troligt, at en jordfunden Flintgjenstand ogsaa i forhistorisk Tid har vakt Opmærksomhed. Han skriver som Svar derpaa: »Min erfaring er at bønderne i almindelighet har rigtig skarpt blik for at oldsaker av sten er gjort av mennesker. Likesaa har de altid vaaken interesse for sjeldne og eiendommelige stenarter. En flintflekke vækker som regel opmerksomhet naar de først ser den.« I Forbindelse hermed nævner han en Tanke til Overveielse: »Fyrtøi av staa og flint blev indført hos os i det 6te aarh. eller henimot 600. Derved kunde flinter være tillagt særlige kraftige egenskaper.«

Forøvrigt er det tilstrækkeligt at minde om den udbredte Overtro, som knytter sig til bestemte Arter af Stensager, særlig Flintøkser. Herom meddeler Chr. Blinkenberg's Oversigt i Skriftet »Tordenvåbenet i kultus og folketro« (Studier fra sprog- og oldtidsforskning. Nr. 79. København 1909) en Fylde af Oplysninger.

Skjønt intet vides om, at Flintflekker har været anvendte til magisk Brug, forekommer det mig altsaa tiltalende at tænke sig, at den i Eggjum Graven fundne Flintflekke har gjort Tjeneste ved Indridsningen. Det kan da ikke noksom paaskjønes, at en fagmæssig Udgravning har sat os i Stand til mulig at paavise selve den Griffel af Flint, hvormed der har været skrevet paa Gravhellen af en blødere Stenart. Har Flintflekken været anseet for en hellig Gjenstand, tildannet af en Haand, som ikke var et Menneskes, har den maattet forlene Indridsningen med øget Tryllekraft¹.

Af de to korte Linjer, som vi endnu har igjen at behandle, D og E, udgjør D sikkert ikke nogen integrerende Del af den hele Indridsning. Denne Linje, **Hl†**, er tydelig identisk med A 1—3 **hin** (hvor dog **h** og **n** har Tværstregerne skraanende ned mod høire), og den har saaledes Betydning for Fastsættelsen af Læsningen af det første Ord i A (jfr. S. 84). Dette er blandt de med ældre Runer skrevne Indskrifter vort eneste Eksempel paa, at en Tekst foreligger i to Overleveringer (ved samme Skriver), og foruden den nævnte »tekstkritiske« Betydning har D og A 1—3 ogsaa Værd derved, at disse Indskriftpartier viser, hvor frit en Runemester kan forholde sig ved Valget af de Runeformer, som har en skraa Tværstreg paa Midten. (Paa lignende Maade veksler ogsaa ellers i Eggjum-Indskriften **H**, **†** og **h** med henholdsvis **H**, **†** og **N**; jfr. Sammenstillingerne i det følgende.) Sandsynlig er Linjen D at betragte som etslags »Penneprøve«, idet den snarest hidrører fra et Forsøg paa at skrive **hinwarb** o. s. v. (A) under Linjen C, et Forsøg, som straks blev opgivet paa Grund af Stenens Haardhed paa dette Sted.

nende Mening¹. (¹ Jfr. Montelius's Sveriges forntid, Text, I, 158.) Allerede i Jernalderen vare jo Stenalderens Redskaber Levninger fra en langt tilbageliggende, helt forglemt Tid og følgelig lige skikkede til at blive Gjenstand for saadan Overtro som senere.«

¹ Flintflekken har vel snarest været paatruffen afbrukken, ikke forsætlig ødelagt ved Nedlægningen i Graven.

(Da C er indridset paa et af de »glimmerrige Baand« [se S. 82], hvor Overfladen var blødere og ligefrem indbød til Indridsning, turde denne Linje være skreven først, hvad ogsaa de store og usædvanlig skarpt indridsede Runer i Begyndelsen af C med Bestemthed synes at angive.)

Vanskeligere er det at finde sig tilrette med E, som er skrevet nogenlunde i Linje med D, men med større Træk. Under Runebeskrivelsen (S. 90) har jeg antydnet, at E (hvis to første Runer er de samme som de ret ovenfor skrevne Runer A 59 f. $\uparrow \uparrow$) enten skyldes et lignende Forsøg paa at prøve Stenens Overflade eller er at betragte som let henkastede Rids, hvorved Runemesteren har orienteret sig før den egentlige Indridsning. Herunder har jeg imidlertid ikke taget noget Hensyn til de efter $\uparrow \uparrow$ følgende utydelige Runestave i E. Om disse tror jeg nu at turde udtale, at de er en Gjentakelse af de ret ovenfor skrevne Runer

i C¹, ligesom E 1—2 $\uparrow \uparrow$ er en Gjentakelse af de ret ovenfor skrevne Runer i A. Dette aabner nye Veie for deres Forstaaelse og vil maaske vise sig at være af Vigtighed i mere end én Henseende.

Om de utydelige Runer i E efter $\uparrow \uparrow$ skal først gjøres nogle Bemærkninger paa Grundlag af den S. 90 meddelte Tegning, som blev udført paa en Tid, da jeg endnu ikke havde nogen Mening om disse Runers Betydning. Hvis nu her virkelig foreligger en Gjentakelse af Runerne ret ovenfor, bliver vi stillet ligeoverfor følgende Overveielser: De to Stave efter $\uparrow \uparrow$, som har efterladt sig svage Spor, svarer efter sin indbyrdes Afstand til C 32—33. Heller ikke disse Runer er fuldstændig bevarede. Jeg har (S. 99, 106 ff.) foreslaaet en Udfyldning $\uparrow \uparrow$ is (kun venstre Halvstav paa C 33 bevaret), og derefter har jeg i det stærkt skadede Parti C 34—36 formodet Runerne $\ast \uparrow \uparrow$ ati. Udfyldningen af C 34 til $\ast$ synes nu at være bleven bekræftet derved, at der efter de to utydelige Stave i E er læst en svagt ridset Skraastreg (skraanende fra venstre ned mod høire), som staar lige under C 34 og

¹ Herpaa har Fru Mathilde Olsen henledet min Opmærksomhed.

lader sig opfatte som *Runens ene Kvist. Saaledes stemmer altsaa alle de under C 32—34 bevarede Runespor med den Læsning af de nævnte Runer, som jeg under den sammenhængende Tolkning har fremstillet som sandsynligst. Om Runerne efter ǀǀ i E har jeg S. 90 kun vovet at udtale, at der »findes svage Spor af Stave bortover til under C Rune 37 ǀ«. Nu turde der være fuld Grund til at fremsætte det Spørgsmaal: Hvis der i E virkelig har staaet Runer ogsaa under C 35—36 (af mig udfyldt til ǀǀ), skulde det da ikke være at vente, at man ved en nøiere Granskning af Originalen kunde opdage Runespor ogsaa her, som stemte overens med mit Udfyldningsforslag n[i sati]?

Professor Schetelig har havt den Godhed at underkaste Linjen E en fornyet Granskning, og Resultatet heraf foreligger i den nye Tegning af E, som jeg her har den Tilfredsstillelse at kunne give, og i den fyldige Redegjørelse for de levnedede Runespor, som jeg meddeler efter Breve fra Schetelig af 17. og 25. Juni 1919:

Efter E Rune 1—2 ǀǀ følger i 2,8 Cm.'s Afstand

R. 3: »to smaa rester av en stav, det ene sporet omtrent ved midten av staven, det andre litt høiere; ikke spor av kvist, men denne maatte ogsaa [hvis Runen var ǀ n] ha sittet lavere end de levnete rester av runen.« (Denne Runestav er ikke medtagen paa Tegningen S. 90.)

R. 4, i 1,1 Cm.'s Afstand fra foregaaende, »en stav omtrent helt bevaret, men uten spor av kvister«. Man tager efter Schetelig neppe Feil i, at denne Rune har været ǀ i.

R. 5, i 0,9 Cm.'s Afstand fra R. 4, to Rester af den øvre Del af en Stav; »nedre del av runen helt borte«.

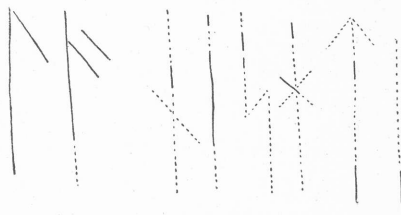
R. 6 i 1,8 Cm.'s Afstand fra R. 5. »Toppen av staven sikker«. Den paa Tegningen S. 90 anførte Kvist har Schetelig ikke kunnet gjenfinde ved den fornyede Undersøgelse: »det er mulig den kan findes under andre lysforhold end jeg har hat nu«. (Det er R. 4—6, hvoraf Spor er anførte paa Tegningen S. 90.)

R. 7. »I 1,6 cm. avstand fra toppen av 6 er [et lidet Parti af Staven lige under] toppen af næste rune; foten av samme stav ses ogsaa tydelig, men hele midtpartiet mangler; ingen kvister at se nu«. »En liten avsats i stenen, mulig avskalling«, strækker sig nedover mod venstre, saaledes at den skjærer øvre Del af denne Rune (under den bevarede Del af Toppen) og nedre Del af R. 6.

R. 8. »I 1,7 cm. avstand fra 7 (ved foten) ses nedre del av en stav. Ikke spor av kvister.«

»Dernæst kommer første linie i forbenet paa hesten som føres ned omtrent saa langt som runene i denne svake linien. Ved knæet paa forbenet er en linie paa skraa opover mot rune 8, men saa steil at dens fortsættelse vil komme høiere end toppen av runene. Jeg tror ikke den kan opfattes som en kvist til 8; den er nok ristet, men snarest en tilfældig strek ved tegningen av hesten.«

Schetelig resumerer sit Svar paa mit Spørgsmaal, om der under C 31—36, af mig udfyldt til ǀ [ǀ ǀ * ǀ ǀ] n[i sati], har staaet de samme Runer i E, saaledes: »Intervallene mellem runene svarer godt til din læsning. 2,8 cm. efter 2 er større end noget mellemrum mellem runene ellers. ǀǀ staar altsaa for sig selv, skilt fra det følgende. — 1,1 cm. mellem 3 og 4 gir plass til en ganske kort kvist, f. eks. som ǀ [C 30] i ǀǀ ǀ ǀ ǀ ǀ ovenfor. — 0,9 mellem 4 og 5 (ved toppen av runene) gir ikke plass til nogen kvist. — 1,8 mellem toppene av 5 og 6 er det største mellemrummet i rækken og vilde svare til en sammenstilling ǀ * som du tænker dig. — De to næste 1,6 og 1,7 gir rimelig spatium for en kombination * ǀ ǀ. — Men hele rækken fra 3 til 8 har ikke et eneste sikkert spor av kvister, undtagen altsaa mulig en liten rest ved 6. Det væsentlige som er fastslaaet er antallet av runer som har staaet her, og det tror jeg er sikkert.«

Ved Schetelig's fornyede Undersøgelse af Runesporene i E er det saaledes bragt paa det rene, at disse stemmer godt med den Antagelse, at E 3—8 er identiske med C 31—36 ret ovenfor. Da min Udfyldning n[i satj] passer lige godt i E (se den ovenfor meddelte Tegning med tilføiede Udfyldninger) som i C, er heri paa en eiendommelig og uanet Maade fundet en Støtte for det S. 106 ff. fremsatte Tydningsforsøg.

Men Linjen E maa ogsaa have en Mening i og for sig, og at udfinde denne bliver nu vor næste Opgave.

Vi maa da søge at trænge dybere end til at sige, at E indeholder let henkastede Rids, hvorved Runemesteren har orienteret sig før den egentlige Indridning. Den Omstændighed, at E bestaar af to adskilte Partier, E 1—2 og E 3—8, som henholdsvis er Gjentagelse af ret ovenfor skrevne Runer i A og i C, maa gjøre det indlysende, at vi her — i Modsætning til, hvad Tilfældet var ved D — har at gjøre med en integrerende Del af den hele magiske Indridning¹.

Dette støttes ved to andre norske Runestene, som ligeledes har været anbragte inde i Grave. Paa Tørvik-Stenen B er umiddelbart foran og efter en med dybere Træk indridset Runeindskrift, bestaaende af 10 Tegn, skrevet med svage Rids tre Runer af en helt forskjellig Karakter (Bd. I S. 287, 293), og paa Vatn-Stenen følger efter de oprindelig tydelig og skarpt indridsede 7 Runer rhoalt 5 Stave (4 eller 5 Runer), »som er meget svagere, grundere og utydeligere end de foregaaende og som allerede fra Begyndelsen af maa have været dette« (Bd. I S. 358 ff.). Bugge gjør (Bd. II S. 557) opmærksom paa denne Overensstemmelse mellem Tørvik-Indskriften B og Vatn-Indskriften, idet han fremhæver, at i begge er det sidste Ord, som han tolker »indhug«, skrevet med finere Rids end de foregaaende Runer. Da »begge disse Indskrifter findes paa Stene, som er lagt inde i en Grav, . . . synes her ikke at kunne raadé noget Tilfælde, men Grunden til, at Ordet er skrevet med finere Rids, synes i begge Indskrifter at maatte være den samme«. Han spørger: »Hvilken er denne Grund? Staar den i Forbindelse med nogen overtroisk Forestilling?«

Bugge turde her have pegt i den rigtige Retning, og jeg vil supplere hans Gjetning med følgende Formodning.

At læse (tyde) og at tælle tør antages paa et ældre Kulturtrin at have været nær beslægtede Processer, hvorom endnu den etymologiske Sammenhæng mellem oldn. *ráða* (*rúnar*), eng. *to read* og got. *garapjan* »tælle«² synes at minde. Efter folkelig Opfatning er det en baade vanskelig og en farlig Sag at give sig af med at tælle, og ved at lokke til forgjæves at forsøge herpaa kan Mennesket sætte et Skille mellem sig og intellektuelt ringere udrustede Væsener, Troid, Mare og Dødninger. Af H. F. Feilberg's indholdsrige Artikel om »Tallene i folkets brug og tro« (Dania II, 1892—94, S. 185 ff., jfr. særlig S. 214 f.) og hans Sammenstillinger i den jyske Ordbog hidsætter jeg etpar Eksempler fra nordiske Begravelseskikke:

¹ Vi har fra yngre Tid Eksempler paa, at en Runeindskrift saa at sige kan reflekteres i løst henkastet Rabl, som en anden Person har indridset i et ledigt Øieblik (saaledes i Borgund Stavkirke i Lærdal); men om noget saadant — foretaget af Runemesteren selv — kan der naturligvis ikke være Tale her paa Grund af Eggjum-Stenens hele Karakter.

² Jfr. Torp og Falk, Fick's Wörterbuch⁴ III S. 336 f.

»I Sverig lægges en pose med hørfrø eller gryn i kisten til den døde, dem skal han tælle, før han må røre sig fra graven«. Ligesaa værger Hørfrø mod Gjenfærd ved at strøes om Huset; thi »all the powers of darkness, witches, ghosts, and hobgoblins were forced to count each single seed before they could enter« (Feilberg, Folk-Lore XVIII, 1907, S. 368 f.). Paa lignende Maade turde den Døde i Graven være tvungen til at læse de Runer, som var skrevne paa en af Gravkamrets Stene, før han kunde komme ud forbi dem. Det gjaldt da om at vanskeliggjøre Læsningen, og det kunde opnaaes derved, at enkelte Runer indridsedes saa svagt, at de selv i Dagens Lys var næsten helt usynlige.

Ved en saadan Formodning vil man kanske finde sig tilfreds, hvad de svagt indridsede Runer paa Tørvik-Stenen B og paa Vatn-Stenen angaar, og det tør hælde, at man heller ikke bør søge videre for Eggjum-Stenens Vedkommende. Det forekommer dog mig, at vi ikke kan blive staaende ved Konstateringen af en viss Overensstemmelse i runemagisk Teknik mellem Eggjum-Indskriften og de to andre Indskrifter, men at det bestemt maa fremholdes, at ved Linjen E paa Eggjum-Stenen er Forholdet i visse Henseender udpræget forskjelligt fra Forholdet paa disse. Baade staar paa de to andre Stene de svagere ridsede Runer i samme Linje som Hovedindskriften, og de fremtræder paa Vatn-Stenen slet ikke, paa Tørvik-Stenen B ialfald ikke tydelig som en Gjntagelse af Runer (eller Dele af Binde-runer) i den skarpt indridsede Indskrift. Derfor maa jeg give Afkald paa at søge i de nævnte to Indskrifter en Veiledning til Forstaaelse af den eiendommelige Linje E.

Det, som giver denne Linje dens Særpræg, er udentvivl Gjntagelsen af ret ovenfor skrevne Runer i to andre Linjer. Ser vi nærmere paa de gjntagne Runer, lægger vi Mærke til, at disse forekommer temmelig nøiagtig midt i Linjerne A + B (regnet som én Linje) og C. Runen f (E 2 svarende til A 60) er den 61de Rune i Linjen A + B; foran gaar 60 Runer (A 1—57, 58 a, 58 b og 59), og efter følger ligeledes 60 Runer (A 61—109, B 1—11). Ligesaa indeholder E 3—8 (svarende til C 31—36) en Modsvareghed til Midtpunktet i Linjen C, som bestaar af 8 Runer, enten man nu her vil søge midterste Rune i C 34 (udfyldt til *) eller i C 35 (udfyldt til †). Denne Gjntagelse af Runer midt i Linjen A + B og midt i Linjen C tør jeg ikke anse for tilfældig. Netop i dette Forhold kunde ligge et Vink om, hvordan E 1—2 og E 3—8 skal opfattes.

For nu ialfald at have gjort et Forsøg paa at lade det hele Regnestykke gaa op til sidste Rest, fremsætter jeg her en Formodning om, hvilken Bestemmelse de 8 Runer i E kan have havt.

De to Runer i E, som svarer til Midtpunkt-Runer i A + B og i C — E 2 f og E 6 * ? (eller E 7 † ?) — kan tænkes at udtrykke en Gjntagelse henholdsvis af de 121 Runer i A + B og af de 68 Runer i C. En saadan forkortet Gjntagelse, som man kunde kalde det, vilde danne etslags Sidestykke til den magiske ⌘ -Rune = ††† (jfr. Bd. II S. 601) og forøvrigt til magiske Runer, skrevne med dobbelt eller mangedobbelt ridsede Kviste eller Stave¹. De to Midtpunkt-Runer

¹ Jfr. Aarsberetning for Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring 1907 S. 164 f.

er da blevne opfattede som Koncentrationer af Runelinjernes Tryllekraft. Til sammen skulde man saaledes kunne tælle Runerne i den hele Indridsning (÷ den afsides staaende Linje D, hvorom se S. 171) saaledes:

A + B	121 Runer
C	68 —
E 2 = (A + B)	121 —
E 6 (eller E 7) = C	68 —
Øvrige Runer i E	6 —
	384 Runer

Her vilde da fremkomme et Multiplum af 24, nemlig Futharkens Tal 24 multipliceret med 16 (= 2 Gange »Ætternes« Tal 8), og et nyt, i fremtrædende Grad tryllekraftigt »tilsigtet Talforhold« vilde være foiet til de allerede tidligere antagne (S. 108 og 160 f.)¹.

Det vilde have kostet Runemesteren langt mindre Anstrengelse at faa frem dette Talforhold end Talforholdene 18 og 54 i sidste Afsnit af A + B, idet det stod ham frit for at tilføie saa mange »øvrige Runer i E«, som der udkrævedes. Her har han, om Formodningen holder Stik, først fyldt med Runer Rummet mellem »Midtpunkt-Runen« E 6 (eller 7) og Hestens Forben, og han har dernæst anbragt Runer, ligeledes Gjentakelser fra C, fremover mod den anden »Midtpunkt-Rune« E 2, dog saaledes, at et lidet Mellemrum blev staaende igjen for at danne Skille mellem de fra A + B og de fra C gjentagne Runer; endelig trængtes for at gjøre Tallet 384 fuldstændigt en 8de Rune i E, og denne var det naturligt at anbringe foran E 2, idet den ligesom E 2 gjentoges fra A + B. Det skulde da blive tilfældigt, at baade E 1 og E 3 svarer til en Rune, hvormed et Ord henholdsvis i A + B (lat) og i C (ni) begynder. Derimod kunde der nok være en Mulighed for, at A + B med Flid var indridset saaledes (jfr. S. 168 f.), at Runerne 𐌲 𐌺, som skulde gjentages i E 1—2, kom til at danne temmelig nøiagtig, matematisk regnet, Midten af Linjen A. Dette vilde da være et Vidnesbyrd til de mange, vistnok adskillig sikrere, som den nu afsluttede Tolkning turde have bragt for Dagen, om, med hvilken overordentlig Omhu Runemesteren har gaaet tilværks, endog lige til tilsyneladende ligegyldige Enkeltheder. I rig og mangelgrenet Runekunst overgaaes hans Indridsning bare af Rök-Indskriften.

Det er naturligt, at vi nu stanser et Øieblik ligeoverfor de Spørgsmaal baade af psykologisk og kulturhistorisk Art, som her maa trænge sig ind paa os, efterat vi har søgt paa én Gang at komme tilbunds i Eggjum-Ristningens Mangfoldighed af kunstfærdig gjennemarbejdede Enkeltheder og at opnaa et Helheds-

¹ Jeg vil her ikke lade unævnt, at den hele Indridsning efter min Læsning kommer til at bestaa af nøiagtig 200 Runer (nemlig 121 i A + B, 68 i C, 3 i D og 8 i E). Det forekommer mig dog ikke meget troligt, at det har været tilsigtet at faa frem et Multiplum af 10 (jfr. om dette Tal Bd. II S. 671 ff.). Ialfald er det mig da uforstaaeligt, hvorfor netop 2 Runer midt i A og 6 Runer midt i C har været gjentagne i en egen Linje. Det er vel ogsaa betænkeligt at antage Linjen D for indridset i en saadan bestemt Hensigt.

indtryk af dette eiendommelige Mindesmærke, hvori meget af en forhistorisk Tids Tro og Ritus og digteriske Udformningstrang ligger gjemt. Vi kan her ikke forbigaa denne Runeidræts Udøver og det aandelige Milieu, som han har tilhørt.

Baade i den gamle Litteratur og i Runeindskrifterne har vi en lang Række Vidnesbyrd om, at Runefærdighed udøves som en Kunst, en aandelig »Idræt«¹, sidestillet med og paa mangfoldig Vis forbunden med Digtekunsten².

Hvordan Digtekunsten i historisk Tid var Gjenstand for et bevidst og alvorligt Arbeide, er velkjendt. I Snorre's Edda kulminerer denne intense Syslen, men forud herfor har gaaet enkelte Skaldekreddes eller Skaldeætters trofaste Overlevering og anspændte nydannende Virksomhed gennem Aarhundreder. Der er rig Anledning til at forbauses over Skaldenes Virtuositet, og det hører ingenlunde til de sjeldne Tilfælde, at man staar fuld af Beundring ligeoverfor det virkelig mesterlige, baade hvad kunstfærdig Versteknik og indre Udformningsevne angaar. Hvorledes er nu dette muligt i Digtningen? Det hele er forstaaeligt nok. For de gamle Skalde har Udøvelse af Digtekunsten været noget væsentligt i deres indre Liv; bevidst og vel endnu mere ubevidst — den, som har medfødte Anlæg for noget, gjør jo efter Goethe's bekjendte Ord Fremskridt ogsaa naar han ikke arbeider — har de uafslædig gjort Iagttagelser og mærket sig brugbart Stof: snart er f. Eks. et Rimpar, snart et Homonympar lagret i Hukommelsen, og mellem de saaledes gruppevis tilrettelagte Materialier for fremtidig Skaldskap har den øvede Tanke — undertiden paa Aandens Vinger, mærkbart, men usynlig for Psykologens forskende Øie — med Lethed kunnet færdes og gjøre sit Udvalg til en »lofkøstr í bragar túni«³.

Blandt de norrøne Skalde, i hvis Værksted vi her har forsøgt at kaste et Blik, har ingen som bevidst formende Kunstner naaet høiere end Egil Skallagrímsson. Af flere Steder i hans Saga ved vi, at han ogsaa har staaet høit som Runemester. Særlig interessant er Beretningen om Egil's runebeskrevne Nidstang mod Kong Eirik og Dronning Gunhild, idet denne, som jeg tror at have vist i mit Skrift »Om troldruner«, har baaret to Strofer i Dróttkvætt, som var affattede paa en saa kunstfærdig Maade — og dog virkningsfulde efter sit Indhold —, at de, skrevne med Runer, udgjorde 4 Afsnit (Halvstrofer), hver paa 3 × 24 Runer. I Egil's Person forenes sublim Digtekunst med rigt udarbejdet Runekunst, og ganske naturlig maatte den af Æserne, som Egil følte sig mest dragen mod, blive Odin, den personificerede Intelligens med Fremtrædelsesform i Seid og Galder, men ogsaa i Aandens ypperste Frembringelser, Skaldskap og Runeidræt.

¹ Jfr. Ragnvald Jarl's Opregning af sine 9 *íþróttir* (heriblandt: *týnik traudla rúnnum* »jeg glemmer neppe Runerne«) i en Lausavisa, Skjaldedigtning A I 505, B I 478.

² Jfr. f. Eks. Afsnittet om Odin's »Idrætter« Ynglinga saga Kap. 6 f., som for en væsentlig Del er bygget over Hávamál's Runeafsnit. Se ogsaa Antydningerne i det foregaaende S. 129, samt mit oftere citerede Skrift »Om troldruner«.

³ Egil's Arinbjarnarkviða 25.

Vi kan være sikre paa, at for en Mand som Egil har ogsaa Udøvelsen af Runekunst været noget væsentligt i et rigt bevæget indre Liv. Ligesom for Skaldene maa vi ogsaa for Runemestrene forudsætte et intenst Arbejde: det overleverede har været fastholdt, og stadig har en livlig Aand ladet Runernes Flok danne nye, mere hemmelighedsfulde og tryllekræftige Formationer. Har Eggjum Stenens Runemester været af en saadan Aand, frembyder Indridsningen paa denne intet utroligt, intet den menneskelige Evne overstigende. Vi maa bare fastholde: han har alle sine Dage — kanske i et langt Liv, før han ristede Eggjum-Indskriften — viljeløst givet sig hen i sin Kunst, han har i sig forenet den fødte Runemester og den fødte Digter.

Eggjum-Stenens Runemester hørte hjemme i en central vestnorsk Fjordbygd, indenfor den Landsdel, hvorfra Island fik sine fleste Landnaamsmænd, hvorfra det overførte Samfundsforhold og Gudsdyrkelse, og hvorfra det ogsaa sandsynlig har taget med baade Edda Kvad og Sans for Skaldskap. Der synes at gaa en ubrudt Linje fra Eggjum i Sogn over Borg til Reykjaholt paa Island¹. Snorra-Edda's Forfatter, som havde sin Valhøll paa Altinget, og Snorre's Stamfader Egil Skallagrimsson, Odin's Ven, turde have ført videre Traditioner, som skal knyttes til de norske Landskaber Fjordene (herfra nedstammede Egil) og Sogn, hvor vi har de to eneste vestlandske Eksempler paa Stedsnavne, sammensatte med Gudenavnet *Óðinn*². Indenfor disse Traditioner rummes vel ogsaa »Ormen« paa Eggjum-Stenen, som svarer til Vøluspá's Níðhöggr, og hele den Opbygning af rune-rituelle Vers, mundende ud i Hevner-Afsnittet, hvilke har nære Paralleler i Edda-Digte, optegnede paa Island.

Vi vil altsaa — hvis vi er paa ret Vei i vor Tolkning — regne med en Sammenhæng i Runekunst og Mythe og Digtning mellem Eggjum-Stenens Indskrift og Islands litterære Overlevering. Det er sikkert Høvdingeætter, som for den væsentligste Del har været disse Traditioners Bærere under Hedendommen, Ætter af Herser og Goder (jfr. Bd. II S. 629 ff.). Men da fortjener det Opmærksomhed, at det sjeldne Mandsnavn *Ormarr* danner Bindeled mellem vor Runemesters Kulturkreds i Indre Sogn og en Æt i Fylket nordenfor, som baade var Herseæt og en fremtrædende Godeæt. Dennes ældste kjendte Medlem hed *Ormarr* og maa have levet omkring Aar 800 (se S. 148). En Sønsøn og en Sønnedatter-søn af ham var Landnaamsmænd, og om dem har den islandske Tradition i Landnámabók (S. 114 [Hauksbók], jfr. 223 [Sturlubók]) overleveret interessante og efter indre Vidnesbyrd sikkert paalidelige Enkeltheder³:

»Loptr (IV), sonr Orms Fróðasonar, fór af Gaulum til Íslands ungr at aldri ok nam land fyrir utan Þjórsá ok upp til Skúflækjar ok Breiðamýri hina eystri upp

¹ Her vil jeg heller ikke lade unævnt den skarpe Sprogiagttaget, fra hvem den saakaldte »første grammatisk Afhandling« hidrører. Det bør nemlig bestemt fremholdes, at det er i de i kunstfærdige Versemaal arbeidende Skaldes Kredse, at den fine Sans for Sproglydernes Nuancer er bleven fremelsket, som har gjort den nævnte Afhandling til en Pryd for den norrøne videnskabelige Litteratur.

² *Óðinsland* i Kirkebø (Ytre Sogn) og i Kinn (Nordfjord); se Hedenske kultminder I S. 20 f., 65 f.

³ I det følgende Citat er ved tilføiede Romertal angivet Rækkefølgen af de Generationer, som de forskjellige Personer af Gaula-Ætten tilhørte.

til Súluholts ok bjó í Gaulverjabœ¹ ok Oddný (III), móðir hans, dóttir Þorbjarnar (II) hins gaulverska. Loptr (IV) fór utan it þriðja hvert sumar fyrir hönd þeirra Flosa (III) beggja, móðurbróður síns at blóta at hofi því, er Þorbjörn (II), móðurfaðir hans, hafði þar varðveitt á Gaulum². Þorbjörn var ríkr hersir í Noregi í Fjalafylki; han var [Or]mars³ (I) sonr; hann átti Hildi Ulfarsdóttur [fra Voss, jfr. Landn. 114.18] ok Þorunnar Grœningarrjúpu⁴. Vémundr inn gamli, sonr Víkings Skáneyjarskelmis, mágr [Svoger til] Bjarnar bunu [fra Sogn] var hersir ríkr; hans sonr var Fróði, faðir Orms, fœður Lopts ins gamla (IV) [hvis Hustrus Slægt var kommen fra Alviðra i Nordhordland, Landn. 114.22 ff., og hvis Søster Hallveig var gift med den bekjendte Landnaamsmand Ingolfr Arnarson, Landn. 9.1, 134.5, 266.22]; frá honum er mart stórmenni komit, Þorlákr inn helgi ok Brandr byskup ok Páll byskup.«

Jeg har ikke villet undlade at fremhæve den Overensstemmelse, som vi har i det sjeldne Mandsnavn *Ormarr* mellem Runemesterens sognske Milieu (her Ormar læst paa Runestenen og Stedsnavnet *Ormarseng i umiddelbar Nærhed) og en anseet søndfjordsk Herse- og Godeæt, som var besvoret med hersbaarne Mænd i Sogn og paa Voss, og hvorfra tre islandske Biskopper nedstammede. Der er en Mulighed for, at Navnet *Ormarr* kan hjælpe os til at følge nærmere i Enkeltheder den antydede Sammenhæng i aandelig Kultur mellem Eggjum-Stenens Indskrift og Islands litterære Overlevering. Dog mere end en Mulighed er det ikke, og langt heller vender vi os derfor nu til et bestemt dertil knyttet Spørgsmaal: Hvor nær er denne Sammenhæng i Tid? Tør noget bestemt siges om Eggjum-Stenens Alder?

Et Svar er allerede givet ud fra arkæologiske Forhold. Men ogsaa Indskriftens Runeformer og Sprogformer fortjener at granskes med en Tidsbestemmelse for Øie, og kan et sandsynligt Resultat opnaaes ad forskjellige Veie, vil dermed meget synes vundet for den endelige Bedømmelse af Eggjum-Indskriften som litterært Mindesmærke.

Idet jeg nu er naaet tilende med en sammenhængende Tolkning af den hele Indskrift, finder jeg det rigtigt — før jeg forsøger at sige et afsluttende Ord om Indskriftens Tid og litteraturhistoriske Stilling — at gjøre en lignende Bemærkning som den, hvormed jeg indledede Behandlingen af Indskriftens vanskeligste Partier. Under den hele Tolkning har jeg ikke været blind for Feilmulighedernes store Tal; men dette har ikke kunnet føre mig bort fra en Vei, som jeg, da jeg først var ledet ind paa den ved Forhold, som intet havde med ensidig lingvistiske Enkeltydninger at gjøre, maatte følge tilende. Et værdifuldt Runemindesmærke skulde her for første Gang fremlægges for Offentligheden, og jeg ansaa meget for vundet, om jeg ved en sammenhængende Tolkning kunde sætte den hele Indskrift med én Gang under Diskussion. Jeg har herunder havt Sophus Bugge's Ord i Tanker: »En methodisk begrundet Tolkning er bedre end ingen«.

¹ I Árness sýsla, nær Þjórsá's Udløb.

² Jfr. Landn. 112.10 ff.: »Flosi . . . drap þrjá sýslumenn Haralds ins hárfagra ok fór eptir þat til Íslands . . . Af því fór Loptr inn gamli, systurson Flosa, at blóta á Gaulum, at Flosa var ófritt i Noregi «

³ I Navnet er *Or-* og den første Streg af *m* borttagne ved en Rift i Pergamentet.

⁴ Usikker Formodning om det Stedsnavn, som hendes Tilnavn indeholder, hos Finnur Jónsson, Aarbøger f. nord. Oldk. 1907 S. 191.

Men til den anden Side vil jeg fremholde, at der er Afsnit i Indskriften, som tør antages at være enten med Sikkerhed eller ialfald med Sandsynlighed tolkede. Dette sidste maa vistnok siges om den hele Linje C, navnlig efterat Tolkningen af det stærkt skadede Parti har fundet en ny Støtte i E. Linjen C turde saaledes kunne afgive et i alt væsentligt sikkert Materiale for Sproghistorien, og om Ordformerne i C kommer derfor først og fremst de Bemærkninger til at samle sig, som nu skal gøres i det følgende Afsnit.

For at lette Overblikket vil det være heldigt, at den hele Indskrift paanygængives i Transskription med Ordadskillelse og med tilføiet Tydningsforsøg. Den hele Indridsning er her inddelt i Afsnit og fordelt paa Verslinjer i Overensstemmelse med den foregaaende Behandling.

- A. (I.) $\begin{array}{cccc} & 5 & 10 & \\ \text{hin}^1 & \text{warb} & \text{naseu} & \end{array}$ (II.) $\begin{array}{ccc} 15 & 20 & \\ \text{mar} & \text{made} & \text{þaim} \end{array}$
 $\begin{array}{cccc} 25 & 30 & 35 & 40 \\ \text{kaiba} & \text{i} & \text{bormoþa} & \text{huni} \end{array}$
 (III.) $\begin{array}{ccc} 45 & 50 & 55 \\ \text{huwar} & \text{ob} & \text{kam} & \text{hariþ} & \text{a} \end{array}$
 $\begin{array}{cc} 60 & 65 \\ \text{h} \overline{\text{i}} & \text{a} & \text{la}^2 \text{t} & \text{gotna} \end{array}$
 (IV.) $\begin{array}{ccc} 70 & 75 & 80 & 85 \\ \text{fiskr} & \text{or[uki]} & \text{nauim} & \text{suemade} \end{array}$ } d. e. *ormare
 $\begin{array}{ccc} 90 & 95 & 100 & 105 \\ \text{fokl} & \text{if} & \text{s[liti} & \text{na] g[A]land(e)} \end{array}$
 B. $\begin{array}{ccc} 109 & 5 & 10 \\ \text{is} & | & \text{A[lin]} & \text{misurki} \end{array}$
 C. $\begin{array}{ccccccc} & 5 & 10 & 15 & 20 & 25 & 30 \\ \text{ni} & \text{s} & \text{solu} & \text{sot} & \text{uk} & \text{ni} & \text{sakse} & \text{stain} & \text{skorin} \end{array}$
 $\begin{array}{ccc} 35 & 40 & \\ \text{ni} & [\text{sati}^3] & \text{mar} & \text{nakda} \end{array}$
 $\begin{array}{ccccccc} 45 & 50 & 55 & 60 & 65 & & \\ \text{ni} & \text{snar} \overline{\text{er}} & \text{ni} & \text{wiltir} & \text{manr} & \text{lagi} \end{array}$

I oldnorsk Sprogform (ordret overført), uden nærmere Angivelse af Metrum (se herom S. 111 f., 140 f., 159):

- A. (I.) **Hin varp *ná-sæ* (II.) *máðr, máði þeim*
keipa í *bor-móða húni.
 (III.) *Hverr of kom hers á*
*lá á land gotna?
 (IV.) *Fiskr or[uggi]* **ná vim svimandi,* } d. e. *Ormari*
fugl, ef [sliti **ná], galandi —*
 B. *es | a[linn] *misyrki.*
 C. *Ne 's sólu sótt ok ne saxi steinn skorinn;*
ne [seti] máðr nøkðan,
ne snarir, ne villtir menn leggi.

¹ Ordet *hin* udgjør ogsaa Linjen D; se S. 171.

² Runerne A 59–60 *la* er gjentagne som E 1–2; se S. 172 ff.

³ Runerne C 31–36 synes at være gjentagne som E 3–8; se S. 172 ff.

Dette har jeg oversat saaledes:

A. (I.) »Denne (Sten) overøste Manden med Blod [egtl. 'Lig-Sjø'] (II.) (og) skrabte med den (de med Runer beskrevne) Keiper paa 'bormødige Hun' [d. e. Slæden, hvorpaa Stenen kjørtes]. (III.) Hvem af (Rune)-Flokken er kommen paa (Stenen) hid i Menneskeland?«

(IV.) »Fisken, den faste i sit Forsæt, gennem Lig-Strømmen svømmende, Fuglen, som vilde gale (skrige), om den fik slide Lig« — Omskrivninger for *orm (Orm) + *are (Ørn), d. e. *ormare »for Ormar« — »er (B.) født (eller: fostret) en Hevner [egtl. 'Ulv'].«

C. »Ikke er der truffet af Sol (d. e. Solen har ikke faaet skinne [ved Runestenens Tilveiebringelse]), og ikke er med Kniv Stenen skaaren; ikke skal man blotte (Stenen), ikke skal hvass-øiede eller for Synkverving udsatte Mænd (Personer) lægge (den).«

Eggjum-Indskriftens Sprogformer har jeg under Tolkningen Gang paa Gang maattet karakterisere som praktisk talt »oldnorske«. Gjennemgaar vi Indskriften Ord for Ord, vil vi se, at der kun er en eneste Form, det usikkert læste og tolkede *haris* = oldn. *hers*, som frembyder et afgjort alderdommeligere Udseende end historisk Oldnorsk. Forøvrigt har vi kunnet transskribere hvert eneste af Indskriftens 50 Ord direkte til oldnorske Former¹.

Det, som fremfor alt giver Indskriften dens oldnorske Præg, er — naar bortsees fra *haris* —, at Synkope er fuldstændig gennemført, og at lange Endestavelser i Overensstemmelse hermed er forkortede.

Eksempler² paa Synkope har vi i:

1. (*a*-Synkope efter oprindelig lang Rodstavelse eller i trestavelser Ord) *sot* = oldn. *sótt* Nom. sg. n., af *sōhta (S. 92 f.); *stain* = oldn. *steinn* Nom. sg. m., af *stainar (S. 91 f.); *skorin* = oldn. *skorinn* Nom. sg. m., af *skorinar (S. 91 f.), jfr. det formodede *A[lin]*, = oldn. *alinn*, i B (S. 153)³; *mar* (C 37—39 og A 13—15) = oldn. *mannr, *maðr* Nom. sg. m., af mindre oprindelig *a*-Stamme *mannar (S. 105, jfr. S. 97, og S. 123). Videre har man i A et sikkert Eksempel i *fiskr* = oldn. *fiskr*

¹ Ved endel Ord i A + B har Stjerne maattet tilføies i Transskriptionen, idet de ikke kjendes fra historisk nordisk Sprog: *hin* (S. 131 f.), *naseu* (S. 132), *bormopa* (S. 125), *hi* (S. 138), *naum* (S. 155), *misurki* (S. 153). For *huwar* har jeg indsat oldn. *hverr*, hvormed det gamle *hwar (gl.svensk *hwā*, *hwār*) ved lydret Udvikling er gledet sammen (S. 134). Ligesom dette Ord har *kam* sin direkte Modsvarende i Gl.svensk (S. 134). Om *suemade*, Sideform til oldn. *svima*, se S. 145 f.

Man vil maaske finde det noget paafaldende, at efter den givne Tolkning flere Ord, som ikke er bevarede i det historiske Sprog, forekommer i A + B, medens den vistnok med Sandsynlighed tydede Indskriftlinje C ingen saadanne Ord opviser. For man imidlertid lader dette Hensyn være bestemmende ved Bedømmelsen af den større eller mindre Sandsynlighed, man vil tilkjende den foreslaaede Tolkning af A + B, maa man have gjort sig op en Mening om de to Indskriftlinjers indbyrdes afvigende Karakter; jfr. herom i sidste Afsnit.

² I det følgende er det ikke særskilt betegnet, naar en Form forekommer i den vistnok med Sandsynlighed tolkede Linje C.

³ Om Endelsen *-in* henvises til det følgende (S. 186 f.).

Nom. sg. m., af **fiskar* (S. 137, 145); sandsynlig ogsaa i *lat* = oldn. *land* Akk. sg. n., af **landa* (S. 137), og i *fokl* = oldn. *fogl*, *fugl* Nom. sg. m., af **foglax* (S. 146); særskilt maa mærkes *na-* (A 8—9 og 77—79), hvori jeg har formodet oldn. *ná-* »Lig-«, Stammeform, af **nawa-* (S. 132, 155, jfr. S. 158).

Efter kort Rodstavelse har man *a*-Synkope i det sammensatte *bor-mopa* (A 30—36) = oldn. **bor-móða* best. Adj. i Dat. sg. m., hvis den S. 125 foreslaaede Forklaring er rigtig.

2. (*i*-Synkope efter lang Rodstavelse) *manx* = oldn. *menn(r)*, *meðr* Nom. pl. m. (S. 97 f.); *-seu* (A 10—12) mulig = oldn. *sæ*¹ (almindelig *sævi*) Dat. sg. m., af **saiwi*, oprindelig **saiwi* (S. 132).

Efter kort Rodstavelse i 2det Sammensætningsled: *na-uim* (A 77—81) = oldn. **ná-vim* Akk. sg. (m.?), af **wimi*; usikker Forklaring (S. 155).

Naar man, som det synes at være den almindelige Opfatning², forklarer oldn. *hers* Gen. sg. m. af ældre **harjis* (snarere end af **harjas*), faar man et Eksempel paa Synkope af *-ji-* til *-i-*³ i *haris* (A 51—55). Imidlertid er Læsningen og Tolkningen af dette Ord ikke sikker; se S. 135.

I *wiltir* = oldn. *villtir* Ptc. Nom. pl. m., af **wilþiðer*, har man et Eksempel paa *i*-Synkope efter lang Rodstavelse i et oprindelig trestavelses Ord (S. 97 f.)⁴.

3. (*u*-Synkope efter kort Rodstavelse i et oprindelig trestavelses Ord med lang Endstavelse) *nakda* = oldn. **nokðan* (*nokðan*) Adj. Akk. sg. m., af **nakud-* (S. 105 f.).

I de her nævnte Eksempler paa Synkope⁵ finder vi ogsaa forøvrigt de Lydovergange gennemførte, som karakteriserer historisk Oldnorsk i Modsætning til ældre Sprogtrin.

Saaledes møder vi Assimilation af *-x* med forudgaaende Nasal og Likvid: *stain*, *skorin* (A[lín] B?), *fokl* (A); ligesaa af *-ht-* til *-tt-*: *sot*. Videre Overgang af *-þið-* til *-ll-* i *wiltir*⁶. Endelig Sammenstillinger af Vokalforbindinger med *w-* enten ligefrem som i Oldnorsk (*na-*, *made*) eller i nøie Overensstemmelse dermed (*-seu*); alle de tre sidste Eksempler fra A.

Andre Konsonantovergange⁷, som her maa nævnes, møder vi ved Præpositionerne i (A 29, S. 124) og a (A 56, S. 136, jfr. 138), opstaaet henholdsvis af *in*

¹ Jfr. om denne Dat. af *sær* (*sjór*) Finnur Jónsson, Skjaldesprog S. 28. — Om oldnorske *i*-Stammers Dativ uden Endelse se bl. a. Noreen, Geschichte der nordischen Sprachen³ S. 168 § 193,3; R. C. Boer, Oegermaansch handboek (Haarlem 1918) S. 189.

² Jfr. Noreen, anf. St. S. 163 § 191,1; Boer, anf. St. S. 180.

³ Jfr. Hj. Lindroth, Indogermanische Forschungen XXXV (1915) S. 292 ff.

⁴ En Sammenstilling af et trestavelses Ord med kort Rodstavelse foreligger i *made* (A 16—19) = oldn. *máði* Præt. Ind. 3 sg., af **mawðē*, naar dette Verbum føres tilbage til en Verbalstamme **mawē* (S. 123 og S. 186).

⁵ Til disse skal endnu føies *hin* (hvorom se S. 132), *ob* (af **uba*, jfr. S. 187 Anm 2), *if* (S. 158) og mulig *huni* (S. 186). Derimod foreligger førgermansk Synkope i Verbalformerne *warb*, *kam* (jfr. Bd. I S. 222), *is* (jfr. Noreen, Gesch. d. nord. Spr.³ S. 213 § 280,3), i Pronomenet *þaim* (jfr. smst. S. 183 § 204,6), i Præpositionerne *i* og *a* og i Konjunktionen *uk*.

⁶ Denne Lydudvikling er altsaa ældre end Vikingetiden, hvortil Noreen (anf. St. S. 96 § 61 b) henfører den.

⁷ Angaaende *if* (A 93—94) med oprindeligt *b* (ligesom *ob*) se S. 158. Jfr. Bd. I S. 108 f.

og *an*. Baade *a* (skrevet med **ǫ**) og *i*¹ har sikkert havt nasal Vokal. Ogsaa i Endestavelse er et urnordisk *-n* bortfaldt (foruden i *lagi*, se S. 186) i *bor-moþa* Akk. sg. m. (af **mōþan*), hvorimod Endelsen i Akk. pl. m. af *a*-Stammer (germ. **-anz*, got. *-ans*), hvorpaa jeg tror at have fundet et Eksempel i *kaiba* (A 24—28) = oldn. *keipa*, ikke er paavist i Urnordisk (*-g* eller *-an*, jfr. Noreen, *Gesch. d. nord. Spr.*³ § 191,9 og 193,7). Naar *-a* i disse to Ord er skrevet med ***A**, ikke med Tegnet for nasalt *a*, stemmer dette overens med Former i de noget yngre Indskrifter paa Kallerup-Stenen (*hurnbura* Gen. sg. m.) og paa Rök-Stenen (*kuta* Dat. sg. m., *fiakura* Akk. pl. m.)². Ligesaa stemmer Formen *gotna* (A 62—66) = oldn. *gotna* Gen. pl. m. (af *-nō*) med Hensyn til unasalere Endelse overens med *flutna* Gen. pl. m. paa Rök-Stenen.

Af det sidste Eksempel fremgaar altsaa, at i Endestavelse har *n* ikke nasalere et følgende *a*. Det samme synes ogsaa at være Tilfældet i Rodstavelse, som Eksemplerne *nakda* (i C), *na-* og *made* (i A) viser. I den forhistoriske Eggjum-Indskrift gjælder da i denne Henseende andre Regler end i historisk Oldnorsk (jfr. Noreen, *Arkiv III* S. 36 ff.) og i Runeindskrifterne fra den ældste kristne Tid³ (se Wimmer, *De danske runemindesmærker I*, 1 S. XLIV ff.). Det synes altsaa, som om Nasalvokal foranlediget ved forudgaaende *m* og *n* er et forholdsvis sent Fænomen i Nordisk⁴.

At vi i det hele taget tør bygge ganske trygt paa Eggjum-Indskriftens Fordeling af **ǫ a** og ***A**, fremgaar af de faste Regler, vi kan opstille for Brugen af disse to Vokaltegn. 1) Normalt udtrykker **ǫ a** Vokalen *a* + Konsonanten *n*: *mar* (2 Gange) = *ma(n)R*; *nakda* = *nakda(n)* (S. 106), *lat* (A 59—61) = *land*, *suemade* (A 83—88) = *suema(n)de*. I alle disse Eksempler (vel ogsaa i *nakda*) foreligger nasalt *a* foran *n*. 2) Foran *m* er nasalt *a* betegnet ved **a** i *kam* (A 48—50). 3) Ved **a** udtrykkes langt nasalt *a* i Præpositionen **a** (A 56 og mulig A 58 b). 4) Hvor (i Modsætning til Forholdet ved 1) ikke *a*, men Omlydsvokalen *æ* + *n* skal udtrykkes, bliver *n* tilføjet: *manR* (C 61—64) = *mænnR* (vistnok med nasalt *æ*), oldn. *menn(r)*⁵.

I Skrivemaaden *manR* pl., afvigende fra *mar* sg., tør vi altsaa finde et Holdepunkt for Konstateringen af *i*-Omlyd i lang Rodstavelse foran bortfaldt *-i*. At *i*-Omlyd paa Indskriftens Tid var gennemført i saadan Lydstilling, ved vi forresten allerede af *barutr* = *brýtr* og *gestumR* Dat. pl. i de sikkert noget ældre blekingske Indskrifter (Istaby, Björketorp og Stentofta), hvor Synkope er gennemført i ringere Udstrækning end paa Eggjum-Stenen⁶; jfr. ogsaa det fra ca. 700

¹ Jfr. Noreen, *Arkiv f. nord. filol.* III S. 36.

² Derimod paa Flistad-Stenen *lata* Akk. sg. m. = *Landa*, ifølge Bugge, *Arkiv f. nord. filol.* XVIII S. 7 f. I dette trestavelser Ord, urnord. **Landan*, er imidlertid Accent- og Kvantitetsforholdene andre end i **bora-mōþan*, hvis da ikke Hovedtonen her har ligget paa 2det Led.

³ Med **na-** kan t. Eks. sammenlignes *nas* paa Sigtuna-Daasen (S. 158 Anm. 1).

⁴ I *mar* (A og C), *manR* (C) og *suemade* (A) har **ǫ a** sin Grund ikke i en forudgaaende, men i en efterfølgende Nasal.

⁵ Af en særegen Grund er **n** derimod tilføjet i *g[A]land-* (A 102—108); se S. 160 f.

⁶ Istaby: *hariwulafa* Akk.; Stentofta: *heramalasar*; Björketorp: *weladaude* (men *haera-malasar*).

overleverede danske Mandsnavn *Ongendus*, som formelt er identisk med *ungandis* i Hugl-Indskriften (se Bd. II S. 638).

I andre Tilfælde, hvor der til Eggjum-Stenens Sprogformer svarer omlydte Former i historisk Oldnorsk, kan man ikke ved Hjælp af runologisk Materiale afgjøre, om Omlyden allerede er gennemført. Dette gjælder *OR* (A 72—73) og *HUWAR* (d. e. **hwar*, A 41—45), hvor Oldnorsk har eller maatte have *æ*-Omlyd (*ø*- og **hver*). Videre det usikkert læste *misurki* (oldn. **misyрки*) i B og de Ord, hvor vi har en oprindelig Endelse *-jē(-)* (*lagi* = oldn. *leggi* pl.; [sati], hvis rigtig udfyldt, = oldn. *seti* sg.) eller *-jis* (*-jas?*) (*haris?* = oldn. *hers*). Og endelig *nakda*, som lydret skulde svare til oldn. **nǫkðan*, med *u*-Omlyd.

Særskilt Omtale fortjener her *lagi*, hvor Spørgsmaalet om *i*-Omlyd maa sees i Sammenhæng med Spørgsmaalet om *g*-Lydens Kvantitet, og *nakda*, som er et interessant Eksempel paa Synkope af Midtvokalen i et trestavelses Ord med kort Rodstavelse og oprindelig lang Endestavelse.

Hvad *lagi* = oldn. *leggi* angaar, søger jeg først at besvare det Spørgsmaal, om vi skal regne med kort eller langt *g* i dette Ord.

I de enstavelses Former af Verbet *leggja* (*ek legg*, *þú leggr*, o. s. v., af **lagju*, **lagjir*, o. s. v.) synes man at have faaet Forlængelse af *g* i og med Udviklingen af *-ji-* til *-i-*; altsaa t. Eks. **lagjir* > **laggir* > *leggr*. Dette slutter jeg af Former som oldn. *hryggr* (Stamme **hruggja-*, jfr. gallisk *Penno-crucium*), *seggr* (Stamme **sagja-*, ældre **sagwja-*, jfr. lat. *socius*)¹, der er gaaet over fra *ja*-Stammernes til *i*-Stammernes Bøining. I disse Ord foreligger vistnok en Nominativ **hruggjir*, Gen. **hruggjis*, o. s. v., hvoraf **hruggir*, **hruggis* (jfr. *haris?*), o. s. v., de nærmeste Grundformer for de oldnorske Former med lang Rodstavelse (og *i*-Omlyd), *hryggr* og *seggr*. Hvis derimod Udviklingen havde været **hrugir*, **hrugis* o. s. v., skulde vi vente **hrugr* o. s. v. med kort *g*. Sandsynlig har *j* virket ligedan — enten samtidig eller snart efter, ved Videreførelse fra *hryggr*, *leggr* o. s. v. — ogsaa paa *g*, hvor bevaret Stavelse fulgte efter (i Gen. pl. *hryggja*, Konjunktiv *leggi*, o. s. v.). Jeg finder det altsaa sandsynligt, at oldn. *leggr* »(du) lægger« i Eggjum-Indskriftens Sprog har lydt **læggir* (som *manr*, **mænnr*), og rimeligt, at Konjunktiven *lagi* har været udtalt *læggi*².

I *nakda* (af **nakuð-*) venter man, som allerede sagt, lydret Omlydsvokalen *ø*; men man kan ikke være helt sikker paa, at ikke usynkoperede Former (**nakuðr*, **nakuðs* o. s. v.) har virket bevarende paa 1ste Stavelses Vokal.

Formen *nakda* er værdifuld i sproghistorisk Henseende. Den repræsenterer det andet Udviklingstrin i Synkopens og Omlydens Historie, medens et tilsvarende Eksempel paa Synkope af Mellemvokalen (*-i-*) i et trestavelses Ord med lang Rodstavelse og lang Endestavelse — det første Udviklingstrin — foreligger i *wiltir* (af **wilþidēr*). Hvordan nu videre de oprindelig trestavelses Former, som opviser Synkope af *a* og *i*, skal ordnes kronologisk i Forhold til *wiltir* og *nakda*, kan ikke i Enkeltheder afgjøres. Sandsynlig hører Former som *bor-* (i *bormoþa* A), af

¹ Se Falk og Torp, Fick's Wörterbuch⁴ III S. 107, 424.

² Derimod har *ligi* paa Strøm-Brynet sandsynlig været udtalt *ligi*, idet dette snarere er Imperativ end Konjunktiv (Bd. II S. 695).

*bora-, og (nA)uim (A), af *wimi-, — hvis de er rigtig opfattede — til det yngre Trin, idet Synkope her er indtraadt efter kort Rodstavelse (rimeligvis *a*-Synkope noget tidligere end *i*-Synkope¹). Imidlertid maa man ogsaa være opmærksom paa, at man her har med sammensatte Ord at gjøre, hvis lyd vægtigere Led (*-mopa* og *nA*-) kan have baaret Ordaccenten.

Efter den herskende Opfatning, som navnlig grunder sig paa Runenavnenes Former i forskellige udenfor Norden fremdragne Optegnelser fra 9de og 10de Aarh.², er *u*-Synkope i *tostavelser* Ord med kort Rodstavelse (f. Eks. *logr*, af *lagur = *lagor* i en irsk Runeoptegnelse, *lagu* Abeced. Nordm.) først indtraadt omkring Aar 900 eller noget senere (jfr. *sunu* Akk. Sölvesborg, Rök o. a.). Eggjum-Indskriftens *nakda* giver os nu den vigtige Oplysning, at *trestavelser* Ord af Typen *ǰǰ* — fik sit *u* i Mellemstavelsen synkoperet i langt ældre Tid (jfr. *sate* »satte« Gummarp [»Gommor«]). Det er altsaa ikke rigtigt at stille t. Eks. *Skoglar* (Gen. f.), af *Skagulōr, *Sǰrla* (Gen. m.), af *Sarulan, *Hǰrðar* (Nom. pl.), af *Harudōr, paa Linje med *tostavelser* Ord som *log(r)*.

Vi har endnu igjen at granske et eiendommeligt Forhold, som vi møder i Endestavelser, nemlig Fordelingen af *e* og *i* (*snarer*, *wiltir*, o. s. v.) paa en Maade, som leder Tanken hen (jfr. S. 148) paa det historiske Sprogs Vokalharmoni (d. v. s. en Veksling i Endelser af *e* og *i* og af *o* og *u*, alt eftersom der foran gaar en stærkere betonet Stavelse med dyb Vokal, som kræver *e* og *o* i Endelsen, eller med høj Vokal, som kræver *i* og *u*).

Ved nærmere Eftersyn vil man dog finde, at saadan Vokalharmoni vanskelig kan foreligge i Eggjum-Indskriften. Vistnok kan *sakse*, *snarer*, *made*, *suemade* med *e* efter den dybe Vokal *a* og *wiltir*, *huni* med *i* efter de høie Vokaler *i* og *u* synes at være Udslag af Vokalharmoni, og *skorin* maatte vel ogsaa kunne bringes i Overensstemmelse dermed, idet Vokalen *i* her kunde tænkes bevirket ved det følgende palatale *n* (af *-nr*); men Formen *solu*³ taler herimod, idet man efter Vokalharmoniens Regler skulde vente **solo*⁴. Dertil kommer, at man saa tidlig som i Eggjum-Indskriften⁵ vanskelig kan antage det fuldstændige Sammenfald af *urnord*, *-ē* i Dativ, *-a* i Nom. sg. m. af *an*-Stammer o. s. v., som Vokalharmonien synes at forudsætte. Endelig skal mærkes, at Sprogforholdene i Indre Sogn i historisk Tid vel maa advare mod at antage gammel gjennemført Vokalharmoni i denne Landsdel⁶.

¹ Jfr. A. Kock, Umlaut und Brechung im Altschwedischen (Lund 1911–16) S. 293. — Endnu yngre end denne *i*-Synkope synes *u*-Synkope i tilsvarende Ord (*sunu* o. l.) at være; se straks nedenfor.

² Se Sophus Bugge, Bidrag til den ældste Skaldedigtningens Historie (1894) S. 17 ff.

³ Jfr. om Dativendelsen oldn. *-u* Bd. II S. 620 f.

⁴ Jeg tager her ikke Hensyn til de mindre sikre Former i Indskriften og heller ikke til de Tilfælde, hvor *-i* er opstaaet af en Endelse, indeholdende *j* (*lagi* og mulig andre Former).

⁵ Over 100 Aar tidligere end de ældste Eksempler paa Vokalharmonien (fra ca. 850), som Marstrander søger at paavise i »Bidrag til det norske sprogs historie i Irland« (Kr.a Vid.-selsk. Skr. II. 1915. No. 5) S. 83 ff. Jfr. ogsaa Amund B. Larsen, Om vokalharmoni, vokalbalangse og vokaltiljævning i de norske bygdemaal (Kr.a Vid.-selsk. Forhandl. 1913. No. 7).

⁶ Jfr. Hægstad, Vestnorske maalføre fyre 1350. II. 2,1 (Kr.a Vid.-selsk. Skr. II. 1915. No. 3) S. 5 ff., 44 ff.

Derfor finder jeg det nødvendigt at gruppere de Former, som indeholder **e** eller **i** i Endelsen, paa følgende Maade:

Den urnordiske Dativendelse ved *a*-Stammer, *-ē*, har beholdt Vokalens Kvalitet uforandret: **sakse**. Lang Endestavelse maa være forkortet paa en Tid, da Synkope af kort Vokal var indtraadt. — Kun tilsyneladende staar **huni**, tolket som Dativ af oldn. *hūnn* m. »ung Bjørn, Halvplanke, o. s. v.«, i Strid med Formen **sakse**. Flere norske Dialekter har Omlydsvokal i Ordet *hun* m. (saaledes *hyn* i Nordre Bergenhus, *guta-hyn* Søndmør, se Aasen), og dette kan tyde paa, at der foruden eller istedenfor den efter Torp opstillede Stammeform **hūna-* (S. 124 Anm. 1) skal ansættes en *u*-Stamme **hūnu-*. En saadan skulde i Urnordisk have en Dat. sg. **hūniu* (jfr. *kunimudiu* Tjörkö), hvoraf ved Synkope lydret **huni**.

Parallelt med **sakse** er **snarer** Adj. Nom. pl. m., af **snarēk*. Derimod er Endelsen *-ēk* bleven *-ik* i det oprindelig trestavelses Ord **wiltis**, af **wilþiðēk*; i Anledning af denne Lydudvikling nøier jeg mig med at henvise til de almindelige Drøftelser i Bd. I S. 255.

Hvis **made** er rigtig tolket som oldn. *máðe*, *máði*, Præt. af et Verbum **mawēn* (se S. 123), forudsætter denne Form ligeledes et ældre, trestavelses **maw*ðē*, dog med kort Rodstavelse (jfr. S. 182 Anm. 4). Hvilken Kvalitet Mellemvokalen har havt i Tiden nærmest før Sammen dragningen af *-aw** til *-ā-*, lader sig neppe sikkert afgjøre.

Nominativ af *an*-Stamme har Endelsen **-e** (**suemade**) ligesom i den noget ældre Björketorp-Indskrift (**-daude**)¹.

Hvor et *-j-* eller *-i-* har gaaet foran en Endevokal, har *-j**, *-i** udviklet sig til **-i** (**lagi**, af urnord. **lagjēn*, jfr. got. *-jaina*; **misurki?** [**sati?**])².

Hvad Vokalerne i tonelet Stavelse forøvrigt angaar, har man i baade for førgermansk **i** (**if**)³ og for **e** (**ni**; **is** A 108—109, jfr. **is** »er« Möjebro⁴).

Paa Linje med **ni** og **is** stiller jeg **skorin** (jfr. [**alin?**]), idet jeg ikke tør skille Endelsen **-in** i denne forholdsvis gamle Indskrift fra **inar** (af førgerm. *-eno-*) i Möjebro-Stenens **slaginar** og Tanum-Stenens **haitinar**. Aflydsformen germ. *-ana-* (af *-ono-*), som flere Forskere opstiller for Urnordisk enten i regelmæssig Bøiningsveksel ved Siden af *-ina-* (Noreen) eller som eneste Form — undtagen efter *i* (jfr. **haitinar**) — (Kock og Flere), kan her vanskelig have udviklet sig over *-en-* helt frem til **-in**. Endelsen **-in** i Nom. sg. m. maatte man vel da forklare som opstaaet af *-en-* ved Indvirkning fra det palatale **n** (af *-nē*) paa den forudgaaende Vokal; dette vilde altsaa i Eggjum-Indskriftens Sprogform forudsætte en Bøining Nom. **skorinn**, Gen. **skorens*, o. s. v., men ved en saadan Forudsætning vilde man foie en ny Urimelighed til den, at **skorin** efter sin Endelse skulde skilles fra **slaginar**

¹ Om **g[A]land** se ovenfor S. 160 f. — Hvis **OR[UKI]** er rigtig udfyldt (= oldn. *øruggi* Adj. Nom. sg. m. i best. Form), kan der ved Forklaringen af **-i** dels tages Hensyn til Kvantitetsforholdene i dette sammensatte trestavelses Ord, dels til den Omstændighed, at en høi Vokal her fulgte efter en Guttural.

² I det formodningsvis indsatte **s[liti]** i A er en *i*-Lyd oprindelig (urnord. *z*, got. *z*); jfr. om denne og Indskriftens andre Konjunktivendelser Noreen, *Gesch. d. nord. Spr.*³ S. 215 § 252 f.

³ Jfr. Torp og Falk, *Fick's Wörterbuch*⁴ III S. 27, 328.

⁴ Sidst behandlet af mig i *Arkiv f. nord. filol.* XXXIII S. 276 ff.

og *haitinar*. Forøvrigt henviser jeg om det her berørte Spørgsmaal til Elias Wessén, Om de starka verbens præteritiparticip i de germanska språken¹ (1916), hvor ældre Litteratur er anført og hvor der bl. a. gjøres et nyt Forsøg paa at forklare Rodvokalen i Ord som oldn. *skorinn* (af **skorena-*)².

Spørger vi nu om, hvad de her gennemgaaede Sprogformer har lært os, bliver Svaret forskjelligt, efter som vi tager Hensyn til den nordiske Sproghistorie, specielt Lydhistorien, og til Indskriftens nøiagtigere Datering.

Arkæologiske Forhold tyder paa, at Indskriften afgjort er ældre end Vikingetiden (se S. 82). Sprogmandene synes da at blive nødte til at konstatere, at selv ungt udseende Former som *nakda* (**nokðan?*, af **nakud-*), *wiltir* (med *-lt-* af *-lþið-*), *stain* (af **stainar*), *skorin* (af **skorinar*) og *kam* (af **kwam* ved analogisk Bortfald af *-w-*) havde udviklet sig allerede i 8de Aarh. Dette er værdifulde Bidrag til Sproghistorien, som ikke direkte modsiges af de Runeindskrifter, som man pleier at henføre til 8de Aarh.³

Desværre er de saakaldte Overgangsindskrifter, hvortil ogsaa Eggjum Indskriften hører, forholdsvis faa og kortfattede og tildels vanskelige at tolke, saaledes at vi ikke paa Grundlag af denne Indskrifts Sprogformer kan indordne den i den allerede i Forveien paa mange Punkter usikre kronologiske Rækkefølge. Derfor ser vi os ikke i Stand til, ud fra sproglige Forhold med nogenlunde Bestemthed at tidfæste Eggjum-Indskriften. Fuldt saa gode Holdepunkter som Sprogformerne afgiver dennes Runeformer og Lydbetegnelse, og først ved ogsaa at tage Hensyn til disse Forhold kan vi naa frem til at danne os en omtrentlig Mening om Indskriftens Tid.

Runeformer og Lydbetegnelse.

Eggjum-Indskriften (som efter den foregaaende Læsning udgjør nøiagtig 200 Bogstavtegn) indeholder 21 af den ældre Futharks 24 Runer, idet der ikke forekommer noget Eksempel paa $\mathfrak{L}$ -Runen (e, i), paa en særskilt p-Rune eller paa $\mathfrak{Q}$. Disse 21 Runer er (i Gjengivelse ved de i dette Værk anvendte Runetyper):

$\begin{array}{cccccccccccccccccccc}
\text{Y} & \text{N} & \text{P} & \text{R} & \text{R} & \text{Y} & \text{X} & \text{P} & \text{H} & \text{H} & \text{†} & \text{†} & \text{I} & \text{*} & \text{*} & \text{*} & \text{A} & \text{H} & \text{†} & \text{B} & \text{M} & \text{M} & \text{†} & \text{*} & \text{M} & \text{Q} \\
\text{f} & \text{u} & \text{p} & \text{a} & \text{r} & \text{k} & \text{g} & \text{w} & \text{h} & \text{n} & \text{i} & \text{A} & \text{E} & \text{P} & \text{R} & \text{S} & \text{t} & \text{b} & \text{e} & \text{m} & \text{l} & \text{r} & \text{d} & \text{o}
\end{array}$

Følgende Afvigelser fra det normale (jfr. Indl. S. 14 ff.) fortjener at nævnes:

¹ I »Språkvetenskapliga Sällskapet i Uppsala Förhandlingar 1913—1915«.

² Utvivlsom a-O mlyd foreligger, foruden i *bor-* og *fokl*, i *öb* = oldn. *of*. (En forskjellig Vokal har man sikkert i *uk* »og«, af **auk*; se S. 93 f.).

³ Jfr. om Endelsen i *bormopa* i Forhold til *lata* paa Flistad-Stenen (ifølge Bugge fra 750—775) S. 183 Anm. 2. — Med *haris* (?) stemmer *hari-* paa Råfsal-Stenen (efter den almindelige Datering fra 2den Halvdel af 8de Aarh.).

2 **u**. Ved Siden af de vanlige Former (A 79, 83, B 8) forekommer Eks-empler paa, at Runens Bistav nedentil gjør en Bøining ind mod Staven (A 12, 38, C 7, 11). Bistaven kan istedenfor en jevn Bøining have en Knæk, saaledes at den kommer til at danne en stump Vinkel (svagere fremtrædende paa A 79, stærkere paa den uregelmæssig formede A 42).

4 **a**. Nederste Kvist kan være kortere (og tildels svagere) end øverste Kvist (A 14, 86, C 62). Øverste Kvist gaar paa C 38 ud fra Staven et Stykke nedenfor dennes Top (i denne Indskrift ikke at opfatte som en selvstændig Form; jfr. S. 107 om Udfyldningen af C 35)¹.

9. **h** forekommer 3 Gange (A 1, 37, 57); ligesaa **h** (A 41, 51, D 1).

10. **†** og **†** (n) optræder omtrent nøiagtig i det samme Forhold: **†** 9 Gange (A 3, 8, 39, 77, 106, C 24, 30, 31, 40) og **†** 8 Gange (A 65, C 1, 13, 45, 48, 53, 63, D 3).

16. **s** er Indskriftens normale Form (5 Gange i A og 7 Gange i C), **N** findes sikkert kun 2 Gange (B 7, C 47); om **s**-Runen i den usikre Forbindelse A 54—55 se S. 134 f.

18. **b**-Runen har to Varieteter, idet de to Buer dels er sammenhængende og ikke gaar ind til Staven ved Midten (A 7, 27), dels er ikke sammenhængende og baade oventil og nedentil sluttende ind til Staven (A 30, 47). Den første Varietet optræder, hvor Runen synes at have Lydværdien **p**, den anden, hvor den synes at udtrykke en *b*-Lyd. Dette er dog uden Tvivl ikke tilsigtet. Forskjellen mellem de to Varieteter er saa ubetydelig, at den ikke kan berettige til at konstituere en særskilt Runeform for **p**, dannet ved Differensering af **b**-Runen. En saadan Differensering af **β b** har Bugge (Bd. I S. 55, 58) formodet paa Fonnaas-Spænden, hvor **b** antages at have Runens vanlige Form, medens en særskilt Rune for **p** opstilles ved R. 4 i Rad 4 (**β**, dog med større Mellemrum mellem de to Buer end her angivet)². Imidlertid falder den Støtte bort, som Bugge har villet finde i Björketorp-Indskriften, idet denne efter O. von Friesen's senere Undersøgelser³ har nøiagtig samme Tegn baade som R. 6 og som R. 9 i det Ord, som Bugge har læst **uPARABASPA** (v. Friesen **-sba**). Nu er blandt de Indskrifter, hvori man har villet søge en særskilt, af **β** differenseret **p**-Rune, Björketorp-Indskriften den, som gaar nærmest forud for Eggjum-Indskriften i Tid (jfr. om Synkope S. 183). Ogsaa dette taler bestemt for, at vi i vor Indskrift har at gjøre med betydningsløse Varieteter af **b**, ikke med særskilte Runer for **b** og for **p**.

For Eggjum Indskriftens Lydbetegnelse følger altsaa, at *p* og *b* her, ligesom i Björketorp-Indskriften, udtrykkes ved samme Rune. Denne Brug af **b**-Runen til Betegnelse af baade *b* og *p* danner Indledningen til den Udvikling,

¹ Ligesaa gaar undertiden paa **M m** Tværstregerne ud lidt nedenfor Stavenes Toppe (A 50, 81, C 61).

² Mindre udpræget er den Differensering af **b**-Runen, som Bugge antager paa Vadstena-Brakteaten paa **p**-Runens Plads.

³ Lister- och Listerby-stenarna i Blekinge (Uppsala 1916) S. 9.

som vi finder fuldt gennemført i Indskrifterne med de yngre Runer: $\beta = b$ (*mb*) og p , $\uparrow = t$, d og *nd*, og $\gamma = k$, g og *gg*.

Eggjum-Indskriften sætter os i Stand til at følge den nævnte Udvikling i flere Enkeltheder. Derved giver den værdifulde Bidrag til Runeskriftens Historie og raader til en viss Grad Bod paa de Savn, som de tidligere kjendte Overgangsindskrifter ikke har kunnet afhjælpe.

I Eggjum-Indskriften er t-Runen én Gang brugt som Tegn for *d* (i lat A 59—61 = *land*), skjønt den gamle Rune for *d* er i fuld Anvendelse og to Gange endog forekommer i den samme Lydforbindelse (*and*, her dog ikke i Udlyd), nemlig i de Ord i A, der er læst som Participierne *suemade* (*swemande*) og *g[A]land-* (*galande*).

Noget lignende er det, naar k-Runen synes at være brugt i fokal A 89—92, tolket som *foġl* Nom. »Fugl« (jfr. ogsaa S. 156), skjønt g-Runen endnu var i udstrakt Brug som Tegn for Lyden *g* (*gotna*, *g[A]land-* A, *lagi* C).

De omfangsrigeste og ældste af Overgangsindskrifterne, paa Stentofta-, Björketorp-Stenene og flere andre blekingske Stene, indeholder desværre ikke Materiale nok til at kunne vise os, om ogsaa disses Runemestre kunde tillade sig en saadan Anvendelse af *t* og *k* som Tegn henholdsvis for (*n*)*d* og *g*¹. Derimod har vi i etpar noget yngre Indskrifter Eksempler paa, at *t* er brugt for *d* eller *nd*.

Skrivemaaden *lat* stemmer overens med *lata* (neppe at læse *glata*) paa Flistad-Stenen, sandsynlig = Mandsnavnet *Landa* (Akk.)², med *rhoaltr* = *Hróaldr* paa Vatn-Stenen (Bd. I S. 357) og med *asmut* = *Ásmund* (Akk.) paa Sölvesborg-Stenen (alle henført til 8de Aarh.). Derimod kan ingen af disse Indskrifter oplyse os noget om, hvorvidt paa lignende Maade k-Runen kunde udtrykke *g* eller *gg*.

Under Lydbetegnelse maa ogsaa kortelig berøres — udførligere herom S. 183 —, at Eggjum-Indskriften har den samme Fordeling af de to *a*-Runer, β *a* og $\ast$ *A*, som Flistad-Indskriften (Bugge, anf. St. S. 12 f.) og Rök-Stenens Indskrift med de ældre Runer: β udtrykker nasalt *a* (*a*) eller *an*, $\ast$ unasalret *a*. Dette Forhold møder vi ogsaa i Vikingetidens Indskrifter med den kortere Rækkes Runer³.

Fra Lydbetegnelsen i Eggjum-Indskriften og i de andre Overgangsindskrifter vender jeg mig nu til en Sammenligning af Runeformerne, og her turde de bedste Holdepunkter for Indskriftens Datering være at finde.

¹ Ifølge O. von Friesen (anf. St. S. 12) har baade Björketorp-Indskriften og Stentofta-Indskriften Pronomenet **hit* »dette« skrevet henholdsvis *haid* og *hid*, hvilket, om det er rigtig tolket (jfr. ovenfor S. 128 Anm. 2) kunde betragtes som Udslag af den samme Tendens. O. von Friesen henviser til *pad* (= oldn. *pat*) paa Brakt. 59 (jfr. Bugge, Aarbøger f. nord. Oldk. 1905 S. 287) — derimod *pat* Björketorp — og tilføier: »Jag skall här icke diskutera frågan, huruvida *d* i *hid* blott är en skrifning för *t* (jfr. Rökstenens *pad*) eller verkligen återger ett ur *t* utveckladt δ -ljud (jfr. Rök *suap* = fvn. *suá at*).«

² Se Bugge, Arkiv f. nord. filol. XVIII S. 14.

³ Angaaende Lydbetegnelsen i Eggjum-Indskriften er endnu at mærke, at β og *d* i Indlyd er fordelt efter de gamle Regler ($\beta = \beta$ i *bormoþa*, *d = d* i *mæde* og *nakda*). Videre, at *f* og β i Udlyd paa lignende Maade synes at gjengive henholdsvis ustemt og stemt labial Spirant (if, *ob*, jfr. S. 182 Anm. 7). Endelig skal nævnes, at vi i A istedenfor *w* (jfr. *wiltir* C) finder efter Konsonant brugt *u* (*suemade*) eller *uw* (*huwar*); jfr. ogsaa det ikke sikkert tolkede *na-uim* (A).

s-Runen har endnu den gamle Form ζ eller ξ paa Björketorp-Stenen. Et yngre Trin finder vi paa Stentofta-Stenen, hvor Runen har faaet opreist Form, omtrent ζ (væsentlig som paa Strøm-Brynet, se Bd. II S. 683 f.). Paa Eggjum-Stenen møder vi det yngste Udviklingstrin, idet den Form ($\mathfrak{H}$ eller $\mathfrak{N}$) her er fuldt gennemført, som Runen har (paa Sölvesborg-Stenen og paa Rök-Stenen [Linje f] og) i Indskrifter med de yngre Runer¹.

k-Runen har paa Björketorp- og Stentofta-Stenene Formen Υ ; ligesaa sandsynlig paa Strøm-Brynet (Bd. II S. 709). Paa Eggjum-Stenen møder vi ogsaa her den Form ($\mathfrak{K}$), som Runen har i Indskrifter med de yngre Runer (jfr. Bd. I S. 258). Ligesaa paa Roes Stenen efter den S. 165 foreslaaede Læsning¹.

Hvad a-Runen $\mathfrak{A}$ angaar, stemmer Indskriften overens med Björketorp og Stentofta, og samme Form har Runen bl. a. ogsaa i Vatn-Indskriften og i Roes-Indskriften. (Om en yngre Form af Runen, $\mathfrak{A}$, paa Flistad-Stenen [ligesom paa Råfsal-Stenen] se Bugge, anf. St. S. 12.)

Det er efter dette tydeligt, at Eggjum-Indskriften i Runeformer, ligesom i Lydbetegnelse, ganske stærkt nærmer sig til den yngre Runerækkes Indskrifter, hvoraf de ældste almindelig sættes til Tiden omkring Aar 800 (Sölvesborg-Indskriften til 750—775, jfr. Bd. II S. 684). Den kan være væsentlig samtidig med Vatn-Indskriften (ifølge Bugge fra ca. 750, ifølge Wimmer fra ca. 700 [725]), med Flistad-Indskriften (som Bugge henfører til omtrent samme Tid som Sölvesborg-Indskriften) og med Roes-Indskriften (jfr. i det foregaaende S. 168, af Bugge sat til ca. 750). Og den er afgjort yngre end Istaby-, Björketorp- og Stentofta-Indskrifterne (jfr. S. 183), som man pleier at henføre til ca. 700 eller anden Halvdel af 7de Aarh.

Med alle disse Overgangsindskrifter har Eggjum-Indskriften det tilfældes, at de 3 Runer $\mathfrak{L}$, $\mathfrak{P}$ og $\mathfrak{Q}$ ikke forekommer. Den første, der som Tegn for en e- eller i-Lyd var overflødig ved Siden af $\mathfrak{M}$ e og $\mathfrak{I}$ i, er sandsynlig gaaet af Brug i den vanlige Runeskrift adskillige Slægtled før Eggjum-Indskriftens Tid, saaledes som vi har seet at Tilfældet har været ved den følgende Rune i Futharken ($\mathfrak{P}$). Det samme gjælder uden Tvivl ogsaa den tredje Rune, $\mathfrak{Q}$, som vi allerede paa Reistad-Stenen (i Ordet $i\mathfrak{u}\mathfrak{p}\mathfrak{i}\mathfrak{n}\mathfrak{g}\mathfrak{a}\mathfrak{r}$ ²) finder erstattet af de to Runer $\mathfrak{X}$ $\mathfrak{N}\mathfrak{G}$. Imidlertid vilde det være overilet at slutte af dette Forhold, at man i den ældre Runerækkes sidste Periode ikke har kjendt samtlige de 24 oprindelige Runer. Den gamle 24-Runers Futhark har rimeligvis været overleveret i Optegnelser, bl. a. til magisk Anvendelse (jfr. »tilsigtede Talforhold«), længe efterat enkelte Runer var gaaet af Brug i den vanlige Runeskrift. Saaledes kan det forklares, at urnordiske Runer endnu kan optræde ud igjennem 9de Aarh. (Rök, Ingelstad), ligesom det ogsaa bliver forstaaeligt, at Stentofta-Indskriftens Runemester foruden Samtidens almindelige a-Runen $\mathfrak{A}$ ogsaa kjender den betydelig ældre Form $\mathfrak{b}$ (Linje 3, Rune 14).

¹ Runen forekommer hverken i Flistad-Indskriften eller i Vatn-Indskriften.

² Jfr. Bd. I S. 223 (den afvigende Tydning, Bd. II S. 541 ff., betegner efter Alles Mening et Tilbageskridt); Wimmer, Runenschrift S. 210 ff.; O. von Friesen, Hoops's Reallexikon IV S. 17.

Resultatet af foregaaende Afsnit kan sammenfattes saaledes: Paa Forskningens nuværende Standpunkt kan man paa Grundlag af Eggjum-Indskriftens Lydbetegnelse og Runeformer være tilbøielig til at henføre den til 1ste Halvdel af 8de Aarh. Den kan dog meget godt være fra ca. 700, saaledes at man faar fuld Overensstemmelse med den fra arkæologisk Hold (S. 82) foretagne Tidsbestemmelse: 7de Aarh. (meget vanskelig yngre, ca. 700 – 750).

Fra sproghistorisk Standpunkt vil man ikke kunne nedlægge nogen bestemt Indsigelse herimod, selv om denne Datering nok kan virke noget overraskende paa Sprogforskerne. Vi skal komme i Hu, at den gjængse Datering af de Runeindskrifter, som er ældre end de »historiske« danske (fra ca. 940 og udover) er for den væsentligste Del bygget paa et Skjøn. Det kronologiske System er ogsaa opstillet paa en Tid, da man ved Tidfæstelsen af de ældste urnordiske Indskrifter ikke vovede at gaa længere tilbage i Tiden end til ca. 400 (Wimmer, Runenschrift S. 300 ff.). Men i de senere Aar synes den Bedømmelse af Runeindskrifternes Kronologi, som har været forberedt ved Arbejder af Montelius, og som Schetelig i sine »Arkeologiske tidsbestemmelser« (her foran III S. 1 ff.) fyndig har udformet for de norske Mindesmærkers Vedkommende, at have vundet stærk Tilslutning i arkæologiske Kredse: at de ældste danske og norske Runeindskrifter gaar helt tilbage til 3dje Aarh.¹ Naar man da ved Opstillingen af Indskrifternes Kronologi med Wimmer vil sørge for, »dass für die allmähliche entwicklung raum bleibt, die mit sprache und schrift vorgegangen ist«, maa det synes naturligt, at der samtidig med de ældste Indskrifter temmelig voldsomme Tilbagerykning maa gaa en Forskyvning i samme Retning med Hensyn til Dateringen af de senere forhistoriske Indskrifter. De blekingske Indskrifter (Istaby, Björketorp og Stentofta) kan følgelig meget godt være noget ældre, end man hidindtil har antaget (Begyndelsen af 7de Aarh.?), og de yngre Overgangsindskrifter, som Bugge og Wimmer har indordnet indenfor 8de Aarh., kan paa lignende Maade rykkes en Mandalder eller to tilbage i Tiden. Ligesaa kunde enkelte af de ældste danske Indskrifter med de yngre Runer kanske komme lidt foran Aar 800 (»ca. 800 (825)« Wimmer). Alt i alt kan det saaledes synes ganske tiltalende at henføre Eggjum Indskriften til Slutningen af 7de Aarh. eller ca. 700.

Ved en saadan tidlig Ansættelse af Eggjum-Indskriftens Tid har dog det stærkeste Holdepunkt været, hvad der fra arkæologisk Side er udtalt om Eggjum-Gravens hele Karakter. Er nu dette fuldt bindende for os Filologer? Ud fra vort Runemindesmærkes Karakter kan en Tvivl gjøre sig gjældende, og vi bør ialfald lade den faa komme til Orde.

Hvis vi tør følge den Tolkning, jeg har begrundet, har Eggjum-Indskriften dannet Led i en Række magiske Handlinger, som har kulmineret i den verbale Magi, hvorved Hevn nedkaldes over Ormar's Banemand. Den Afdødes Navn er 'skjult' i kunstige, virkningsfulde Omskrivninger, og derigjennem — ligesom ved Stenens hele Tilveiebringelse (»ni 's sólu sótt«) — faar Indridsningen en udpræget

¹ Stabu-Indskriften er ifølge Schetelig fra Slutningen af 2det Aarh., men her kan foreligge et Importstykke.

okkult Karakter. Forholdene ved Ormar's Død og Begravelse hørte til de sjeldne, hvilket har betinget Eggjum-Hellens for os enestaaende Præg.

Skulde nu i Overensstemmelse dermed Eggjum-Graven for Samtiden have dannet en Undtagelse fra den herskende Gravskik? Undtagelsen vilde i Tilfælde have bestaaet deri, at en ældre Tids Anlæg og Udstyr her var kommet til Anvendelse; al Magi er jo efter sin Natur stærkt traditionsbunden, og hvor man vil lægge særlig Kraft i en okkult Handling, mærkes ofte en bevidst Stræben henimod det ældste, som Mands Minde gjemmer paa.

Derfor turde vi kanske ligeoverfor Arkæologerne fremholde: Vistnok er »Eggjumgraven stort set 7de aarh.'s type, hverken ældre eller yngre«; men denne Type kan være en forbigangen Tids, hvortil man med Flid har grebet tilbage ved Eggjum-Gravens Anlæg og Udstyr. Altsaa, der synes at maatte være en Mulighed for, at Indridsningen kan være en drøi Mandalder yngre end 7de Aarh.'s Gravtype, d. v. s. fra Tiden henimod Midten af 8de Aarh.

Men skulde ikke i saa Fald foruden Gravanlægget ogsaa Indskriften bære en adskillig ældre Tids Præg? Det gjør den dog neppe, hvad dens ydre Fremtræden med Hensyn til Sprogformer og Runeformer angaar; der er, saavidt vi kan se, fuld Ensartethed i Ordformer, intet tyder paa arkaiserende Skrivemaade (som i Stentofta- og Rök-Indskrifterne), og Runeformerne er de samme — yngste urnordiske — hele Indskriften igjennem.

Derimod kan der blive Spørgsmaal om, hvordan vi skal bedømme Indskriftens Indhold ud fra den Betragtning, at denne kunde betegne en bevidst Tilbagevenden til den ældste tilgængelige Tradition. Ved en saadan Bedømmelse maatte der skjælnes mellem de forskjellige Partier paa Stenen.

Vort Syn paa Indskriftens enkelte Bestanddele kan vi udtrykke saaledes: Vistnok er der en indre Sammenhæng mellem A + B, og C, en Sammenhæng, som har sin Grund i en Helhedsbetragtning af Runernes Kaar i den oversanselige Verden (jfr. Sigrdrifumál's Vidnesbyrd, S. 162 f.), og gjennem samtlige Afsnit i A + B gaar en runemythisk Traad, som vi stykkevis har ment at kunne paavise andensheds (i Sigrdr.'s og Hávamál's Runeafsnit) — altsaa mulig et Digtningssubstrat af almindeligere Indhold, udgjørende et konventionelt Led i et under bestemte Forhold anvendt Begravelsesritual. Men der er dog den dybtgribende Forskjel mellem de to Hovedpartier, at Slutningsafsnittet i det ene, Hevner-Afsnittet A 67—B 11, har faaet en individuel Udformning, saaledes at det tager Sigte paa det enkelte, foreliggende Tilfælde. Dette Afsnit maa være forfattet af Runemesteren, medens de tre forudgaaende Afsnit i A + B og den »Strofe«, som C udgjør, kan tilhøre en nedarvet begravelsesrituel Digtning.

I sidste Afsnit af A + B foreligger altsaa sandsynlig en Frembringelse, som viser os Sprog og Skrivebrug og Digtmaade i Runemesterens egen Levetid. Derimod er det muligt, at Indskriften forøvrigt eller en Del deraf er noget præget af ældre Tradition. Kanske tør vi konstatere en alderdommeligere Lydbetegnelse for *w* (jfr. S. 189 Anm. 3) i Linjen C (*wiltir*) end i Afsnit IV (*suemade, nauim?*) og Afsnit III (*huwar*) af A + B, og dette kunde saa videre give os et Vink om, at III og IV i det hele hørte nøiere sammen (jfr. hertil den overensstemmende

Brug af *t* og *k* i henholdsvis *lat* = *land* [III] og *fokl* = *fogl* [IV]). Efter dette kunde det ogsaa være rimeligt at antage, at hele A + B havde faaet sin Form af Runemesteren, medens den delvis kraftigere og med større Runer skrevne Linje C var Vers overleverede fra en ældre Tid, hvis Indridsning voldte ham mindre Besvær og krævede mindre Omtanke. Her kan vi ogsaa minde om den enklere, saa at sige folkelige Udtryksmaade i C, som synes at stille denne Linje i et andet Plan end Linjen A + B med dens sammentrængte Indhold og kunstlede Udtryksmaade.

Der kan altsaa — bortset fra det almindeligere Traditionsgrundlag i A + B — i Linjen C foreligge et til et Begravelsesritual knyttet Digt, som er overleveret fra en betydelig ældre Tid (jfr. S. 113). Men med Hensyn til okkult Karakter staar dette umiskjendelig tilbage for A + B. Om C kan vi da sige, at det vistnok kan være gammelt i Forhold til Runemesterens Samtid, men at det ikke synes at røbe nogen Stræben henimod en svunden Tids hemmelige Kunster.

Vi ser saaledes, at heller ikke Indskriftens Indhold vidner om en Trang hos Runemesteren til at give Indridsningen et gammeldags Udseende. Fra filologisk Hold kan altsaa intet anføres, som kan rokke ved den arkæologiske Tidsbestemmelse. Hvis man ikke ud fra rent almindelige Betragtninger vil hævde, at den uhevnede Ormar's Grav naturlig maa være præget af en svunden Tids Enkelhed, turde vort tryggeste Holdepunkt ved Dateringen være det, som Arkæologerne har givet os: »7de Aarh.«, »hverken ældre eller yngre«. Som Forholdene for Tiden ligger an, skulde jeg da, idet jeg samtidig henholder mig til den foregaaende Drøftelse af Sprogformer, af Runeformer og Lydbetegnelse og af Indskriftens Indhold, være mest tilbøielig til med et rundt Tal at henføre Eggjum-Indridsningen til ca. 700.

Hvis vi kan blive staaende ved den her foretagne Tidsbestemmelse af Indskriften, da er dermed vigtige Kjendsgjæringer fastslaaede, som kan faa den største Betydning for den ældste norrøne Digtningens Historie, specielt Edda-Digtenes. Allerede ved Aar 700 var i det store og hele taget den Sprogudvikling afsluttet, som har ført fra Urnordisk til historisk Oldnorsk.

I over en Mandalder har den Læresætning været ledende i Edda-Forskningen: Intet af de bevarede Edda-Digte kan være ældre end 9de Aarh. »Herom vidner først og fremst Digtenes Versbygning og Sprog« (Bugge, Studier I S. 3). Men metriske Undersøgelser fra de senere Aar synes at give Ret til med Gustav Neckel¹ at hævde, at denne Sætning har mistet sin Gyldighed, og at »die moderne Datierung der Eddalieder durchbrochen ist«. Ud fra Eggjum-Indskriften synes et nyt Stød at kunne føres mod denne Lære, idet her praktisk talt »oldnorsk« Sprog

¹ Zeitschrift für den deutschen Unterricht XXX (1916) S. 87.

er paavist et Aarhundred tidligere, end man i Almindelighed for Tiden vover at antage¹.

Men selv om man ikke vil gjøre Eggjum-Indskriften saa gammel som fra ca. 700 — om man vil nøie sig med at sætte den til omkr. 750 —, bliver dens Bidrag til Spørgsmaalet om de ældste bevarede Edda-Digtes Tilblivelsestid særdeles vægtigt. Den skarpt optrukne Grænse for Edda-Digtene opad i Tiden er gennembrudt, og den Mulighed er stillet aaben, at vi kan have bevaret saadanne Digte, helt eller delvis, fra 8de Aarh.

Et andet Spørgsmaal er det dog, om vi skal benytte os af denne Adgang til at rykke enkelte af vore Edda-Tekster tilbage i Tiden. Som vi har seet af Negtelseerne i Eggjum-Indskriftens Linje C, sammenholdt med de negtende Udtryk i den ældste norrøne Digtning, maa der ligge et ikke ubetydeligt Tidsskille mellem Versene i C og de foreliggende Edda-Digte, og selv om disse Vers hidrører fra en adskillig ældre Tid end Indridsningen paa Eggjum-Stenen (jfr. S. 112 f. og S. 192 f.), taler dog al Sandsynlighed for, at de ikke har været i levende Brug paa en Tid, da der i Edda-Digte almindelig anvendtes negtende Udtryk af samme Art og i samme Omfang som de fra Litteraturen kjendte.

Til den anden Side skal det imidlertid betones, at Eggjum-Indskriften og den ældste norrøne Digtning staar hinanden nær nok til, at visse Overensstemmelser kan spores. Og her kommer ikke bare Edda-Digtningen, men ogsaa Skaldedigtningen i Betragtning.

Med Skaldedigtningen stemmer Indskriftens Linje A + B overens i Udformningen af poetiske Omskrivninger (jfr. om *na-seu* S. 132, om *bormoþa huni* S. 124) og mulig tillige i Ordvalg forøvrigt (jfr. om *mar* [i I] S. 142, om *haris?* [III] S. 136 og om *na-* [i IV] S. 158). Særlig eiendommelige for dette i udpræget Grad magiske Indskriftparti er Omskrivningerne for de to Dyrenavne, **orm-* og *are, som tilsammen udgjør den Afdødes Navn (Ormar); de har, som jeg har udviklet S. 147 f., nøiagtige Overensstemmelser i Skaldekvadene og leder, sammen med *misurki* (Ugagnsdyr, 'heiti' for »Ulv«), Tanken hen paa tabuagtige Forestillinger. Tilsammen er disse Berøringer mellem A + B og Skaldedigtningen egnede til at bestyrke Axel Olrik's Udtalelse i det efterladte Arbejde »Eddamytologien« (Nordisk tidskrift 1917), hvor han (S. 86) taler om Stilen i de ældste Skaldes Gude-draapaer: »Der er en mærkelig sammenhæng mellem skjaldestilen og det magiske sprog (tabuordene) hos de norrøne fiskere. Og tilsvarende forhold gentager sig hos tidlige kulturer i andre verdensdele: en udviklingsrække: magisk sprog — gude-sangenens sprog — digtersprog«. Min Henvisning til Benævnelser i det af Havets

¹ At *u-Synkope* i tostavelens Ord efter kort Rodstavelse endnu ikke synes at have været gennemført paa Eggjum-Stenens Tid (jfr. S. 185 Anm. 1), har lidet at sige; jfr. Sijmons, Die Lieder der Edda, Einl. S. CCLI ff. Vanskeligere er det at finde sig til rette med *reidu* og *soulu* i Leiden-Optegnelsens Gjengivelse af nordiske Runenavne (ifølge Bugge fra 825—50) — derimod i det neppe yngre Abecedarium Nordmannicum *rat, sol* —, hvis disse Former gjengiver samtidigt levende Sprog. Saa behøver dog ikke at være Tilfældet. Formerne *reidu* og *soulu* kan grunde sig paa en fast vedligeholdt Tradition om Runenavnene fra en ældre Tid, ligesom Rune-former kan være bevarede og Lydbetegnelse kan have efterladt sig Spor fra en forbigangen Periode i Runeskriftens Historie. (Jfr. om *u-Synkope* Finnur Jónsson, Aarbøger f. nord. Oldk. 1895 S. 302 ff.)

Tabu-Sprog stærkt prægede Digt Alvíssmál¹ (S. 125) turde saaledes være paa sin Plads.

Omtrent lige mange er de tydelige Overensstemmelser i poetisk Udtryk, som Eggjum-Indskriften har tilfælles med Edda-Digtningen overhoved. Jeg har tidligere (S. 125) ved **bormoþa** »bor-mødig« mindet om *egg-móðr* i et Gudedigt (Grímnismál) og i et Heltedigt (Hamðismál), og ved **lat gotna** kunde til Sammenligning anføres et Udtryk *Gotna land* fra det selvsamme Gudedigt². Men vigtigere end disse udvortes Ligheder er det Mytheindhold, som lader os ane en Forbindelse mellem Eggjum-Indskriftens »Orm« og Níðhöggr i de Gudedigte, hvori de Ondes Straf efter Døden (*Völuspá*) og Valhall's Herlighed (Grímnismál) udmales (S. 156 f.). Her træder paany Odins-Digtet Grímnismál os imøde og føier nye Træk til det Billede, jeg har søgt at tegne af en ubrudt litterær vestnorsk-islandsk Tradition, baaren af Digter- og Høvdingeætter, for hvem Odin var den høieste Gud (S. 178 f.).

Og sammen med Odins-Dyrkelse gik her Runekunst og Magi, Idrætter, som havde sin ypperste Udøver i Odin. Derfor finder vi ogsaa det fulde Aandslægtskab mellem Eggjum-Indskriftens Opbygning og de runemythiske Afsnit i Edda-Digtene, i Valkyrjen Sigrdriva's Runebelæring til Sigurd Faavnesbane, Odins Yndling, og fremfor alt i Hávamál's 18 Ljóð, som Indskriften hjælper os frem til fuldere Forstaaelse af (S. 150 f.). Men vi finder ogsaa ydre Ligheder, i Ordforraad (*misurki*, jfr. *ulfr* Sigrdr. 35) og i Stil (Spørgeformen i **huvar ob kam** o. s. v., jfr. Háv. 144: *veiztu hvé rásta skal?* o. s. v.)³.

De her fremhævede Overensstemmelser mellem Eggjum-Indskriften og den norrøne Skaldedigtning og Eddadigtning viser, at disse norrøne Digtarter har gamle Forudsætninger i det vestlige Norge. Af stor Betydning er det, at Overensstemmelserne ikke bare er af udvortes, formel Art, men at de ogsaa strækker sig til Indholdet i den norrøne Gude- og Heltedigtning (jfr. om **gotna** S. 139 f.). Men til den anden Side skal vi fastholde, at Indskriftens Vers hverken er Skaldedigtning eller Eddadigtning. Det er en Digtart for sig, tilhørende det hedenske Begravelsesrituals Runemagi (jfr. S. 113 f.), uden Sidestykker indenfor den fra kristelig Tid overleverede norrøne Litteratur eller indenfor de Efterretninger, som er komne til os om de gamle Germaners forhistoriske Digtning overhoved. Denne Digtart benytter sig ogsaa af Metra, der som Kunstdigtning har havt sin egentlige Blomstring i forhistorisk Tid: den »kunstlosere Unterart« af de gammelgermanske 'Sagverse', uden faste Regler for Allitteration og uden fast strofisk Opbygning (jfr. Sievers, Uppl. S. 179 f.).

¹ Jfr. Olrik, Nordisk tidskrift 1917 S. 340 ff.

² Jfr. ogsaa **fokl . . . g[al]land** (om Ørnen) med *ørn gól árla* Helg. Hjörv. 6 (S. 148).

³ Forøvrigt har Spørgsmaalet og Svaret i A + B, Afsnit III og IV, nærmere tilsvarende i de saakaldte »*Greppa minni*« (Digterminder), Háttalykill's Overskrift over Str. 23 a og b, som i første Halvstrofe indeholder 4 Spørgsmaal, i anden Halvstrofe Svar paa disse: *Hverr réð Hildi at næma?* o. s. v. *Hedinn réð Hildi at næma*, o. s. v. (Jfr. Bugge, Der Runenstein von Rök S. 245).

En betydningsfuld direkte Overensstemmelse mellem Hávamál (Str. 80: *rúnum . . . inum reginkunnum*) og den urnordiske Fyrunga- (Noleby-)Indskrift (**runo raginakudo**) har, som bekjendt, Brate paavist (Arkiv f. nord. filol. XIV S. 331 f.). Jfr. ogsaa **ginoronor** Stentofta med *ginnregin* i Háv.'s Runeafsnit (Str. 142 [og 80]) og **uþaraba** Björketorp med *óþgrf* i Háv.'s Slutningsstrofe.

Eiendommeligt for vor Indskrifts Vers er, at de efter sin okkulte Karakter tilhører den snevrest tænkelige Kreds: de er udformede, sandsynlig delvis paa Grundlag af litterært Almeneie (Linjen C), af den enkelte Mand, som neppe har fremsagt dem for noget Menneske, men gjemt dem i Gravens Indre, — sendt dem ud i de Dødes oversanselige Verden, hvor de, borte fra Solens Lys, skrevne i Runer med et med overtroisk Ærefrygt omfattet Stenaldersredskab og forstærkede ved tilsigtede Talforhold fra Futhark og Runemythe og ved Nid-Hestens anskuelig udformede Magi, skulde stevne frem mod det i kunstige, malende Skaldeomskrivninger antydede Fremtidsmaal: Hevn og Gjenoprettelse i Pakt med Gudeherskerens lønligste Tanker. Hvad Runemesteren her har evnet, virker overvældende paa en Eftertid, for hvem Runeidræt ikke er en Aandsmagt med dybt Greb i Personlighedens Inderste. Det vil dog være blevet os i nogen Grad forstaaeligt, efterat vi har søgt at følge hans Værk i dets mange Forgreninger og skiftende Tankeafskygninger. Der er noget vemodigt i det, at Kunstneren ikke har faaet glæde sig over en forstaaende Samtids Dom; de faa Vers, som vi har bevaret fra hans Haand, maa give os Ret til at regne ham blandt sin Tids ypperste Skalde og Runemestre, og har det end voldt ham Anstrengelse at tilfredsstille paa én Gang en høiere Digtningss Krav og det, som for os tager sig ud som lavere magiske Virkemidler, vil vi gjerne tro, at han ikke er bleven tvungen til at handle imod sin kunstneriske Samvittighed.

Ved Behandlingen af et Runemindesmærke som Eggjum-Hellen er det ikke let at undgaa, at det Stykke af Fortidsliv, som man tror at se gjenvakt, faar tale kraftigere og mere direkte til én, end det vilde kunne gjøre gjennem de forsigtig reserverende Udtryk, som det strengt korrekte videnskabelige Sprog næsten i hver Sætning vilde forlange. Jeg har gjennem længere Afsnit ikke undgaaet — og ikke villet undgaa — denslags Forseelser. Naar jeg imidlertid nu paany gjentager mine tidligere udtalte stærke Forbehold ligeoverfor det fremsatte Tolkningsforsøg (navnlig hvad Linjen A + B angaar), tror jeg at kunne forsvare den Behandlingsmaade, som jeg har ladet blive Eggjum-Ristningen tildel.

Etpar Tilføielser bliver nødvendige til følgende Steder:

- S. 84 L. 8.** Schetelig har senere ogsaa sendt mig Bidrag til Læsningen af A 58 b (se S. 137 Anm. 1) og af Linjen E.
- S. 85 L. 2 f. n.** A 58 opfattes under Tolknningen som to Runer, A 58 a og A 58 b.
- S. 90 L. 1 ff.** Se om Linjen E de nye Oplysninger (med ny Tegning) S. 172 f.
- S. 90 L. 3 f. n.** I Transskriptionen af A 64 rettes r til R.
- S. 94 L. 9.** Stjerne mangler ved »got. *haitai*«.
- S. 101 L. 16.** Jfr. Neckel, Zeitschr. f. vergl. Sprachforschung XLV (1912) S. 1 ff.
- S. 106 ff.** Om en ny Støtte for Udfyldningen sati se S. 172 ff.
- S. 114 L. 9 ff.** Jeg har overseet, at Vilh. Thomsen (anf. St. S. 45 = Samlede Afhandlinger I S. 285) henregner Ofringen af Pigen i Ibn Fadhlans Skildring blandt »træk, som bestemt må betegnes som unordiske«.
- S. 183 L. 11 ff.** Det samme Syn paa Nasalvokalerne finder man ogsaa hos A. Kock, Arkiv f. nord. filol. XVII (1901) S. 189.
- S. 185 L. 9.** Ifølge Marstrander (Bidrag S. 135 f.) har irsk *lagor* svarabhaktisk o.

Ved Bearbejdelsen af Eggjum-Indskriften har jeg modtaget virksom Hjælp fra forskjelligt Hold. Kolleger, Studenter og flere andre, blandt hvem jeg særlig vil nævne Godseier G. F. Heiberg, har altid vist mig den største Imødekommehed, og danske og svenske Filologer — en Meningsudveksling videre ud gjorde Tidsforholdene umulig — har meddelt mig sin Opfatning af større eller mindre Dele af Indskriften¹. Intet af alt dette kan dog sammenlignes med den Andel, som min Ven Professor Haakon Schetelig har i dette Arbeide. Han har ikke alene kraftig bistaaet mig ved den første sammenhængende Granskning af Originalens Runer og ført Tilsyn med Udførelsen af Tegningerne, men ogsaa senere, saa ofte som jeg trængte det, paany undersøgt tvivlsomme Steder og desuden tilstillet mig alle de arkæologiske Oplysninger, som jeg har gjort Brug af ved Behandlingen af dette forhistoriske Mindesmærke. Til ham — og til alle de andre — udtaler jeg en hjertelig Tak.

¹ Heraf er adskilligt, navnlig af Otto von Friesen's Forslag, omtalt i det foregaaende. De enkelte Ord, ved hvilke Andres Opfatning falder sammen med min Tolkning, er (foruden de let gjenkjendelige **warb**, **þaim**, **OR[-]** og de, som er anførte S. 131 Anm. 5 [**hin**], S. 134 Anm. 2 [**ob kam**], S. 134 Anm. 5 [**huwar**], S. 135 Anm. 6 [**haris-? hars-**] og S. 137 [**lat gotna**]): **mar** A 13—15 (v. Friesen), **mæde** (v. Friesen), **kaib-** (v. Friesen og Löffler har mindet om *keipr* Fritzner), **bornopa** (ser ut som ett adj. på *módr* . . . i dat. sg. svag dekl. « Brate). Dertil skal føies, at ogsaa Marius Kristensen har foreslaaet at læse **huwar ob kam** og (**a?**) **lat gotna**. Hvad derimod de sammenhængende Partier angaar, hvorom enkelte Studiefæller har fremsat afvigende Meninger, tør jeg haabe, at de vil blive gjort til Gjenstand for Behandling i særskilte Arbeider.